

Poština plačana v gotovini!

GLASILO PLANINSKE ZVEZE
SLOVENIJE

LETNIK • XI • LV

10

OKTOBER • 1955

VSEBINA:

Pavel Kunaver: Občutek za gorsko naravo	489
Boris Režek: Spomini na Ojstrico	493
Stane Terčak: Narodnoosvobodilna borba, planin, koč in oskrbniki	504
Zvone Blažina, Beograd: Čez severno steno Špika	516
Janez Brojan: Preko zapadne stene Škrlatice	518
Ing. Janko Bleiweis: Nekaj planinskega za barske obiskovalce	519
Rudo Goljak: Na predstraži Orijena	522
Mladi pišejo: Gabrijela Marovt: V planinskem raju	526
Stanko Klinar: Greben Pihavec - Razor. Prvenstvena!	527
M. M.: V Zarji	530
Društvene novice	531
Iz planinske literature	536
Razgled po svetu	547

Priloga: Na gorski jasi, foto dr. Krisper
Prilogo natisnila tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orej, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica št. 12, poštni predal 214, telefon št. 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 400.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 100.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 602-T-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Planinci,

opozorite prodajalno, kjer kupujete
tekstilne potrebščine, na stalno za-
logo blaga in športnih vzorcev pri

VELETEKSTIL

Ljubljana, Nazorjeva ulica 4

Turistične postojanke in gostinski obrati izberejo
najugodnejše tekstilne potrebščine za opremo pri
trgovskem podjetju Veletektstil

OBČUTEK ZA GORSKO NARAVO

Dasi zaporedoma doživljamo razočaranje, ko vidimo, kako malo v gore zahajajočega občinstva zna izrabljati našo največjo naravno zakladnico — naše visoke planine — v svoje razvedrilo, pouk in srečo, sta me dva zaporedoma si sledeča dogodka posebno nujno opozorila, da je nekaj gnilega v kraljestvu Danskem — v našem gorohodstvu.

Dolga leta sem počitnice in druge proste dni preživel sredi divne doline Kamniške Bistrice, kjer sem imel majčkeno sobico v prastari leseni kolibi na Kopišču. Od tam sem pohajal v gore in stranske doline po dovoljenih in nedovoljenih stezah, tiho kot tat, da ne bi zmotil njenih pravih prebivalcev, srnjadi in divjih koz, štirinogih in pernatih domačinov širnih gozdov in prostih višin, da ne bi zmotil čudovite tišine, ki vlada tam malo stran od planinskega doma. Ledeniške groblje in divje tesni Bistrice in Bele so mi bile domačija in predmet študija, nenehnega občudovanja in sanjarjenja. Kamniška Bistrica mi je že 52 let preljubo zatočišče in vsako leto mi je bolj prirasla k srcu, saj je kljub pol stoletju, od kar zahajam v njeno okrilje, še nisem do konca doumel. Pa se je zgodilo, da mi je bilo to zadnje tiho zavetišče na Kopiščih zaradi »višjih ciljev« najnovejših gospodarjev kamniških gozdov in lesa končno odpovedano. Tisti dan, ko sem basal svoje malenkosti v kovček in nahrbtnik in končno podrl skromni pograd, je bila že nastopila jesen. Čudovito je ta veličastni letni čas s svojimi barvami, mirom in že mračnimi meglami začel prevzemati zapuščino poletja. Počasi sem korakal proti Koncu, da bi pri planinskem domu dobil v avtobusu prostor zase in za svojo ropotijo. Še enkrat sem v duhu križem obiskal vse številne ledeniške groblje, tihe kotičke stran od poti, na presekah pa sem pozdravljal gorske velikane, ki so že sprejeli prvi sneženi nakit in so se mi zdaj prikazovali iz težkih megel, zdaj se skrivali za njimi in za pajčolani od vetra gnanega dežja. Moja notranjost je bila podobna tej otožni jesenski gorski pokrajini.

Zadnji klanec in planinski dom v svoji veličastni okolici je stal pred menoj. Tu sem se bom odslej moral zatekati in morda bom našel mir. Ko pa sem se približal se je iz doma v neme gore oglasil radio nekako takole: »Francek in Pepca želita svoji prijateljici...« — in nato neka zamorska glasba. Tri ure še do odhoda! Ven nisi mogel, ker te je nalive prisilil ostati pod streho. Tedaj je zabrnelo od Kamnika sem. Osebni avto in pokrit kamion sta izstresla trumo ljudi, ki so deloma že omahujoč, oboroženi z ogromnim bobnom in vsemi mogočimi ropotali prihrumeli v dom. V kolikor niso tolkala in cvileče gosli pregnale zadnjega miru, v toliko so se z najglasnejšim krikom in vikom potrudili fantje in dekleta, ki so nosili liter za litrom iz kamiona v dom, da se je vse treslo. Le čemu so prišli sem? Koliko lepote je šlo mimo njih, ko bi lahko vsaj skozi okna videli, kako je jesen podila ostanke poletja iz gora in srebrila najvišje gore s svežim snegom ter preslikavala zelene bregove.

In neka znanka je prišla s Krvavca. Kdo ga ne pozna, gore prelepega razgleda na rajde Julijskih Alp in Kamniških planin ter na daljne hribe

skrivnostnega krasa? V spominu na davna leta, ko smo pozimi in poleti uživali s tega vrha prelest naše domovine in še ni bilo kože na Krvavcu, sem navdušen vprašal mladenko: »Je bilo lepo? Kajne!« »Pa še kako!« je odgovorila. »Vso noč smo plesali!« Plesala je vsa številna mladina, ki je je bila polna vsa koča, ves veliki planinski dom na Krvavcu! Zamudili so sončni vzhod, porod novega dneva, zaspanih oči niso videli lepote dneva, ko sonce s svojo toploto vzbudi tok sreče in življenja v milijardah od njega odvisnih bitij — od človeka do zadnjega nežnega žužka, od velikanske smreke do najnežnejše cvetke in mahu in najdrobnejše bakterije. Celo v na videz mrtvem skalovju zaživi, ko se staja led, da se okruži kamen, da steče voda. Niso videli divjih grap, po katerih voda polagoma odnaša naše gore na ravnine in v daljna morja, ne melišč, kjer najvišji vrhovi leže strti od zmrzali; ne veličastnih sten, kjer zija strašne rane v najtršem skalovju, ne tisoče najrazličnejših pojavov in predmetov, ki vsi tvorijo naše gore, vredne, da se jim tiho in skromno približamo in s svojimi čuti prejmemo lepe in osrečujoče vtise v sebe. In tako tisoči in tisoči naših mladih ljudi, kajti od povesod se čujejo enake novice, da alkohol, krik in vik in neprimerno vedenje po naših kočah in domovih odvajajo množice od pravega namena gorohodstva.

Kje je krivda? Ali so naši ljudje nesposobni, da bi sprejeli v sebe globlje vtise, da bi v naravi videli njeno veličino, da ne bi bili zmožni pravilno ceniti planinske lepote, njenega miru, naravne veličasti? Ne, to ni res! Iz lastne izkušnje vem: kjer sem imel priložnost tudi najpreprostejšim ljudem nekoliko pripovedovati o nastanku gora, njihovem milijone let trajajočem razvoju, o povezanosti vseh pojavov, o njihovi vzročni odvisnosti, povesod so radi poslušali in želeli še več izvedeti in izpopolniti vrzeli, ki jih jim je pustila nepopolna in slaba izobrazba. Premnogokrat pa so zazijala globoka brezna nevednosti, predvsem pa silovita osamljenost človeka sredi narave, s katero ni bil niti srčno niti razumsko prav nič povezan. Ni mu bil vzbujen topli čut za naravo, v našem primeru za veličastno gorsko prirodo. Nekaterim je ta čut prirojen, mnogim pa bi se dal gotovo priučiti ali pa vzbuditi.

Gotovo je, da bi morala postati šola bolj življenjska, kjer bi se predmeti podajali nekoliko topleje, pristrčneje. Potem bi postal odnos mladega človeka tudi pristrčnejši do vsega, kar ga obdaja. Seveda je pravilno le tako poučevanje, ki ne vzbuja med mladino strah pred nezadostnimi redi, ampak že v šolski klopi pričara naravo med štiri stene, da žival, ki jo obravnava, oživi, da vzbudi tudi v človeku smisel za njene križe in težave v boju za obstanek, za njeno čutenje. Posebno bi se morala mineralogija in geologija tako podajati, da bi oživel tudi mrtvi kamen. Saj v mladih očeh kamen res ni drugega kakor kamen, mrtev in negiben. A tak je le za nas, kratko živeče ljudi, ne pa milijone in milijarde let trajajoče življenje velike prirode, kjer ničesar ni stalnega, nepremakljivega, neizpremenljivega. Učitelj — profesor, umetnik v poučevanju, bi moral znati s pravilnim prikazovanjem storiti, da bi v neizmerno gibljivem duhu človeške fantazije stekel tudi najtrši kamen, oživel najstarejši apnenec, da bi se pogreznile najvišje Alpe in Himalaja zopet v

globino morja, od koder bi tisoče metrov debele skale strahotne sile, nastajajoče zaradi krčenja zemeljske skorje, strahotnega pritiska stranskih obokov zemeljskega oboka, dvigale, vile, zavijale, lomile in narivale v tisoče kilometrov dolge gorske rajde.

In zopet ni dosti, da se poučuje stroga strokovna botanika, da se razčlenjajo komplicirani cveti in razcvetja v najdrobnejše dele, da učenci poznajo vse številne družine in drugo. Za srčno izobrazbo novega človeka je prav tako potrebno, da zna človek čutiti z rastlinami in mladini je treba to vcepiti že v zgodnji mladosti, če hočemo, da bo imela kdaj smisel za varstvo in za uživanje prirode. Že mlad se mora človek zavedati, da tudi rastlina po svoje čuti in jo prav tako lahko ubijemo, če ji vzamemo njej potrebne življenjske pogoje, predvsem, če jo utrgamo. Prav to manjka danes malone vsem gorohodcem, sočutje z rastlino, zavest, da je prav tako nezaslišano komplicirano sestavljeno živo bitje kakor človek. Še davno nismo prišli do dna skrivnosti rastlinskega življenja. Če bi gorohodci prihajali s to zavestjo v gore, s spoštovanjem do njenih bitij in sestavnih delov, bi neizmerno povišali užitek svojega pohoda, ko bi srečevali stoletne drevesne orjake, ki so sposobni, da prenašajo brez škode borbo z viharji, s sušo, nalive, lakoto na trdih skalah ter dolgo trajno zimo; ob pogledu na nežne cvetlice bi jim moral zastajati dih, ko bi jih videli s pravih očesom, kako ustvarjajo z nam še nepoznanimi njim lastnimi silami oblike, ki nas očarajo, barve, ki nas razveseljujejo in si pestro izbirajo dom na goli skali, v črni prsti, na pustem grušču ali v močvari, in si povsod na nam še nerazumljiv način ohranjajo življenje, življenje je kakor naše.

Ob današnji stopnji znanosti in omike je vendar že nastopil čas, da bi se vsakdo slovesno zavedal, da smo vsi, prav vsi, gore, živali in rastline, četudi tako čudovito pestro sestavljeni, tako neskončno različno zgrajeni, in smo si vsi, prav vsi tako sorodni, da prehajamo drug v drugega...

Te splošne, a vendar poglabljene zavedne in povsod uporabljene izobrazbe danes manjka večini gorohodcev, zato tako brezdušno vedenje v naravi, ki so ji popolnoma tuji, kakor da bi bili nekaj popolnoma drugega, izvenzemskega, da, izvenvsemirskega, ki je vendar zgrajeno iz istih snovi kakor mi! A vsi ti gorohodci zaslužijo globoko usmiljenje, ne prezir. Kako strahovito so revni! Kako strahotno so lahkomišelní, ko drve v blazni gonji za puhlo zabavo plesa in bučne godbe harmonik v alkoholnem navdahnjenju in s tobačnim dimom odišavljenem ozračju gostiln in planinskih koč mimo neizmernega bogastva, ki jim ga sipa narava na stezo, ob stezi, na gorske bregove, na sinje vrhove, na divne horizonte!

Pa ne samo pomanjkljiva domača, šolska, in sploh srčna kultura so krivi, da je premnogim ljudem otopel občutek sorodstva s prirodo, smisel za gorsko naravo sploh; mnogo je po mojem mnenju krivo tudi preveliko udobje, ki se nudi v številnih kočah in domovih gorohodcem. Preudobne steze, najrazličnejše alkoholne pijače, hotelom podobno okolje v kočah, možnost popivanja, plesa in razgrajanja, nekaznovano uničevanje rastlin in neugnano motenje goram lastnega posebnega miru in

tišine z vriskanjem in jodlanjem, tudi to je odtujilo človeka od samotne gorske prirode. Udobnosti na potih in v kočah so povzročile, da je gorohodec pozabil, da so bile gore nekoč šola značaja, da je bilo gorohodstvo tudi neke vrste delo, trud, s katerim smo dosegli uspeh. Primerjali bi ga lahko življenju. Saj se na gorah trudimo, se dvigamo korak za korakom navzgor, bodisi po skalovitih stezah bodisi po neskončnih snežiščih in ledenikih. In včasih se zdi, da pota ne bo konec in bo trud brez konca. A vztrajno se dvigamo in končno le dosežemo visoki cilj, kjer se nam odpro prekrasne daljave, nepopisni razgledi na rajde gora, na srce razveseljujoče, neizmerno pestre, neskončno se prelivajoče barve v mogočni gorski naravi. In vse to smo dosegli s trudom, vztrajnostjo, zaupanjem in v družbi enako mislečih, tudi v nevarnosti zvestih tovarišev. Vse to se je zgodilo v nekaj dneh, ki smo jih preživeli v gorski prirodi. In ko se vrnemo na dnevno delo — kako je podobno *trudapolnemu* gorohodstvu! Ker pa traja pot do uspeha v življenju mnogo dalj časa, a kjer tudi vztrajnost in zvestoba pripeljeta do zaželenega cilja, nas spomin na težje ture vedno vzpodbuja s svojo podobnostjo, da vztrajamo tudi v težkem trudu pri delu! Pa še več, zaradi svoje lepote in globine, povezanosti z veliko naravo, nam prav planinstvo, ki nudi napor in premagovanje težav, pomaga premagati neštete težave v dnevnem življenju, pa tudi v izrednih težjih razmerah. V tem oziru je posebno poučna prekrasna knjiga velikega nemškega planinca Teodorja Wundta »Ich und die Berge«. Ko mu z zanimanjem slediš po neštetih gorah od vzhoda do zahoda, od severa do juga in ob vsakem letnem času po Alpah, ti šele ob koncu, ko omenja vrednost alpinizma, pove, da je tik pred pisanjem knjige izgubil v bitki edinega sina, da je general in...« da navedem en primer: »To knjigo sem spisal v glavnem med divjanjem bitke ob Sommi (v prvi svetovni vojni) med dvanaajsttedenskim bivanjem v bojnem zaklonišču. Stotine granat je vsak dan žvižgalo preko zasilnega zaklonišča, ki sem si ga za bivanje zgradil. A kaj me je brigalo! Bil sem v drugem svetu!... Kako naj bi bilo to mogoče, če mi gore ne bi dale druge, višje življenjske vsebine, ki se je javljala v veseli veri v idealnejšo in globljo vsebino vseh reči in ki me je dvigala nad zunanosti, predvsem pa, ki me je vodila k dejavnosti, ki ti vedno dalje pomaga...«

A. Wundt je bil vojak, član nemškega generalnega štaba, vzgojen po starem! Koliko bolj bi mogla današnja napredna veda, poglobljena in pristrčno podana, približati človeka gorski naravi, ko že vemo, koliko sreče, zadovoljstva in značajnih ljudi more vzgojiti ter s tem poplemeniti celotno družbo! Česa pa je človeška družba bolj potrebna kakor plemenitega mišljenja, ki naj jo privede do izpolnitve visokih ciljev, ki si jih zadaja, da bo na našem malem planetu bolje kakor je bilo do sedaj, ko se je človek proti človeku grje boril kakor zveri med seboj?! Potov do tega tako potrebnega plemenitega mišljenja je sicer več, a gotovo je eden od najvažnejših stik z veliko gorsko naravo, ki nas prikaže v pravi perspektivi, nas nujno privede do pravilnega ocenjevanja malenkosti in gledanja na višje, važnejše cilje, ki jih zasleduje vsa človeška družba. Zato je res že čas, da bi se vsi, ki so odgovorni za prihodnost ljudstva, zavedeli med drugim tudi važnosti vpliva pravilnega planinstva.

SPOMINI NA OJSTRICO

neg je pobeljal Dleskovško planoto in tudi na stezi s Presedljaja proti Korošici so se že ugrezale stopinje. Snežilo je v velikih kosmih; z vetrom so nastajali za skalami mali zameti, snežinke so se vrtinčile po zraku in na robovih je prepeval veter.

Po malem je nastajal dan. Vso noč je bil rosil droben, mrzel dež. Že po Beli sva vedrila pod skalami ob poti in sopuh se je dvigal z naju, ko sva spet morala naprej v temo, polno šumenja naraslih voda in škrabljanja deževnih kapljic po listju nad nama. Težki bisagi sta naju greli, ko sva ubirala stezo v rumenkastem soju sveče v svetilki in sva videla samo skalovje in drevje, ki je vstajalo iz pršee megle in se spet izgubljalo vanjo.

Pred svitom sva bila na Presedljaju; zajel naju je piš in v luč je priplesala snežinka, kmalu pa se je gosto usulo iz kalne sivine. Pobeljena sva rila vkreber, obleka je zmrzovala; tiščala sva roke v žepe, jih vtikala pod pazduhe in opletala z njimi, a v čevljih je žvrkala voda. Sredi poletja...

Vso pot iz Bele skoraj nisva spregovorila. Napor naju je dajal, ker sva bila težko oprtana, in če sva odložila breme za kratek oddih, naju je hotelo kar dvigniti v zrak in še huje je bilo potem znova zadeti naphano, napito reč na otekla ramena. Mula bi crknila v takem, človek pa vzdrži, ker pač mora. Takole za kaka dva tedna hrane, vrvi in železje. Dovolj je bilo, da sva otopela in se zvedrila šele potem, ko se je končno svet prevesil navzdol in sva z roba ugleдалa kočo na Korošici. Tedaj je bila to še v resnici kočs kuhinjo ter obednico in spalnico obenem, kakršno pozna današnji rod le iz starih opisov. Iz kamenja zidana nizka zgradba s plosko streho iz Frischaufovih in Kocbekovih časov, ko je bil po gorah še mir in ni bilo nobene potrebe po današnjih domovih s točilnicami in zasoljenimi cenami.

V tej koči je one dni mogel prenočiti kak ducat ljudi, a jih je ob navalu spravil oskrbnik pod streho dvakrat toliko. Po klopeh, po mizi in vsevprek po tleh. Ljudje tedaj niso bili izbirčni. Marsikdo je bil še zadovoljen, da se je mogel potegniti po trdem podu in noč je minila v izbrani zabavi, ker so bili obiskovalci gora skoraj sami znanci in so bili drug drugega veseli.

Ta čas je bil oskrbnik stari Dežman — Suhc iz Luč, že blizu 80 let star, a še vražje trden možak. Od vsega početka, odkar je Frischauf odkril te gore, je ostal zvezan z njimi; vodil nemško gospodo, zaznamoval in nadeloval pota, pa klel, ko so mu užaljeni Slovenci razbijali nemške napisne table in vdirali v kočo, ki je zanjo skrbel bolj kot za svojo krojaško obrt in občinsko službo v Lučah. Vleklo

ga je pač v gore in ko so z Avstrijo vred izginili tudi Nemci, je postal slovenski vodnik in oskrbnik.

»Malo sta mokra...« je dejal, ko sva stopila čez prag in je začelo curljati iz naju po tleh in ga je bilo naposled moč izbutati iz trdnega spanca. Trajalo je, preden je sestopil s svojega nadstropnega pograda v kuhinji in je med obilnim godrnjanjem prižgal luč, preden je odprl. »Ja, pa snega sta prinesla!« se je začudil, ko je videl vse belo na planem. »Ali ga je v Ljubljani toliko odveč?« je godel, ker naju je po govorici presodil, od kod sva. »Samo prostora nimam nič« je dodal ves zaskrbljen.

Še tega se nama je manjkalo. Vsa mokra in zbita, pa da bi ne imela kje ležati... A Suhc se je zdaj široko zarežal, ves zadovoljen, da naju je lahko malo potegnil. Saj v koči ni bilo nobenega gosta. Marno je še nekaj pripovedoval, ko je razgrinjal odeje čez naju, toda tisto je govoril le še samemu sebi.

Okoli poldneva sva se spet zavedela, ko naju je vzdramila pogoltna, prava škodljivška lakota in jed kar ni hotela biti kuhana. Spravila sva se v posušeno obleko in stopila na prag.

Medlo sonce je skušalo jemati sneg, toda po planini so se vlačile megle in le za hip je bilo videti vrh Ojstrice, kjer so se vrtinčile snežne zastave. Truma žensk je gazila po snegu proti koči. Samo drobne pike so se utrile s prevali, toda glasovi so doneli pol ure daleč. Lučanke so prinašale cement, opeko in v križ zbite deske za novi Kocbekov dom. Mlada dekleta, ki jim ni bilo nič nositi po 25 ali 30 kg osem ur daleč; toda starejše ženske so s strpko potezo ob ustih odlagale svoje tovore pred kočo.

Samo z vdanim nasmehom so odgovorile, da ne gre drugače, ker je hudo za zaslužek; toda Suhc je obrnil trpkost v šalo.

»Baba ima hudiča v kompaniji, dedec pa mora onegaviti sam.«

Med smehom in zasoljenimi odgovori je minil spomin na prestani napor in razigrane so odhajale na daljne domove.

V sklepah nama je še pokalo in ram se kar nisva smela dotakniti. Tudi vreme se nikakor ni moglo napraviti. Znova je pričelo rostiti in veter je pojal megle po kontah. Pusto so sivele preostale zaplate snega izza rosnih šip.

Koče sem imel že dovolj, sleherna stvar je bila že ogledana in zdolgočaseno sem obračal strani v vpisni knjigi. Obstal sem pri imenu M. M. Debelakove. Podatki so se skladali s člankom v PV (1927, str. 61), v katerem je opisala svoj samohodski vzpon po severozahodni (prav: zahodni) steni Ojstrice l. 1926 in to neposredno po uspelem vzponu po severni steni Špika, ko si je ogledovala »zloglasno severno steno Ojstrice...«

Menda je že čas, da povem, da sva bila tiste dni v začetku julija 1929 z Modcem namenjena pod severno steno Ojstrice (v NA severozahodno), o kateri sva vedela, da je imela svoje ogledovalce in oblegovalce, da pa nikomur še ni uspelo, da bi jo preplezal.

Ali je M. M. Debelakova po l. 1926 še kdaj poskušala tod okrog? Vpisna knjiga na Korošici je o tem molčala. Vendar je bilo mogoče,

Bivak pod Ojstrico, odprt 28. avgusta 1955 Foto Ciril Debeljak

da so bili v steni Nemci ali Avstrijci, ki so ona leta vedno pogostejše prihajali plezat v Grintovce in nisva mogla vedeti zanje.

Najsi sem še tako hodil gledat na plano, dež je nemarno rosil. Modec je vdano spal, Suhc je krehal po kuhinji in sredi dneva je bil mrak, v katerem je enolično prepevalo curljanje s kapa.

Tako sva ždela na Korošici že drugi dan. Modec po svoji naravi v stoičnem miru, jaz pa ves izbruhljiv v pričakovanju, da bi že bila končno v steni, ki so jo obdajale tolikšne legende in mit o nepremagljivosti.

Nič ni pomagalo. Treba je bilo potrpeti še to noč, zjutraj pa sva morala oditi, ker je Suhc preprosto povedal, da bodo prišli delavci in nama razdrli streho nad glavo.

S Suhcem ni bilo nič, nisem ga mogel pripraviti, da bi kaj pripovedoval o nekdanjih dneh, pletel je samo svoje gospodarske skrbi in morda mu je bilo tudi za njegovo ljubljenko kočo, ki mu je dajala streho toliko desetletij, močno žal.

Zjutraj se je vreme končno napravilo in okrog poldne sva s pobočja Rjavčevega vrha (Planinščice) gledala tja čez modrikasto senco v globeli, s katero so se očrtavali Ojstričini grebeni po Jamah. Stena je bila mračna. Črnikaste lise so prepregale ta gladki, žmulasti zid in tu pa tam po robcih pod vrhom je kopnel preostali sneg. Prvi vtis ni bil preveč prijazen. Iz bližine je bila stena povsem drugačna, kakor sva jo videla iz Logarske doline, ko sva z velikim daljnogledom pretikala po njej. Zdaj sva videla, da skoraj ni nobenih navpičnih razčlemb, temveč s policami predeljene žmule med platmi, ki se zde kakor vlite. Počasi sva odkrivala nadrobnosti, toda cele raztežaje ni bilo videti nobenih razčlemb, ki bi jih bilo mogoče povezati

v smer. Vse možnosti so se izgubljale v gladkih predelih. Zaradi tega ta stena tudi še ni mogla biti preplezana, saj tedanja šola takim nalogam še ni bila kos. Tudi ni odločala zgolj zmogljivost, temveč psihični moment. Sam videz tega prepadnega skalovja, ki se dozdevno navpično dviguje iz krnice Jam je bil povsem odbijajoč in vsak poskus je pomenil pot v popolno negotovost.

Iz drugega zornega kota, s Škrbine pod Grofičko, sva odkrila še druge detajle, vtisi so se izpopolnjevali in kmalu sva si bila na jasnem, da so v steni v glavnem možne tri smeri.

Dozdevno najbolj preprost prehod po osrednji grapi sva odklonila ter določila vstop zahodno od nje in zamislila smer naravnost navzgor, ne glede na vse previse, gladke plati in žmule.

Naslednjo noč sva v temi stala na samotnem vrhu. Po petnajstih urah dotlej najtežavnejšega najinega plezanja sva uspela in potegnjena smer je bila le malce drugačna, kakor sva si jo bila načrtala. Toda vmes je bil veder, vtisov in doživetij poln dan.

Utaborila sva se na Klemenškovi planini na robu gozda v seniku pod planšarsko kočo, ki je imela nad vrati pribito gotsko svetniško soho, ki so jo našli pod streho neke kapelice v Solčavi. Začudeno naju je gledalo Klemenškovo dekle, ko sva razkladala vrvi in vrvice, šope klinov in vponk, in je sodilo, da sva prišla popravljat pota. To njeno začudenje nama je brez vprašanja povedalo, da letos še ni bilo nikogar, ki bi prišel s takšno ropotijo in bi bil torej namenjen v steno. Pastir, ki je prišel nekje z robov in ropotal s svojimi obitimi coklami, je le nekaj vedel o plezanju. Zaraščen, v usnjene hlače oblečen možak, mogočnega glasu, je bil nekdanji rudar v Leobnu in drugih rudnikih in se je šele znova privajal domačega jezika, ki ga je skoraj že pozabil in je rajši nemškutaril. Žal ni povedal, kakšna neprijazna usoda ga je vrgla v to gorsko samoto, kjer mu sicer ni manjkalo mleka, pa je zato tembolj pogrešal moških stvari, kot sta tobak in žganje ter sem in tja kakšna ženska.

Ko je bil iz mojega mehurja lahko nabasal svojo zajemalki podobno pipo in razen tega še stisnil dober ščepec tobaka v dlan, se je rad porazgovoril. Pastir Jakob Črne iz Solčave mu je pripovedoval, da je nekoč pred mnogimi leti videl z Grofičke, kako so neki Nemci lezli od Škrbine na Ojstrico. Slišal jih je, ko so kričali in je bil ves trd od strahu, kdaj bo kdo zdrknil. Toda prišli so čez in ko so se vračali s Škarij, jih je srečal na Jamah. Dali so mu srebrno krono in z njo je še tisti večer tekkel v Logarsko dolino k Piskerniku, pa je ni utegnil zapiti, ker so bili dobrotniki že tam in so ga napojili, da je obležal na svisljih in je potem tri dni iskal svojo tropo ovac po Robanovem kotu.

Morda so bili to Greenitz, Weitzenbock in Arbeiter, ki so l. 1907 preplezali severovzhodni greben Ojstrice, če ni plezala še kaka naveza za njimi.

»To so bili časi!« je vzdihnil možak, »ko so bile še srebrne krone in liter vina po dvajset krajcarjev.« — »Imata kaj pijače?« je potem zamlaskal z jezikom in potresel najini čutari. Žal ni bilo nič. »Tale

me sicer zdravi,« je nadaljeval, ko je nastregel vodo iz studenca, ki je tekel kar v koči, »a sem ves medel in zanič po njej, — ja, pa kašljam...« je nato zakrehal, da so škodle na strehi kar odskakovale.

Mleko je hotelo biti na Klemenškovi planini dražje kakor v Ljubljani. Dekle je menda menilo, da morajo imeti ljudje, ki se kar tako lahko potepajo po hribih, precej preveč denarja in je računalo še na napitnino, da ji je bilo le treba povedati, da sva študenta.

»Kaj nič ne dobita zato, če tako plezata?« se je zavzela.

»Smrekovo obleko (krsto) pa hrastov križ, če jima sfali!«

Možak je bil modrijan.

Noč je bila tiha. Svetla mesečina je oblivala steno in redke zvezde so sijale med belkastimi oblaki. Tu pa tam je zaklopotal zvonec, ko se je žival premaknila v staji in veter je dahnil po bukvah. V daljni temi je takljaje padal kamen.

Ni mi bilo do spanja. Misel je taval po steni in se spet vračala s sleherno nadrobnostjo, ki je ostala v spominu. Osrednja grapa, — potem vzhodna smer iz grape levo po sistemu plati na vrh. Zahodni del stene z orjaškimi črnimi previsi. Tu morava priti čez... Če bi vstopila v grapo? Ne, ne smeva iskati prehodov tam, kjer je najlažje. Razen tega pa ogabna plezarija po mokrih, sluzastih kaminih! Sicer pa je grapa zaprta s previsom in bi morala smer napraviti zanko v zahodni del stene...

No, zdaj bo čas za spanje, a pastir spet kreha, da se razlega po vsej planini.

Zjutraj nisva bila prav zgodnja. Rano je skalovje še mrzlo in dokler ni sonca, je tudi sicer preklemano mraz. Severovzhodni greben je žarel v soncu in po njegovih škrbinah so segali svetlobni prameni v steno. Preudarjena smer je jasno izstopala iz senc.

Kaki dve uri sva že bila v steni. Z izpostavljenе police nad vstopom sva dosegla razklan svet, kjer sva pričakovala trdo delo, pa sva ga zlahka prešla. Nad njim se je stena umaknila navzad in nad seboj sva videla samo črne previse, ki so se z njih utrinjale svetleče se kaplje vode, desno od naju pa so visele v dno gladke, strnjene plati. Prišla sva na drnasto gredino v dobri tretjini stene pod črnim previsnim pasom. Tu naju je zmotila čudna najdba. Pobiral sem vrv v zanke, ko opazim med skalami razklano deščico in zarjavelo škatllico od sardin. To so bili sledovi prejšnjih poskusov v steni. Plezalci so mogli priti sem le iz osrednje grape, kajti v smeri, ki sva jo doslej preplezala, je bilo po nastavljenem skalovju lahko presoditi, da ni nihče plezal pred nama. Kdo bi mogel biti? M. M. Debelakova, ki ni hotela omenjati poskušaneга vzpona? Škatlica je bila le malo zarjavela in tudi les še ni strohnel. Modec je sicer menil, da je vihar odtrgal deščico s triangulacije na vrhu in jo vrgel čez steno; a škatlice gotovo ni mogel prineesti veter in to na isti kraj pod previse. Drugih sledov ni bilo. Če pa je kdo plezal, bova više zgoraj gotovo naletela na kak klin. Med previsi nad gredino so se kazali prehodi, ki jih je bilo moč iz doline le domnevati. Ta gotovost, da sva pravilno presojala, naju je gnala naprej.

Z gredine sva vstopila v neko zajedo in po njej dosegla prosto steno. Mnogo let pozneje, ko je bila smer prvič v celoti ponovljena, sem se spomnil rjavega, opokanega previsa kakih 50 m nad gredino, ki zapira kratko plat. To je bilo najtežavnejše mesto v vsej smeri. Navzven viseča žmula in nobene špranje ni bilo v njej. Modec je sezul plezalnike, ker z njimi ni našel opore, in plezal bos. Tako rekoč nezavarovan je zmojstril ta previs, v katerega so ponavljalci po l. 1946, ker niso mogli nabijati klinov, klesali stope in oprimke ter tako znižali težavnost na IV.

Že tu je bilo lahko ugotoviti, da nobena naveza ni plezala pred nama. Nad to previsno žmulo sva dosegla razklan svet z izrazito polico, ki je okrog ogla držala v osrednjo grapo. Na to polico pripelje tudi l. 1931 izvedena smer Ogrina-Omerze po osrednji grapi, ko se mora v veliki zanki, kakor sva jo videla že midva, ogniti velikega črnega previsa. Modec še danes trdi, da sem jaz kriv, da nisva nadaljevala svoje smeri po tej polici v osrednjo grapo in po njenem zahodnem rebbru kakor pozneje Ogrin in Omerza naravnost navzgor. Vendar moram povedati, da sem hotel v miru pokaditi pipo tobaka, ko je šel Modec po polici na ogled in se mi ni ljubilo za njim, ko je potekla vrv, v grapo pa mi sploh ni dišalo, ker sem slutil krasen prehod po sistemu zajed nekoliko zahodno od police in to v povsem prosti, izpostavljeni steni.

S police je bilo videti navpičen kamin, ki je držal do nekakšnega iz steze pomaknjenega pomola, ko pa sva bila na njem... sva v svoje začudenje ugledala pretrgano vrv, ki je bila trikrat ovita okrog neke skale, okrog pa okrvavljene cunje. Vrv je bila že močno preperela. Najine oči so strmele v globino in bližnjo okolico, toda nič ni bilo videti, samo še en klin je tičal v steni... Ne, vsega tega nisva videla midva, to sem bral v Bergsteigerju (1932/33, stran 51), kjer sta se Vinzenz Huber iz Železne kaplje in Ernst Kocher iz Rechberga prav tako kot Dunajčana Schlaudosich in Wacek v »Naturfreundu« (1931, stran 38) razpisala o prvenstveni turi, čeprav sta obe navezi razen variante iz grape na omenjeno polico plezali po dovolj očitni najini smeri.

Kaj je potem moglo biti s to pretrgano vrvjo in okrvavljenimi cunjami? Na pomolu vrh kamina sva opazila, da stojiva na glavi k steni prislonjenega stolpa, v svoje največje razočaranje pa sem videl, kako se je dozdevni sistem zajed spremenil v črnikaste lise od pocejajoče se vode v navpičnih gladkih plateh. Še misliti ni bilo, da bi tod mogla gor. Stolp s svojo zunanjo stranjo grezi navpično v globino, v nasprotnem boku od kamina, po katerem sva priplezala gor, pa je reža segala kakih 20 m navzdol na izpostavljeno polico. Ker je stena tod močno vzbočena, nisva proti zahodu, razen roba z žmulastimi previsi ničesar videla, a za tem robom se je dal slutiti prehod, ker sva bila iz doline tod opazila nekakšno rebro.

Na temenu stolpa sva postavila možica in pustila v njem podatke o turi, napravila spuščalno zanko in se spustila po vrvi na polico. Zanka je seveda ostala ovita okrog skale, okrvavljene cunje

pa so bili nekako 4 cm široki trakovi iz rdečega platna, ki sva jih porabljala za markiranje smeri na bolj zamotanih mestih, če bi se, in to morda celo v megli, morala vrniti, da bi se ne mudila z iskanjem prehodov in klinov. Nekaj teh trakov sva tedaj uporabila, da sva z njimi podložila vrvico zanke. Dež jih je izpral, toda težavno bi jih bilo zamenjati z okrvavljenimi cunjami. Najbrž se je dičnima Koroščema začelo vrteti v glavi šele doma za pisalno mizo, a čudil sem se, kako sta mogla, enako kakor prva ponavljalca, kljub zanki in klinom proglasiti turi za prvenstveni.

Stala sva torej na polici in potegnila vrv za seboj. Videla sva, da polica prehaja v nekakšno gredo, ki se vedno bolj zožuje in izginja v gladko plat, ki prepada okrog 200 m globoko na gredino s snežišči v zahodnem delu stene.

Mrzlo je velo s snega navzgor. Vseokrog je bilo gladko, z modrikastimi lisami poškopljeno skalovje, navzgor pa samo previsi... Niže doli nisva imela opravka s posebno izpostavljenostjo, svet je vse preveč razklan, da bi videla naravnost v dno, tu pa se stena nenadoma ustromi in na koncu gredine sem se počutil kot plesalec na vrvi, ko ima vse okrog sebe samo zrak.

Prehod je bil nenadejan. Nad gredo, ki je izginjala v steni, je štrlel iz plati nekakšen rob. Modec, ki me je zamenjal na varovališču, je z nekaj klini prišel podenj in kmalu sem videl samo njegovo nogo, ko je bingljala po zraku, s telesom pa je izginjal za ta rob, ki ga je bilo treba prejahati do široke police pod previsom. Od tod se nama je odprl pogled na strmo prečnico, ki se vleče čez ves zahodni del stene proti severozahodnemu grebenu. Tu sva bila zdaj kakor v mišji pasti. Samo z dolgotrajnimi vrvnimi manevri in prečenjem na vrvi bi se bila lahko umaknila nazaj pod stolp, če bi ne bilo prehoda, a tu v bližini je moralo biti tisto rebro, po katerem sva hotela priti naravnost navzgor. Toda že v dobrem raztežaju vrvi se je jela prečnica ožiti in previsi so se vedno bolj sklanjali nadnjo. Morala sva ji slediti. Ta greda je zdaj, v zvezi s sistemom polic, ki se s severovzhodnega grebena vlečejo v osrednjo grapo, del slovite prečnice čez vso steno, ki ji po mogočni sceneriji skoraj ni para v naših gorah. Izpostavljenost in trdna skala in potem plezanje pod nizkimi oboki, ko se z vsakim raztežajem odpirajo novi pogledi! Vse to naju je oškodovalo za izostali prehod na ono rebro.

Že sva bila blizu severozahodnega grebena, izpostavljeno dno je bilo vedno globlje in nad nama se je razkošatil mogočen rjav previs. Vse skalovje pod njim je bilo izjedeno od kapljajoče vode, a plezati se je dalo kakor po lestvi. Še strmo, gladko plat, ki sta jo prva ponavljalca označila za najtežavnejše mesto (V), je bilo treba izdelati. Modec je čeznjo spet splezal bos, — in naklonina se je izgubila v skladastih tvorbah. Razklano skalovje se je vzpenjalo v vršni greben, a kakor sva hitela, saj težko skoraj ni bilo več, pred temo nisva mogla biti na vrhu.

Ves dan je že bril veter, a v steni ga ni bilo čutiti. Izza Pece in Olševe so drug za drugim jadrali oblaki proti goram, a preden so

dosegli grebene so se razpuhtevali nad Logarsko dolino. Ves dan, vseh 14 ur. Zdaj pa naju je zajel mrzli grebenski piš. Samo navzdol, v dolino... A kmalu sva se prepričala, da ne bova prišla nikamor. V trdi temi sva takoj zašla s steze, tavalala sem in tja in se naposled znašla na izpostavljenem robu proti Škarjam. Malo sva potem zavila na južno stran, našla neko previsno skalovje in si pod njim izgrebla zavetje.

Mrzel piš naju je ovohaval izza vogla, ko sva ždela in prezebala. Roke sem si grel na prižgani pipi, tedaj pa je završalo, veter mi je vzel klobuk in ga odnesel nekam pod pomračeno nebo. Sever se je začel dajati z odjugo, zeblo naju je vedno bolj. Kakor lisica sem se zalezal pod skalo, Modec pa, ki v bivakih ni mogel usnuti, je imel žalostno usodo, da je poslušal moje žaganje in gledal na daljne luči Kamnika in Ljubljane.

Že zgodaj sva bila spet na Klemenškovi planini. Vreme se je naglo slabšalo in izza grebenov so se jele prevlekovati megle, ko sva se pozno popoldne prebudila v seniku in priredila lov na polhe. Zlodji so našli kruh tudi v oprtniku, ki je visel na tramu in ga nama skoraj do kraja požrli. Kakih pet jih je tičalo z naphanimi trebui v svojih skrivališčih med tramovi in za napuščem. Plen ni bil velik, samo dva sta bila odrta in v največje zgražanje planšarice položena v ponev. S to pečenko sva se dekletu do kraja zamerila, kar ušla je iz stana in se ni vrnila prej, dokler jih nisva pospravila.

Tiho tapljanje dežja po škodlah naju je vzdramilo v turobni naslednji dan. Utrujenost je minila in čas je bil za obnavljanje doživetij. Med plezanjem človeka vse preveč veže delo in v pričakovanju vedno novih odkritij gre mimo nadrobnosti, ki se potem v miru in sproščenosti iz napetosti pojavljajo druga za drugo. Na varovališčih gre pogled za utripajočo vrvjo, ki se izgublja za rob, sluh je zaostren, le ko spet čisto in jasno zazveni klin, je nekaj hipov oddiha. Tako so nezaznavno minevale ure v steni. Že zdavnaj se je premaknila senca čez melišča, lesk na vodi v dolini je ugasnil in z dnem je rastle tudi tišina, ki jo zgane le jek padajočega kamenja; nekje v globini blejajo ovce, raztrgan vrisk najde z vetrom pot v višave in spet je mir.

Pastir je ves dan oprezoval za nama. S travnikov v Grofički je gledal v steno, a naju ni mogel najti. Slišal je samo zabijanje klinov, trušč sproženih skal in kratke krike. To nerazumljivo, oddaljeno žitje je bilo morda bolj nasilno kot samo dogajanje v steni, ki je bilo brez velike epične širjave in brez vznemirjanja.

Okrutno okolje previsnih žmul in v dno grezečih se plati naju ni več navdajalo s podzvestno bojznijo pred neznanim, v kateri lahko nastajajo usodne emocije. Plezalsko romantiko z grozečo smrtjo in drugimi stvarmi je zamenjala gola, preprosta stvarnost.

Tokrat sva imela poleg drugih ne dosti manj vrednih tur za seboj že severno steno Turske gore in Glavo v Štajerski Rinki, — nalogi, ki sta se zdeli nezmogljivi. Sicer izvrstni plezalci so bili klonili ob samem videzu, že ob misli, da bi se morali vesiti po onih

šipastih plateh, kjer med nogami vidiš prav v dno na posuto snežišče pod steno. Mnogokdaj je pozneje, ko smo s plezalsko tovarišijo posedali na Okrešlju, tekel pogovor o tem. Otresti se je bilo morečega vzdušja izza smrti Tauzherja v Turski gori in mnenja dr. Klementa Juga, Topolovca in drugih, da so vsa ta ostenja nepreplezljiva. Samo dve leti sta minili, ko ni bilo dr. Juga, ko je Janez Gregorin šel sam v Szalay-Gerinov greben in uspel, za njim pa so se jele kar zvrščati naveze po tem grebenu. Preplezati je bilo treba Križ, Štajersko Rinko in Tursko goro in mit o nepremagljivosti je minil. V dobrem letu sva z Modcem dosegla IV. in V. stopnjo in obstala na pragu VI. stopnje. Ojstrica je bila poslednja preizkušnja. Odslej nisva več klonila pred nobeno zapreko, kjer so le bile kake objektivne možnosti. Vendar sva svojo zmogljivost še podcenjevala, ker je pač nisva mogla primerjati na turah v slovutih stenah v inozemstvu. Tudi nama zgolj za ponovitve ni ostajalo časa. Čakale so naju še velike naloge. Naletela sva na sledove tujcev, odkrila njihove načrte in morala sva jih prehiteti.

Zdaj sva bila pod Ojstrico. Pravkar opravljena smer je odprla njeno steno, toda v njej sta bili še dve smeri, in vedela sva, da se bo treba skoraj vrniti. Zaenkrat pogledava še v severozahodni greben Ojstrice in v severno steno Škarij, naslednje leto pa prideva s pošteno zalogo klinov, novimi vrvmi in dobro mero časa. Vzhodni del stene, ki sta ga potem šele med vojno preplezala Herle in Vršnik, je na splošno veljal za nepreplezljiv (NA, stran 250), toda poleg naju sta bila o možnosti prepričana Ogrin in Omerza in računali smo na skrajno mejo VI. stopnje. Istega mnenja sta bila tudi oba Gregorina. Vstopil in poskusil pa ni nihče od nas. Zaposlil nas je Rzenik in druge stene. Ni se nam mudilo za to smer, za katero smo vedeli, da je ne more kar tako sneti kak prihajač.

Severozahodni greben Ojstrice so l. 1921 preplezali mariborski (nemški) plezalci Dadieu, Müller in Rungaldier, toda za to turo midva nisva vedela in tako sva spet tavalala po snežišču čez Jame, ogledovala zahodni raz in mimogrede prišla že pod vrh Grla in se nama ni dalo spet vračati v dno pod najnižji odrastek. Tudi je bilo vreme preveč negotovo, da bi se lotila kake resnejše stvari. Zavila sva potem v neko zelenico pod zahodno steno in vsak po svoje rila vkreber. Po policah sem prišel na raz in plezal po njem nekako 50 m pod ogromni previs, nad katerim sva bila izstopila iz stene na greben. Naprej nisem mogel tvegati sam. Modec je kolovratil po neki grapi ob boku raza in kakor sva ugotovila pozneje po opisu v Hochturistu, je natanko zadel smer prvih plezalcev. Sešla sva se pod zajedo, ki drži v veliko škrapljasto plat; čez njo in čez nekaj grebenskih špic, ki sva jih vzela za vajo, sva bila v kratkem na vrhu. Imela sva prav, da nisva vstopila v raz. Že na vrhu naju je ujel dež in naju močil vso pot do Klemenškove planine.

Spet sva lahko posedala in se sušila v stanu, skupaj s Plesnikovim Miho, ki nama je bil znan že z Okrešlja, ko je isto leto spo-

mladi, ko sva v navezi z Grünfeldom plezala Malo Rinko, vodil lovsko družbo na ruševca. Da bi ne zaspali, so lovci takrat obsedeli v kuhinji Frischaufovega doma in pridno zamakali, tako da so namesto ruševca zjutraj imeli kapitalnega mačka. Zdaj je bil Miha gledal za gamsi v Škrbini in je imel s seboj svojo čarostrelno risanico, ki je nesla okrog ogle. Ni ga bilo težko pregovoriti, da je s praga pomeril na precej oddaljen štor na planem. Res, meril je pol metra vstran, a iz štora se je pokadila trhlina, ko ga je zadel. Čudovita puška, bi dejal, že zaradi tega, ker je imela tako izrabljeno cev. Žal, Mihi ni bilo usojeno, da bi jo še dolgo nosil. Vzeli so mu jo žandarji in odsedeti je moral 8 dni, ker je na divjem lovu onkraj Kotličev pod Tursko goro na bistriški strani, prav takrat, ko je bil dvorni lov, a revež za to ni vedel, ustrelil kralju Aleksandru gamsa izpred nosa. Samo neka baba je bila kriva, da so ga dobili. Na Logarski planini je nabirala ščavje in ga je videla priti z gamsom čez pleča, pa je povedala zasledovalcem.

Miha je znal pripovedovati, saj je vse življenje prebil v gorah. Vodil je in nadeloval pota in perfektno je obvladal lovsko latinščino. Prav težko nama je bilo, ko smo se zjutraj razšli.

To pot sva le polagoma ubirala ride s Klemenškove planine proti Jamam. Naložila sva vso prtljago in v vročem dnevu, ki je znova obetal skorajšnji dež, sva prišla pod steno Škarij.

Slovo ni bilo težko. Dekle naju je menda ohranilo v dobrem spominu, saj ji nisva pustila drugega kakor nekaj dinarskih kovan- cev za mleko, ki bi ga sicer zlila svinjam, in mi zato vest ni prav nič očitala, da sem ji sunil nekaj sajastih krogel domačega posel- skega sira, ki se je sušil na tramu nad ognjiščem in je dober le takrat, če ni kaj boljšega. Za odškodnino pa sem dal pastirju pol zavitka tobaka in tako smo bili vsi opravljeni.

Kje bova vstopila v steno, sva seveda vedela. Take, komaj 300 m visoke stene tedaj še niso bile v modi in tudi sicer ni bilo videti v njej posebnih možnosti. Sploh so plezalci tistih dob take stene prezirali, vendar je prav v takih monolitnih, domalega navpičnih zido- vih vzniklo moderno plezalstvo in se je tehnika razvila do viška. Tu ni šlo več za komponiranje smeri s kombinacijami razčlemb, ker jih iz daljave sploh ni videti. In ta stena je zgolj le takšen trikotnik, ki ga na vzhodu oklepa mogočna poklina, na zahodu pa s previsnimi bolvani zatrpan ozebnik. Plasti v steni vise navzdol in nobenega prostora ni za varovališča, zamenjava bi bila možna le ob klinih in vise v zankah.

V dnu je stena okrog 100 m široka. Vstopila sva na njenem vzhodnem obrobju, čez neke previse in po reži za odpočeni- skladom dosegla visečo polico, ki dober raztežaj vrvi nad dnom reže steno povprek do kuloarja. To polico sva prešla do kraja in čeprav sva vseskozi gledala navzgor v steno, nisva našla nobene možnosti, da bi z nje prišla naprej in vanjo. Strehaste, kakor opeka položene plasti so se dvigale v višavo, zdaj pa plezaj, če moreš! Tudi špranj

v takem svetu skoraj ni in če bi bilo sploh mogoče vstopiti, bi bilo treba priti čez ali pa odleteti v grušč. Tako sva naletela na mejo človeške zmogljivosti, ko vsa volja in tehnika nič več ne pomenita ob uporni skalni gmoti. Posedela sva na robu kuloarja, prisiljena v kompromis. Čeprav naju ni posebno mikalo, sva zavila vanj. Previsni, zagozdeni kladi sta takoj dali dovolj opravka, kmalu nad njima pa se je izgubil kuloar v črnem previsu. Že po prvem raztežaju sva bila razvneti in gnalo naju je naprej. Na levi je bila navpična poklina, ki drži iz grape na rob stene. Šele tu, v njeni polovični višini, je bilo mogoče priti vanjo. A samo kratka, napokana polica je segala med sklade in se brezupno končala med strehastimi platmi. Naprej je šlo tik ob robu nad kuloarjem. Treba je bilo nekaj klinov, potem pa je zaprla pot rjava kakor mozaik nadrobno opokana plat ob previsu vrh kuloarja. Vražje je bila krušljiva in z zabijanjem v njej ni bilo nič. Samo kakih 5 m je visoka, a sem komaj prišel čeznjo. Samo nekoliko napačen prijem, rahla negotovost v prelaganju ravnotežja in obvisel bi na vrvi pod previsom vrh kuloarja. Bil sem tik pred padcem, ko sem na srečo dotipal trden rob in se po njem ves premočen od potu potegnil navzgor.

Dosegla sva pleča, oni nagnjeni v steno moleči pomol pod zahodno špico Škarij in kmalu sva stala tudi na vrhu, žal, s kompromisom na svojem plezalskem rovašu.

Če ne gre, pač ne gre. V stenah, kjer je več možnosti, so prve naveze skoraj dosledno izbrale najlažjo. Zato je danes kočljivo presojati pionirska dejanja iz časov, ko so bila celotna ostenja še nepreplezana in torej za prve plezalce ni bilo nujno, da bi šli v težavnejše smeri, ki jim na splošno tudi še niso bili kos. Zmogljivost se je večala z razvojem in v sicer preplezanih stenah so bile potegnjene nove, vedno bolj težavne smeri. Če bi ne bilo teh prvih plezalcev z njihovimi v današnjem smislu skromnimi uspehi, ki pa so tedaj pomenili višek, in če bi celotni alpski svet ne nudil toliko tisoč in tisoč najbolj raznoličnih tur, bi plezalstvo ne moglo doseči sedanjega razmaha.

Sede na špici Škarij, pred razprostrtim pogledom na Logarsko dolino in Okrešelj, nisva mislila na to, da načenjava neko novo obdobje v našem plezalstvu. Hotela sva le naprej in doseči več, delala pa sva brez hrupa in iskanja slavospevov. Nisva opravila vsega, kar sva se namenila, toda ko se vrste pred menoj doživetja v gorah, vsa ta dolga rajda dni in noči, sonce in sence, neurja in meteži, je vse to bilo del bujnega, razgibanega in polnokrvnega življenja.

Vračala sva se z vrha in pogled na svetle plati v Ojstrici se je utrnul. Bilo je slovo od njenih skritih mikavnosti. Zamišljena sva počasi stopala po Grlu navzdol, po poti, ki jo je »najšel Dežman — Suhe« in desetletja niso mogla izprati njegovega napisa na skali. Tako so ostali zapisani preživetni dnevi v naju, ko sva šla proti Okrešlju, novim vtisom in doživljanjem naproti.

Stane Terčak:

NARODNOOSVOBODILNA BORBA, PLANINSKE KOČE IN OSKRBNIKI

Planinske koče na Pohorju so imele za narodnoosvobodilno gibanje v prvih letih okupacije mnogo večji pomen kakor koče v Savinjskih in Mozirskih planinah. Izjema je le koča na Smrekovcu. Za to trditev je mnogo objektivnih vzrokov. Med Savinjsko dolino in Pohorjem, odnosno Dravsko dolino, je bila v narodnostnem oziru velika razlika. Savinjska dolina je bila v tem času z izjemo mesta Celja krepko v rokah Slovencev. Pa tudi v Celju samem se je bil trd boj med slovensko in nemško miselnostjo. Nemci so lahko uspevali s svojo propagando samo zaradi svoje gospodarske moči. Močna delavska središča po Savinjski dolini pa so bila prežeta z zavedno delavsko miselnostjo. Delavci so bili v teh središčih kakor kolj povezani tudi z ostalim prebivalstvom, ki jim je v prvi dobi okupacije kot ilegalcem in kmalu nato kot prvim partizanom nudilo varna skrivališča in vso materialno pomoč. Schulverein in Südmarka s pangermanskimi idejami in kasneje Kulturbund niso mogli zastrupiti slovenskega človeka na terenih Savinjske doline, četudi je bila agitacija zelo močna.

Maribor, vsa Dravska dolina in večja naselja na obronkih Kozjaka in Pohorja so bila nasičena s Hitlerjevo propagando. Tla so bila po Kulturbundu in ostalih šovinističnih organizacijah, ki so gradile že od leta 1900 dalje most na Jadran, dobro pripravljena. Zavednih krajev je bilo malo. Prednjačile so predvsem Ruše, ki so imele v tem času ponosno ime Mali Beograd. Tej nemški propagandi, ki je butala preko Kozjaka in Drave ob granitne stene gozdnatega Pohorja, so se postavile po robu mala naselja in redke samine po obeh pogorjih. Zato so poleg teh naselij in samin najvažnejšo vlogo na Pohorju odigrale planinske koče, ki so bile v prvi dobi okupacije skoro vse na strani narodnoosvobodilne borbe. Oskrbniki teh planinskih koč so z redkimi izjemami stali krepko na strani borcev za svobodo.

Hlebov dom

Prva partizanska postojanka na Pohorju je bila Hlebov dom na Smolniku nad Rušami, ki ga je v tem času oskrbovala Tončka Dolinšek. S padlim narodnim herojem Fonzom Šarhom je imela prve zveze, nekako v istem času pa tudi s prvimi pohorskimi partizani, ki so prišli iz Maribora.

Njena izjava o tej prvi povezavi se glasi: »Ne spominjam se natanko dneva, kdaj so prišli prvi partizani na Smolnik in sploh na Pohorje. To pa zavoljo tega, ker so se nekaj dni prej zadrževali

Hlebov dom

na Jehartovem domu. Tam pa se niso počutili varne. Vendar pa sem že v teh dneh imela z njimi zvezo. V začetku junija je prišel Šarhov Fonza domov iz mariborskih zaporov. Podnevi ni šel več domov, ampak se je začel skrivati po Pohorju, da bi ga zopet ne zaprli. Takoj prve dni je prišel tudi k meni na Smolnik. V tem času so že bili na Pohorju nekateri člani kasnejšega Pohorskega bataljona, odnosno Ruške čete pri posestniku Jožetu Juršetu, vulgo Cebetu, posestniku na Smolniku. To so bili Franc Segulin, Jakob Špenga in Knifič Jože, ki je bil doma v Lobnici pri Rušah. Ko so zvedeli ti prvi borci, da zahaja na Hlebov dom Fonza Šarh, so takoj poiskali zvezo z njim pri meni.

V teh prvih dneh so prišli k meni še Boris Čižmek-Bor iz Maribora, Vlado Robič iz Limbuša, Martin Grajf, ki je sedaj v Gorici, Avgust Svenšek in njegova žena Mira iz Maribora in neki Gabrovšek. Dobro se spominjam tudi Leona Zalaznika, ki je bil že v tej dobi pa tudi kasneje večkrat pri meni. Prihajali so tudi še drugi iz Maribora in Ptuja, njihovih imen se ne spominjam več. Odhajali so na vse strani Pohorja pa tudi v dolino, kam mi ni znano, ker jih nisem nikoli vpraševala.

Proti koncu meseca junija so postali opreznejši. V Hlebovem domu niso hoteli več prebivati, ampak so si postavili zasilne šotore v Gorenjakovem gozdu v nekem mlaju. To njihovo taborišče pa ni bilo daleč od Hlebovega doma. Tesne zveze z njimi pa sem še vedno imela. V tem času so nekateri od njih odšli na Urbančevo kočo nad Ribnico na Pohorju. To je bila privatna lovška kočica posestnika Urbanca.

Za naše sestanke je vedel in nam po svojih močeh pomagal logar Štraus, ki je stanoval v Fišerjevi koči na Klopnem vrhu. Na Šumik so prišli partizani za nekaj časa šele jeseni l. 1942. Tam je bil oskrbnik Feliks Podlesnik, ki je bil z njimi povezan. Pri njem so večkrat tudi prenočevali.»

Hlebov dom na Smolniku je do osvoboditve, kadar koli je bilo mogoče, nudil vso pomoč partizanom na Pohorju. Večje partizanske edinice so se na tem terenu le redko gibale. Hlebov dom ni bil požgan.

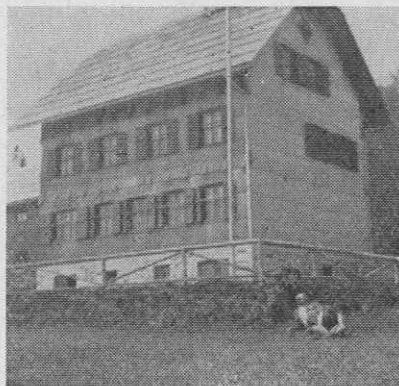
Senjorjev dom

Skoraj ob istem času kot Hlebov dom na Smolniku nad Rušami je imel že tudi Senjorjev dom povezavo s prvimi partizani. Ta planinska koča na Pohorju je imela s svojo osrednjo lego idealne pogoje, da je lahko bila zbirališče partizanom iz Maribora, Dravske in Mislinske doline. Senjorjev dom, ki je bil ponos Pohorja, kakor je večkrat pravilno poudaril takratni oskrbnik, sedaj že pokojni Janko Cizej, je imel vse pogoje, da je lahko tem prvim borcem služil kot zatočišče, jim pomagal pri obveščanju, s hrano in ostalim materialom.

Žena oskrbnika Janka Cizeja tov. Zinka Cizejeva pravi o tej prvi dobi naslednje: »V času okupatorjevega vdora v naše kraje se je bivaša jugoslovanska vojska iz Dravske doline umikala preko Senjorjevega doma. Po poročilih, ki jih je prenašal radio, ki smo ga imeli v domu in ga z umikajočimi se vojaki poslušali, je začela vojska razpadati. Nekateri vojaki so puščali orožje in municijo kar v koči, drugi pa na potu preko Pohorja. Moj mož Janko in sinova Dušan in Janez so puške in municijo poskrili v bližini koče.

Konec maja l. 1941 je prišel k nam na obisk učitelj Stane Terčak iz Selnice ob Dravi. Bil je naš dober prijatelj. Z mojim možem sta se dogovorila, da lahko pridejo k nam ilegalci, ko bodo prišli na Pohorje. Znak za razpoznavanje med mojim možem in njimi bi naj bilo vprašanje: »Ali imate na razpolago kako termos-steklenico?« Po kakem tednu so res prišli k nam prvi partizani, ki so se javili z dogovorjenim znakom. Med partizani, ki so se prvič, seveda v civilnih oblekah, javili pri nas v koči, je bil akademski slikar Lojze Šušmelj iz Selnice ob Dravi, s katerim je imel Terčak povezavo. Z njim sta takrat prišla še Vlado Robič, Franc Segulin in Jezernik. Ti trije partizani so bili kasneje pri nas najbolj domači. V domu so ostali po več dni. Poleg teh se spominjam še Robičevega brata, ing. Iršiča in Volmajerja. Drugih imen se ne spominjam. Alfonz Šarh in posestnik Urbanc, pri katerem so se partizani tudi zadrževali, sta bila pri nas samo enkrat.

Tudi narodni heroj Slavko Šlander je prihajal večkrat v Senjorjev dom. Z njim je imel zvezo moj pokojni mož Janko. V koči sem videla Slavka Šlandra dvakrat. Prvič se je pripeljal do doma z motorjem z neko meni neznano tovarišico. Drugič pa je prišel sam peš.

Senjorjev dom

Pogorišče Senjorjevega doma

Prišel je večkrat, jaz sem se takrat vedno umaknila. Takrat, ko je prišel sam, je prinesel neko nujno sporočilo za Šušmelja. To sporočilo bi mu moral takoj oddati moj mož. Ravno takrat pa se je pri nas v koči mudil Šušmelj. Slavko Šlander in Lojze Šušmelj sta odšla takoj v klet na razgovor. Ravno v tem času pa je nenadoma prišla v kočo tudi nemška patrulja. Tudi za take nenadne obiske je bilo v koči vse potrebno urejeno. Mož je patrulji takoj ponudil žganja, da so se pokrepčali po naporni poti. Jaz pa sem z znaki sporočila onim v kleti, da je nevarnost in da se morajo takoj umakniti iz kleti v drvarnico in od tam na prosto.

Znak za nevarnost v koči ali v njeni bližini so bila odprta okna v sobah drugega nadstropja proti mislinjski strani.

Partizani so prihajali k nam v skupinah po trije ali štirje. Za nje je bila pripravljena mala lovska soba. Od tam so se v primeru nevarnosti najlaže umaknili na prosto.

Zemljanka, ki so si jo skopali pod Jezerskim vrhom, je bila oddaljena od koče kakih šest sto do sedem sto metrov. V njej nisem bila nikoli. Moja sinova Dušan in Janez sta nosila večkrat v gozd v bližino zemljanke razne stvari, ki so jih potrebovali. Tudi v zimi l. 1941/42 so prihajali ti partizani stalno v Senjorjev dom.«

Partizanski napad na Ribnico in umik proti Senjorjevemu domu

Prva večja akcija partizanov, ki so imeli svoja zatočišča na Hlebovem in Senjorjevem domu, je bil napad na Ribnico na Pohorju. V Zborniku dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni borbi jugoslovanskih narodov je ohranjeno Poročilo Pokrajinskega komiteja KPS za Štajersko (str. 86 in 87), ki se glasi:

»Pohorje: a) 16 ljudi je izvedlo napad na Ribnico na Pohorju. Pri tem so ubili župana Witzmana (Ortsgruppenführer), komandanta žandarmerije in enega hilfspolicaja. En žandar je bil ranjen. Slabost

akcije je bila v tem, da niso napravili plena niti v orožju niti v hrani odnosno potrebščinah. Politični odmev akcije je bil dober.«

Napad na Ribnico na Pohorju je izvedla Pohorska četa v noči 11. na 12. avgusta 1941.

O napadu Pohorske čete na Ribnico pravi oskrbnica Senjorjevega doma Zinka Cizejeva naslednje: »Ob treh zjutraj dne 12. avgusta 1941 je potrkal nekdo na okno naše spalnice. Hitro sem se oblekla, stopila k oknu in vprašala, kdo je in kaj želi. Odgovor od zunaj se je glasil: »Partizani smo! Robič je tu! Vračamo se iz Ribnice. Lačni smo. Imate kaj jesti?« Takoj sem stopila v shrambo in prinesla kolač kruha. Ko sem mu ga dala, je dejal: »Nas je osemnajst.« Takoj sem ga razumela, vedela sem, da je kolač kruha mnogo premalo za osemnajst lačnih želodcev po tako napornem delu in dolgi poti. Ponovno sem odšla v shrambo in prinesla vso zalogo kruha, nekaj cigaret in žganja. V dom niso hoteli stopiti. Vso hrano sem jim dala kar skozi okno. Ko so se najedli, so odšli. Napad na Ribnico je bil izvršen od treh strani. Električni tok je prekinil domačin aktivist Mačič, ki je umrl kasneje v nemškem taborišču. Njegova žena tov. Mačičeva mi je povedala, da je v tej borbi padel župan Witzman in žandarmerijski inšpektor Pildner. Naslednji dan so orožniki in policisti zbobnali skupaj vse prebivalce Ribnice. Prišel je tudi sam Steindl s svojim štabom. Ves dan in vso noč so zasliševali Ribničane. 14. avgusta so z velikimi slovestnostmi pokopali župana Witzmana in inšpektorja Pildnerja. Takoj nato pa so začeli zapirati prve talce. Med aretiranimi je bil tudi Edi Grubelnik. Vsi talci so bili uklenjeni. Ko je prišla vrsta na Grubelnika, da ga potisnejo v policijski avtomobil, je z uklenjenimi rokami udaril s tako silo spremljajočega orožnika po glavi, da se je veriga pretrgala in je pobegnil. Beg mu je uspel. Po kratkem času so ga domači izdajalci iz Hudega kota izdali. Nemci so ga ponovno ujeli in v Mariboru takoj ustrelili.

Nekaj dni po aretaciji najzavednejših Ribničanov Pura, Mačiča, Siterja, Držečnika, Pušnika, mojega moža in sina Dušana je zasedlo kočo na Senjorjevem domu okoli sto nemških vojakov. Okoli koč so skopali strelske jarke in jih utrdili z bodečimi žicami. Naša koč, ponos Pohorja, je tako postala prava nemška trdnjava. Nemci so bili v koči skoro tri mesece. V prvi polovici novembra, ko je zapadel sneg, so se umaknili, ker niso imeli več živeža in ne kurjave. Dom je bil zopet svoboden. Partizani so zopet pričeli prihajati v dom.

V bližini Senjorjevega doma ni bilo nikoli borb.«

Požig Senjorjevega doma

Planinske koč širom po naših planinah so v letu 1941 vršile izredno važne naloge in vsestransko pomagale borcem. Primer zasedbe Senjorjevega doma in objektov po Dobrovljah po nemški vojski v l. 1941 in kasneje je brez dvoma partizanskemu poveljstvu na Štajerskem dal zadosten migljaj, kako veliko nevarnost predstavljajo po gorah po nemški vojski zasedene planinske koč. Ra-

zumljivo je, da so segli partizani na teh terenih po samoobrambi. Tako vidimo, da so že poleti, še bolj pa jeseni l. 1942 zgorele mnoge izmed njih, da bi ne postale okupatorjeve postojanke, ki bi lahko bistveno zavirale razvoj partizanskega gibanja na Štajerskem. Tako je bila žrtvovana tudi ena najlepših planinskih postojank na Štajerskem, Senjorjev dom na Pohorju.

Oskrbnica tov. Zinka Cizejeva opisuje požig doma takole: »Deseti oktober 1942 je bil krasen pozno jesenski dan. Sonce je sijalo kakor spomladi. Vsi smo šli nabirat borovnice, ki so to leto izredno obrodile. Edini gost v domu je bila tov. Krničnikova, ki se je šla sončit. Okoli pete ure popoldne smo zagledali dva turista, ki sta prišla s sosednjega vrha. Hitro sem poslala sina Marjana domov. Turista sta odšla mimo koče. Ko se je sin Marjan vrnil, mi je povedal, da sta bila turista partizana. Čudno se mi je zdelo, da se nista oglasila v domu kakor običajno. Bila pa sem prepričana, da se bosta oglasila zvečer. Vsi smo se takoj napotili domov.

Okrog osme ure zvečer, ko smo bili vsi zbrani v kuhinji, je začel pes Tunjuš strašno lajati. Moj mož je šel ven, toda v istem trenutku je že potrkalo na kuhinjsko okno. Ko ga odprem, zagledam neko partizanko. Vprašala me je, koliko gostov je v domu. Odgovorila sem ji, da smo vsi v kuhinji. Nato je dejala, da je v redu. Takoj potem razgovoru sem odšla na prosto. Ko sem prišla do vežnih vrat, je bila tam tudi že partizanka. Dejala mi je: »Bodite popolnoma mirni in se ne ustrašite, ob dvanajsti uri bo dom zagorel«. Takoj sem razumela važnost požiga in sem ji izročila ključe od vseh sob in shramb. V trenutku je bil dom poln partizanov, ki so bili prej v zasedi okoli doma. Takoj so začeli vse pospravljati, vse je bilo zaposleno. Zdajci se je zunaj oglasil rafal strojnice, pozdrav okupatorju v Ribnici. Ves čas se je slišala vesela partizanska pesem.

Okrog enajste ure je bilo vse pripravljeno. S solzami v očeh smo se začeli pospravljati od koče, ki je bila štiri leta naš dom. Težko mi je bilo pri srcu, vedela pa sem, da ne more biti drugače. Dom, obdan od strelskih jarkov in bodeče žice, v katerega so vsak čas prihajale nemške patrulje iz Ribnice, je bil za partizane prevelika nevarnost.

Partizanom smo želeli lahko noč in se hoteli umakniti. Ustavili so nas in nas povabili v sobo, kjer so nam v slovo zapeli nekaj partizanskih pesmi. Komisar Rajko Menih je ob koncu partizanom in nam držal plamteč govor. Nato smo odšli približno 300 m od koče, kamor so nam partizani znosili vse naše stvari. Tam smo si napravili zasilno prenočišče. Okrog polnoči so goreči zublji upepelili Senjorjev dom — ponos našega zelenega Pohorja.

Ob istem času je zagorela tudi Hutterjeva vila in koča na Pungartu.

Nihče izmed nas ni mogel zatisniti očesa. Gledali smo goreči dom, dokler ni ugasnil zadnji plamenček. Okrog štirih zjutraj je začela partizanska kolona odhajati. Počasi se je začelo daniti. Oblaki so se začeli zbirati, začelo je deževati in snežiti. Znašli smo se v

zgodnji pohorski zimi. Vsi smo vstali in se odpravili proti pogorišču, da se ogrejemo. Pri pogorišču smo obujali lepe spomine na nam tako drago kočo.

Oskrbnik Hutterjeve vile je takoj po partizanskem odhodu odšel javit na žandarmerijsko postajo v Ribnico, kaj se je s kočama zgodilo. Javil je tudi, da nas ni nikjer videl ter da je možno, da so nas partizani odpeljali s seboj ali pa da smo v koči zgoreli.

Ob osmih je odšel v Ribnico tudi moj mož. Še prej nas je poučil, kako moramo govoriti pri zaslišanju. Vsi v strahu smo pričakovali, kaj bo. Okrog poldneva smo zagledali tropo orožnikov, ki so se približevali pogorišču Senjorjevega doma. Nudili so nam silno smešen prizor. Vsi smo se jim smejali. Vsa skupina orožnikov se je z vso naglico zaletela po cesti, nato je v hipu na komando poskakala v cestni jarek in držala pred seboj napete puške. Vse to se je ponavljalo do pogorišča.

Takoj so začeli z zasliševanjem. Prvo so zaslišali Ančko Krničnikovo. Nato so poklicali še mene. Ko sem jim dala svoje osebne podatke, so me začeli zasliševati, kdaj so prišli partizani, kaj so govorili, kdaj in v kateri smeri so odšli in podobno. Nazadnje so nas začeli še pomilovati. Že preje so na žandarmerijski komandi v Ribnici večkrat dejali: »Če oskrbnik Cizej drži s partizani, dom ne bo pogorel, če pa ne drži z njimi, ga bodo zažgali.« Tako nam je požig doma v nekem oziru še koristil.

Komaj so Nemci odšli proti Ribnici, je prišel k nam na pogorišče neki partizan, ki je vse skrit opazoval. Proti večeru smo tudi mi zapustili pogorišče Senjorjevega doma.«

Ruška koča

Leta 1907 je bila zgrajena Ruška koča. To je bila prva planinska koča našega Pohorja. Prva oskrbnika te koče sta bila Franc in Ivana Sernc. Od 1. 1918 do septembra 1. 1941 pa sta kočo oskrbovala sin Mirko in njegova žena.

Tov. Sernčeva pravi o 1. 1941 naslednje: »Ko so 1. 1941 zasedli Nemci Dravsko dolino, so prišli na Ruško kočo zavedni Slovenci prostovoljci, ki so se hoteli postaviti Nemcem po robu. Bili pa so brez orožja. Moj mož jim je dal dva samokresa. Po daljšem premišljevanju so se vrnili v Ruše. Ker ni bilo drugega izhoda, sem jim našla na rokave znake Rdečega križa. Med njimi je bil tudi Darko Lesjak, študent iz Ruš, ki je kasneje padel kot partizan v Srbiji.

Nekaj dni nato je prišla k nam prva nemška patrolja. Dobro se spominjam, da je neki Nemec pojedel sam jajčnik iz šestnajstih jajc, drugi pa dvanajst palačink. Kmalu nato jih je prišlo nekaj sto. Zalogo hrane in pijače so takoj izpraznili. Nekaj življenjskih potrebščin nam je pa vseeno uspelo skriti. Kočo je nekaj dni nato prevzel Heimatbund. Zadolžen zanjo je bil kulturbundovec Sisinger, njegov pomočnik pa je bil Gugl iz Ruš, ki nas je vedno strašil z izselitvijo.

Fonza Šarh je prišel večkrat v bližino naše koče. Ker so bili v koči vedno Nemci, se je je izogibal.

Dne 3. septembra l. 1941 sem zgodaj zjutraj šla s pastirjem nabirat gobe. Vračajoča se domov sva zagledala v koševju ob gozdni poti nekaj partizanov, ki so se pogovarjali. V istem trenutku sta prišla po gozdni poti tudi pohorska drvarja Areški Zep in Kamenšek. Opazila sta partizane tudi ona. Kamenšek je pustil delo in takoj odšel v Ruše na žandarmerijsko stanico. Komaj sva prišla s pastirjem domov, sem ga poslala po ovinkih do partizanov s sporočilom, kaj se je zgodilo. Ni minilo pol ure, je že pridrdral k Ruški koči poln avtomobil policije. Pri njih je bil tudi izdajalec Kamenšek. Takoj so poskakali iz avta in odšli v gozd, kjer so se nahajali partizani. Ni minilo niti pol ure in že smo zaslišali streljanje. Kmalu nato so se Nemci vrnili v kočo z enim ranjencem. Partizani so se vsi srečno rešili. Takoj za policijo je prišel avto gestapovcev. Obkolili so kočo in začeli s hišno preiskavo. Vsa živila, ki so jim prišla pod roke, so vzeli, nas pa so začeli zasliševati. Izdajalec Kamenšek nas je vse obremenjeval, tako da so nas aretirali in odpeljali v mariborske zapore.

Težko ranjeni policist je v koči umrl. Zanj so 23. septembra ustrelili v Mariboru deset talcev, med njimi tudi Bojana Iliha.

V mariborskih zaporih sva bila z možem dva meseca, nato pa so naju odpeljali v Borl. Po šestih mesecih zasliševanja in mučenja so naju izpustili. Po vrnitvi iz zaporov sva odšla na posestvo v Šmartno na Pohorju. Ruška kočica je bila po Nemcih zasedena do leta 1943. 11. novembra leta 1943 pa so jo partizani upepelili in tako preprečili Nemcem, da bi imeli gori svojo postojanko.«

Kmalu po napadu na Ribnico je bila borba partizanske patrulje Pohorske čete pri Ruški koči, ki jo opisuje oskrbnica Sernčeva. Iz poročila Pokrajinskega komiteja KPS za Štajersko konec septembra l. 1941. Centralnemu komiteju KPS o akcijah štajerskih partizanov, ki je izšlo v Zborniku dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov str. 88, zasledimo med drugim tudi naslednje poročilo: »..... č) Zaseda gestapovcev in žandarjev, na katere je naletela 5-članska patrulja — kratka borba, v kateri je padel 1 žandar. Mi brez žrtev. Obojestranski umik.«

Iz poročila Pokrajinskega komiteja za Štajersko ni razvidno, kje se je ta napad izvršil. V opombi k poročilu stoji: »3. septembra je patrulja Pohorske čete naletela na zasedo gestapovcev in žandarjev.« Po pripovedovanju oskrbnice Sernčeve je ta borba popolnoma pojasnjena.

Koči na Klopnem vrhu in Pesku

O borbi partizanov na Klopnem vrhu in Pesku, ki sta se vršili sredi septembra l. 1941, imamo na razpolago le skopo poročilo. O teh borbah poroča Pokrajinski komite za Štajersko (Zbornik dokumentov str. 89) naslednje: »17. IX. d) Napad na kočico na Klopnem vrhu, ki je bila zasedena od žandarmerije in gestapo. Prišlo je do spopada

na odprtem terenu, ker je žandarmerija odkrila namero. Boj je trajal 2—3 ure, morala in zadržanje čete 23 mož odlično; na mestu je padlo 7 žandarjev, več pa je bilo težje ranjenih, od teh je en oficir čez dva dni umrl v bolnišnici. Žandarji pobegnili, pustili enega težkega ranjenca na bojišču, ki so ga partizani obvezali in mu nudili prvo pomoč. Nato so kočo izpraznili in zažgali. Plen precejšen, vendar zelo malo municije in samo ena puška. Političen odmev po vsej Štajerski, tudi v Gradcu. Pohorje je postalo »Sperrgebiet«, prepovedan vsak turizem, drvarjenje, nabiranje jagod, gob itd. Obkoljeno od 1500 žandarjev, ki so jih poklicali iz Gradca, Maribora in Celja. Uporabljajo za boj tudi Wermannschaft. Ena žrtev (ime kasneje), en ranjenec (lažji).

18. IX. e) Napad na kočo na Pesku. Žandarmerijska posadka pobegnili brez boja. Izpraznitev koče. Pomoč pri pospravljanju lastnine oskrbnika in gostov. En gost prostovoljno dal 160 RM, kočo nato zažgali.

Sledil umik s Pohorja pod Urško goro (Plešivec). Pri d) in e) bil navzoč delegat PK (Vencelj), enako pri umiku.»

Nadrobnejše poročilo o borbi na Klopnem vrhu je napisal tov. Mitja Ribičič-Ciril v članku: Iz spominov prvih štajerskih borcev (Slovenski zbornik 1945, str. 574). Odlomek se glasi: »Tiste dni je prišel v četo Miha Pinter. Dobil je partizansko ime Toledo, ker je bil španski borec. Postal je komandir Pohorske čete... Četa je imela napad na Mislinje. Pred samo akcijo se je bilo treba oskrbeti s hrano. Na Klopnem vrhu so si nameravali oskrbeti peko kruha. Na tem pohodu je bil zraven tudi Miloš Zidanšek. Pri domu na Klopnem vrhu se sliši močno sekanje »holcerjev«. Zato pošlje četa naprej partizana iz predhodnice, da pogleda položaj. Partizan se previdno plazi proti domu in naenkrat zagleda stražarja pri smreki. Deset metrov sta vsaksebi. Istočasno opazita drug drugega, se vržeta na tla in ustrelita, kot bi sprožila ena sama puška. Nemec je zgrešil, partizan je zadel v nogo. Sekanje v gozdu je potihnilo, okrog doma so tekali in kričali razburjeni Švabi. Četa se kmalu znajde, že se oglasi zbrojevka, v kratkih, premišljenih rafalih seka proti vratom, nato skozi okna, in še tretja. Sto Švabov se je spustilo v divji beg. S seboj so odvedli pet mrtvecev in sedem ranjenih. Niže pri kmetu so jih naložili na vozove in odpeljali v dolino. Ranjenega v nogo so pustili na bojišču. Partizani so radovedno ogledovali prvega pohorskega vojnega ujetnika.

Plen ni bil majhen — radijski oddajnik, sanitetni material, orožje, oprema... Nemci so močno reagirali na to akcijo. Dva tisoč SS-ovcev se je zapodilo v pohorske gozdove. Pohorje je polno od začetka do konca švabskih mitraljezkih gnezd. A partizanov takrat ni več na Pohorju. Potem ko so zažgali planinsko kočo na Pesku, kamor se je hotela vseliti policija, so šli na akcije v Mislinjsko dolino.»

Kakor je razvidno iz obeh poročil, se je mudil pri četi tudi član Pokrajinskega komiteja za Štajersko tov. Vencelj. To ilegalno ime je nosil narodni heroj Miloš Zidanšek.

Mariborska koča (gornja koča)

Koče na vzhodnem delu Pohorja

Na Framskem in Slivniškem Pohorju so bile planinske koče najbližje obljudenim predelom in povezane z njimi z dobro avtobusno cesto. Ko je bilo ostalo Pohorje že zelo razgibano po partizanih, je ta del bil še »varen« in dobro obiskan. Zveze med aktivisti in borci pa so bile tudi tukaj že vzpostavljene. Prednjačili so zavedni oskrbniki planinskih koč, ki so imeli stalno povezavo s političnimi delavci v Mariboru in Slovenskih goricah ter s pohorskimi partizani. Izmed oskrbnikov planinskih koč so bili najzanesljivejši Ivan Sevčnikar-Ari, Jesenšek-Šimelj in Šetina-Krojač. Partizanom pa so med drugimi res nesebično pomagali kmet Mom, stari logar na Glazerjevem posestvu Požarnik, kmet Košinek, Menard in Lebe na Reki. Na ruški strani pa znani kmet in planinec Robnik-Čander.

Oskrbnik Mariborske koč Ivan Sevčnikar-Ari pravi: »Pravo partizanstvo se je pri nas oživeló šele spomladi l. 1944, po prihodu XIV. udarne divizije. Seveda smo imeli že tudi prejšnja leta povezavo. Pri bencinski črpalki na Tržaški cesti, kjer je stanoval tov. Božič, sem dobival sanitetni material, ki ga je dobavljal tov. Pečuh Franjo. Tovariši, ki so odšli v partizane, so prišli do gostilne Balkan, ki jo je vodila tov. Marija Gobec. Te borce smo peljali nato do Glazute na Pohorju. Stalno zvezo smo imeli z obveščevalcem Tone-tom. Sestanke smo imeli v holcerski bajti v bližini Glazerjeve žage pod Arehom. Obveščevalec Tone je večkrat pripeljal svoje ljudi, katere je bilo treba prepeljati na Kozjak ali Slovenske gorice. Jaz ali kdo izmed naših jih je naložil kar na moj avtomobil in jih za-

peljal v Maribor do tov. Muršeca, ki je stanoval v Mlinski ulici. Ta jih je nato peljal s svojim tovornim avtomobilom naprej. Zanimivo je, da je imel v bližini Muršeca avtogaraže gestapo. Vendar je bila vsa zadeva dobro premišljena in prikrita, niso nam prišli na sled. V avgustu 1. 1944, ko so aretirali večje število naših ljudi, sem se moral umakniti tudi jaz. Prišel sem v edinico kapetana Terčaka, kjer sem bil do osvoboditve.«

Mariborska koč

Do avgusta 1. 1943 je bila Mariborska koč odprta za turizem. Posebno Slovenci so radi tudi v tej dobi prihajali na obisk. Konec avgusta je Mariborsko koč prvič zasedla nemška vojska. Koč je zasedla Luftwaffe v jakosti 80 mož. Njihova naloga je bila, da je sprejemala poročila z Balkana in jih oddajala naprej. Bili so moderno opremljeni s sprejemnimi in oddajnimi aparati. Ta edinica je bila v koči dobra dva meseca, nakar so zasedli koč vermani v jakosti 60—80 mož. Ta edinica je bila v koči do marca leta 1944. Marca so koč zopet zasedli vojaki Luftwaffe in bili v njej do maja. Nato so jo zasedli gebirgsjägeri po številu 80 mož. Ti so se dobro utrdili z žičnimi ovirami in mitraljezkimi gnezdi.

O napadu na Mariborsko koč in Sokolski dom poroča oskrbnik Ivan Sevčnikar-Ari naslednje: »Dan ali dva pred napadom na koč me je obvestil obveščevalec Tone, naj pripravim načrt za napad. Povedal mi je, da moram biti zvečer ob 9. uri pri Ruški koči. Ob določeni uri sta bila na dogovorjenem mestu bataljon Tomšičeve in bataljon Šercerjeve brigade. Tomšiči so napadli Mariborsko koč, Šercerji pa Sokolski dom. Napad je bil določen za 23. uro. Za vodnika do Mariborske koč sem bil določen jaz. Oba bataljona sta štela okoli 500 mož. Ob osmih smo krenili na pot. Na križišču cest smo prerezali telefonsko žico, ki je povezovala obe koči. Tukaj je odšel tudi Šercerjev bataljon proti Sokolskemu domu. Zasedo okoli 80 mož je odpeljal Vidovič Tone k Bolfenku in Razglednemu stolpu. Mi pa smo v največji tišini nadaljevali pot proti Mariborski koči. Kakih 150 metrov od koč pri veliki stari bukvi smo obstali. Komandantu sem še enkrat nadrobno razložil ves načrt koč in utrdb okoli nje. Koč in nemške utrdbe okoli nje smo popolnoma obkolili. Še nekaj minut in napad se je pričel. Glas komandanta je presekal strahotni molk. Ura je bila natanko enajst. Začelo je pokati pri nas in na Sokolskem domu. Po dveh urah borbe smo koč zavzeli. V teh dveh urah sem preživel najstrašnejše trenutke svojega življenja. Vsa moja družina je bila v koči, ki smo jo napadali. V dolgih skokih sem se pognal proti koči in klical ženo in otroke. Našel sem jih v kleti vse žive in zdrave, vendar na smrt prestrašene. Borci so v pičli pol uri vse pripravili za požig koč. Rdeči petelini so se pokazali na ostrejšju Mariborske koč, Sokolskem domu, Kagerjevi koči, Pohorskem in Poštarskem domu in Šmartnem na Pohorju. Bil je grozoten, a veličasten prizor.

Mariborska koč (spodnja koč)

V daljavi so se slišali še posamezni zapozneli streli borcev, ki so se vračali iz zased, ki so bile postavljene do Reke. Ura je bila pet. Počasi se je začelo na vzhodu svitati. Začeli smo zapuščati pogorišče. Nato se je nebo pooblačilo, začelo je deževati. Ves dan je lilo kakor iz škafe. Le planinski kos je nemoteno drobil v koševju svojo pesem.

Po osvoboditvi smo se z vso silo vrgli na delo. S pomočjo oblasti in prostovoljnim delom zavednih planincev je Planinsko društvo postavilo novo Mariborsko koč.«

Pohorski in Sokolski dom

Pohorski dom je bil razen dveh mesecev v jeseni l. 1943 na razpolago turistom. Ta dva meseca je bil zaseden po Nemcih. Tudi v njem se je nahajala Luftwaffe po številu 40 mož. Oskrbnik doma je bil od leta 1942 Kop Beno, današnji oskrbnik Kagerjeve koč, ki pa s partizani ni sodeloval. Pohorski dom je dogradil MLO Maribor na starih temeljih l. 1953.

Sokolski dom je zasedla Wermanschaft pozimi l. 1944. Tam so vermani ostali do maja. Maja so zasedli koč planinski lovci po številu okoli 50 mož. Nov dom tukaj še ni postavljen.

Zavetišče na Bolfenku

Zavetišče na Bolfenku v bližini razglednega stolpa je bilo last tov. Šetine. Leta 1941 ga je okupator zaprl. V zaporu je prebil osem mesecev. Nato se je ves čas zadrževal na Bolfenku. Na pol slepi starček je ves čas vsestransko pomagal partizanom.

ČEZ SEVERNO STENO ŠPIKA

budili smo se prvič ob dveh. Dobro se je slišalo škrobotanje dežja. Vrnili smo se zopet na ležišča. Vsi štirje. Jutri ne bo nič z našim plezanjem. Škoda. Pa bi radi.

Ko smo spet dvignili glave, je šla ura na četrto. Tema je še. Lipovčevo bajto v sredi gozda je objemala še megla. In tudi lilo ni več. Samo tu ali tam kaka kapljica.

Nekaj požirkov močne kave, vpis v knjigo vzponov. Pogasimo ogenj, zapremo podstrešje, okna in vrata.

Bili smo pred vstopom. Za nami: melišče, rušje, gozd, dolina; pred nami: snežišče, 900 metrov stene. Napori. In vse to v megli. Molčali smo.

Previdno smo grabili v višino po strmem, poledenelem, s kamni posutem snežišču. Še bolj previdno pa po krušljivi grapi, dokler nismo čez razrito pobočje prišli na majhno raven. Zelena Glava. Mesto, kjer se navadno navezujemo, preden zavijemo proti levi. To smo naredili tudi sedaj.

Čez čas je nekdo izjavil, da ni »psihično pripravljen«. K sreči, da pravočasno. Še nikoli ni bil v steni Špika. Vse nad nami mu je bila negotovost. Raje nazaj! Včasih je to zadosten razlog, da se obrnemo. Partner je moral, žal, tudi z njim.

Dogovorili smo se za Dibonovo. Smer s težavami četrte stopnje, orientacijsko zahtevna, zato mikavna. Vedela sva, da je pred nekaj leti v njej — pri slabih vremenskih razmerah — pet plezalcev izgubilo življenje. To naj bi bila priprava pred odhodom na trening v Centralne Alpe, v Francijo. Doma se je bilo treba prepričati, kaj in koliko zmoreva. Zunaj bi bilo mogoče prepozno. Pa tudi ne bi bilo prav. Odločila sva se, da nadaljujemo.

Ni šlo težko. Nekaj časa je bilo treba varovati kar zaradi navade; ali pa zato, ker je stena bila mokra in mrzla.

Občutila sva, da »nekaj ni v redu«. Partner ni nič prigovarjal. Nikoli ni bil v stenah Špika. — Ni mi veliko pomagalo, da sva pred nekaj leti — ob veliko slabšem vremenu — z nekim Zagrebčanom ponavljala severozahodno smer Debelakove, čeprav sva, tudi tedaj, nameravala samo Dibonovo. Tudi danes sva imela pod seboj dobro uro megle in tipanja.

Poteg, dva, in bila sva pod steno. Navpično kod redko kje. Našla sva nekakšno prazno konzervno škatlo. To se pravi: v smeri sva! Vendar v Dibonovi nikakor ne. Ta je bolj desno. Levo od nje, pravijo, ni nič razen centralne, »direktne«, smeri Debelakove. Še dalje je skalaška. V njej gotovo nisva, nisva šla toliko v stran. — »V centralni sva, fant« ... Vedel sem, da ga ni strah »izredne« težavnosti, ki je omenjena v popisu prvih plezalcev v Špiku. Nisem pa si še bil

na jasnem, če je kaj vedel o njihovih težavah in dolgih urah, prebitih v steni zaradi dežja, megle, previdnosti; bile so težave, preden so imeli vrh pod seboj. Tudi naju bi lahko doletelo isto. Meglo sva vsekakor že imela. Oba sva soglašala, da ne prenehava. Železja sva imela več kot zadosti. V konservi sva pustila kratek zapis: da nas je megla zapeljala do sem in da z »dobro voljo« nadaljujeva od tu navzgor.

»Zdaj pa dajmo!«

Stena je bila strma in kočljiva, toda razčlenjena in mokra. Za zdaj samo od megle, toda dovolj. Zahtevala je skrajno previdno prosto plezanje.

Iz megle se je nenadoma ulila ploha. Nisva se niti prav posušila, pa sva bila že spet premočena in to prej, preden sva se znašla drug zraven drugega na ozki, viseči polički. Šotorsko krilo sva hranila za čez noč. Malo upanja sva imela, da bova z nočjo nekje na varnem, še manj pa na skupnem ležišču v Krnici.

Ko se je zlilo, sva nadaljevala, ne da bi čakala, da bi se stena prej posušila. Zaradi slapov je bilo bolje, da sva bila čim višje.

Kmalu sva imela prste izlužene kakor perice. Preprosto in vedno naravnost navzgor. In tako uro za uro, da niti ne opaziš, kdaj mine dan.

Noč sva prebila v kaminu, privezana na celo vrsto klinov. Eden je bil v kaminu, drugi pa niže, na plošči, nekje pod njim, v pomožnih stremenih in v improviziranem nihalnem sedežu iz dvojnega vodniškega vozla. Oba sva bila pokrita s šotorskim krilom.

Proti jutru je začel pihati hladen veter in kmalu sva začela z nadaljevanjem. Vmes sva srečala posamezne kline — sled, ki kaže, da so tudi drugi že prišli čez. Tole je potem vendarle smer! Prijeten občutek varnosti naju je prevzel.

Kamin za kaminom, v brezkončnost. Za tem pa gladke plošče. Malo se je razjasnilo, pa se je spet navleklo. In zopet megle. Kdaj jih bo konec! Menda nikdar.

Znašel sem se pred najtežjim mestom. Premagal sem ga in tu je bilo konec težavam. Kakor da se je stena utrudila. Sklonila je končno svojo ponosno obliko in kmalu sva bila na vrhu.

»V vpisni knjigi se danes še nobeden ni vpisal.«

Torej nas niso še iskali!

Plezala sva dobrih 19 ur. 900 metrov sva imela pod seboj. Severno Špika. Centralno. Dobro je to.

Medtem je začel rahel dež. In vrh še ni bila cela namotana, ko se je preobrnilo v silen naliv.

Pravočasno sva bila na varnem. Ni še legel mrak, ko sva prišla v Krnico, željna poštenega sna.

Naslednji dan sva prebrala opis. Špika pa, žal, nisva mogla več videti. Ko naju je vlak peljal čez Martuljek v Mojstrano, je bil v megli kot prejšnje dni.

PREKO ZAPADNE STENE ŠKRLATICE

rasno julijsko jutro se budi. Zrak je hladen, znamenje lepega vremena. Dobre volje se z Maksom odpraviva na pot proti Veliki Dnini.

Pri vstopu v steno sva. Ob petih vstopiva in sva hitro na veliki ploščadi. Tu v levo v grapo, po nji navzgor v moker kamin. Za prvim sledi drugi in še tretji kamin, zadnji je najtežji in ima pod vrhom 120° naklonine, moker je in sluzast. Napredujeva počasi, saj postaja steber s svojimi gladkimi, navpičnimi stenami vedno trši oreh. Čas beži, ura je tri popoldne, ko izplezava iz zadnjega kamina na majhno ploščad pod ogromni, previsni steber. Ko iščem prehod v stebru, se zdajci vlije ploha. Premočena sva sredi navpične stene, prepuščena besu naravnih sil, brez zavetja. Meter za metrom se prebijam navzgor. Maks varuje. Klin za klinom se zajedva v ozke razpoke pod udarci kladiva. Pred nama je najtežje mesto, edini možni prehod v previsu, 5—6 ur dolga prečka, skrajno težka, krušljiva in izpostavljena. Tu sva kot pajek na zidu. Tu je 750 m zraka, padel bi naravnost v grušč pod steno. Ravno izplezam, ko mi Maks javi konec vrvi. Varovališča nikakega, zabijati ni mogoče. Vrv nama teče v prečki skozi štiri kline. Maks odpenja prvo vponko. Isti hip začujem presunljiv klic: »Janez, držil!« Vrv se močno napne, sledi močan sunek, ki ga le z največjo težavo zdržim. Maks je zdrsnil na previsni plošči in zanihal nad ogromnim prepadom. Sunek je izruval še drugi klin. Bo li vrv vzdržala? Od njega teče proti meni v obliki trikota — na dveh mestih in se tare na ostri skali. Pot mi lije preko čela, ko vlečem navzgor. Centimeter za centimetrom se mi bliža, sam si ne more nič pomagati. Mrači se, a Maks še vedno visi. Če naju bo res dohitela noč, potem sva izgubljena. Oddahnem se, ko pride na polico in do skrajnosti utrujen pripleza k meni. Poženem se naprej in kmalu preidem v lažji teren; saj je že skrajni čas, ker se je med tem že stemnilo. Zadnji del sva plezala ob svitu žepnih svetilk. Izstopila sva na greben ca 20 m južno od križa ob devetih zvečer. Takoj se odpraviva v Aljažev dom, kamor prispeva o polnoči do skrajnosti izmučena.

Opis smeri:

Vstop je isti kot za vse smeri v zapadni steni Škrlatice. Na veliko gredo, iz nje v levo v grapo, po nji navzgor v moker žleb in po njem do dvojnega rdečega kamina. Prečka v levo preko plati v previs (izpostavljeno), po grušču levo v žleb, po njem v 10 m visok kamin (izredno težko). Iz kamina na raz in po njem do drugega 60—70 m visokega kamina (zelo težko in izpostavljeno). Kamin prehaja v drugem delu v ogromen previs. Tu v desno za raz in po njem do nekakega žleba. Po žlebu preko gladkih plati na pomol preko in

dalje do velike rdeče luknje. Iz nje navzgor v izredno krušljiv, 35 m visok kamin (zgoraj zagozdena skala). Iznad nje v desno (obrnjen od stene) preko preves na gladke plati in okrog pomola na raz (izredno težko in izpostavljeno, 3 klini). Po razu na malo gredino (klin), iz nje 4 m navzgor v skrajno težak 15 m visok kamin, ki se izide pod vrhom v gladke in previsne plošče (klin). Preko njih prečka v desno 4 m pod ogromni previs (2 klina), tu prečka v desno preko previsnega in izredno krušljivega roba (6 m skrajno težko in izpostavljeno, VI. +). Za robom preko stopničastega strmega terena navzgor (skrajno izpostavljeno). V desno navzgor za rob prvega stolpa (20 m) do velike prevese. Pod njo preko plati na desni raz (možic). Iz raza v žleb in po lažjem terenu na vrh.

Smer je v prvi polovici III., IV., v drugi polovici pa V. +. Zadnji kamin in prečka VI. Višina stene 800 m. Plezala 16 ur brez prestanka 7. VII. 1938 Janez Brojan, Mojstrana, in Maks Dimnik, Belca.

Ing. Janko Bleiweis:

NEKAJ PLANINSKEGA ZA BARSKE OBISKOVALCE

Čeprav je res, da se mnogo naših planinskih postojank že lahko šteje za postojanke gostilniškega tipa in da bo sčasoma tudi kak zvest gostilniški obiskovalec morda zato postal planinec, vendar ne mislim tega v tem smislu za obiskovalce barov. Ne — v naslovu je mišljen Bar — naša bodoča velika luka in končna postaja normalnotirne proge Beograd—Bar.

Med črnogorsko obalo pri Baru in Skadrskim jezerom je povprečno 14 km širok pas z dovolj visokim gorskim hrbtom, s katerega sem si obetal lep pogled na jezero proti severo-vzhodu in na morsko stran proti jugo-zapadu. Čeprav za normalnega pripadnika rodu hominis alpini itineribus lapideis periti (šodrovcev) nikdar ne mine lepota pravzaprav vedno različnih pogledov z znanih in že mnogokrat obiskanih vrhov, so vendar novi horizonti z neznanih postojank še posebej vabljivi. In tak vrh je Lonac (1179 m) v območju Sutormana, severno od Bara.

Zaman sem v Ljubljani iskal podatkov o teh gorah. So premalo pomembne, da bi bile zanimive za visokokvalificirane, in predaletč, da bi bile dosegljive za skromne. Ker pa je med slovenskimi obiskovalci našega Jadrana gotovo polovica vsaj priložnostnih planincev, mislim, da je primerno, če na kratko opišem vzpon na to goro in razgled raz nje. Morda bo kdo sledil in ne bo mu žal!

Predvsem spada tura med lahke podvige. Ne zahteva posebne opreme — le nekoliko odločnosti je treba. Neredko se je v poletni

vročini prav težko ločiti od peščin in bliskajočih se valov osvežujočega morja!

V našem primeru nam pomaga ozkotirna železnica Bar—Virpazar, ki nas privede do višine ca. 680 m. Že ta železnica je zanimivost posebne vrste. Do naše namembne in najvišje postaje Sutorman je 21 km in to razdaljo prevozimo v 2 urah in 5 minutah na žvižg natančno. Torej 10 km in 8 m na uro! Ni slabo za revše, ki že skoro pol stoletja enkrat na dan v vsaki smeri od morja k jezeru in nazaj prevaža svoja dva osebna vagončka s kakimi 50 potniki in še kak tovorni — povečini prazen — vagon zraven. Celotno premoženje te ustanove je bilo: 4 lokomotive, 7 osebnih in 26 odprtih tovornih vagonov. Proga je zgrajena s 40‰ padcem, s krivinskimi polmeri zavojev 30 m in dela med potjo najraznovrstnejše akrobacije. Med njimi je zanimiva posebno tista, ko napravi proga — v varstvu kapele Gradac — v kvadratu s stranico ca. 100 m pravo pentljo in se pri tem dvigne za najmanj 6 metrov.

Vse od druge postaje Zupci, mimo Ribnjaka in muslimanskih Tudžemilov se nudi prelep razgled na razsežno, dobro poseljeno ravno zaledje bodočega пристanišča. Mirno bi lahko prenesli tudi počasnejšo vožnjo! Za obmorsko področje izredno bogastvo z vodnimi izviri, ki jih vešče izkoriščajo za umetno namakanje, je ustvarilo tu na flišnih tleh bogate kulture zlasti oljk in koruze. V ozadju pa ves čas slišimo pošumevanje valov večno modrega morja!

Na postaji Sutorman izstopimo tik pred predorskim portalom, na katerem čitamo na vzidani tabli: »Vittorio Paganini ingegnere venetiano apri questa via di progresso e soldato del dovere ne fu vittima 22 okt — 4 nov 1910.« Nad vse ljubezniva rodbina šefa postaje radevolje prevzame varstvo nad odvišno prtljago in kot nameček nam priskrbijo še tri mladeniče kot vodnike na nadaljnji poti. Najhuje je pač bilo to, ker mi — brez karte — ni bilo znano ime vrha, na katerega bi želel, niti sam nisem bil prav na jasnem, kateri bi naj bil ta vrh. Ker tudi domačini ne vedo točnih imen posameznim vrhovom, se je bilo treba odločiti in kar pokazati izbrani cilj.

Najprimerneje je, če krenemo kakih 100 m pred postajo s proge kar na levo v breg in pridemo kakih 100 m višje na cesto, ki prav tako povezuje Bar in Virpazar. Po tej cesti gremo natanko do sedla, ki ga domačini imenujejo Sutorman, čeprav je na kartah označeno s Sutormanom vse področje, ki leži med vrhovoma Vrsuto (1182 m) zapadno od sedla in Loncem vzhodno od sedla.

Prav s sedla (800 m) se povzpnejo kakor koli in kjer koli po dobro izhojenih stezah na desno do razvalin trdnjave Lonac (900 m), kjer so čuvali Črnogorci svojo domovino v notranjosti pred — tedaj začasno sovražnimi — Turki, ki so se sončili v Baru. Tu so se prijazni mladi vodniki poslovlili, češ, da »bogami« ne vedo za pot na dobrih 200 m višji bližnji vrh, ki je kazal, da bo najbolje ustrezal pričakovanju. Brez vodnikov je bilo treba nadaljevati po poti, ki

drži od razvalin v smeri vrha, ki nosi na karti tudi ime Lonac. Po gozdu se med hrasti naglo dvigamo proti dobro vidnemu grebenu. Na ta greben je treba priti čim preje, potem ko smo zapustili gozd. Kakih 15 minut pod vrhom si je treba na grebenu poiskati kondiciji primerno smer preko strmejšega skalovja, ki nas dovede kakih 20 m višje na prvi vrh. Od tod zagledamo kakih 300 m daleč v približno isti višini z drogom označen pravi vrh, na katerega pridemo po prepleti grebenski poti.

Čeprav dan ni bil popolnoma jasen in so od jugozapada prihajali nevihtni oblaki, ki so prekrivali tudi črnogorske planine, me je razgled — v kolikor ga je bilo — takoj navdušil. Predvsem se mi zdi, da občutek višine ni nikjer tako izrazit kot na vrhovih v bližini morja, čeprav absolutne višine niso kdo ve kako velike. Sinje morje na jugu in prav tako Skadrsko jezero na severovzhodu sta res 1178 m nižja. Od mesta Skadra na jugovzhodu, ki ga zakriva bližnji 1013 m visoki Vezir, je v kotu 70° do 80° odprt pogled na jezero. Jugozapadna obala se sicer skriva za obrežnim hribovjem z neštetimi katuni, zato pa leži severovzhodna obala vsa pred nami. Zlasti lepo se vidi velik zaliv Ličeni Hoti — Ličensko jezero in močvirna obala, ki ga obdaja. Kot na dlani leži na severu, na koncu velike ravnine ca. 35 km daleč Titograd. Še dalje zadaj — 150 km daleč — bi moral kraljevati mogočni Durmitor. Žal ga prav tako kot Lovčen na zapadu zakrivajo oblaki. Od severoalbanskih gora, ki jih tu gledam prvič z jugozapada, se vidijo zaradi oblakov prav tako le najbližji grebeni. Kakor Vezir na jugovzhodu, tako prekinja Golik (997 m) na severu panoramo jezera. Levo od Golika pa se spet vidijo spodaj razčlenjeni rokavi jezera v smeri proti Rijeki Crnojeviča in izolirano jezero Malo Blato. Od bližnjih vrhov se odraža na jugovzhodu še — dobrih 8 km daleč, — 1593 m visoka Rumija, s katere mora biti pogled še popolnejši in nekoliko južneje ležeči 1351 m visoki Lisinj. Ob popoldanski svetlobi jasnega dneva mora biti od tu pogled na osrčje Črne gore prelep. Vozni red pa nas sili, da zapustimo že ob 14. uri vrh, tako da ujamemo vlak, ki odhaja ob 15. uri s postaje Sutorman proti Baru.

Na vožnji proti dolini sem prisluhnil pripovedovanju popa, ki je v krasnem jeziku slikal, kako mu je na čudovit način uspelo — na smrt obsojenemu — rešiti se kazni, na katero so ga obsodili okupatorji z one strani Jadrana. So mar mislili, da bodo narodu na ta način prinesli »progresso«, kateremu je že 1910. leta odpiral pot beneški inženir?

* V. P. beneški inženir je odprl to pot napredka in je postal — vojščak dolžnosti — njena žrtev 22 okt. — 4 nov. 1910.

NA PREDSTRAŽI ORJENA

Sončni jug je bil vedno hrepenenje severnjakov. Vanj so skozi tisočletja silili nomadi in celi narodi. In ne pomaga nič, tudi mene vleče na jug, čeprav še nisem prišel daleč. Prav posebno srečnega se zato počutim v črnogorskem primorju, ki je — vsaj zame — najlepši kos Jugoslavije. Ne vabita me tja samo sonce in morje, ampak tudi južna vegetacija in sploh vsa priroda. Sedeti pod oranževci in limonovci, vdihavati vonj mimož, občudovati cvetje agav in kaktej ter prisluškovati šumenju vetra v palmah in lovorikah, ali bi si mogel želeči kaj lepšega?

Vse to nudi Boka Kotorska okoli Hercegnovega. Tu je obalni svet, čeprav kraško krševit, bujno obraščen celo s hrastovimi gozdovi, proti Igalu, ob ustju Sutorine, se pa zniža v dolino in morsko plitvino, da broдите lahko kilometer daleč, pa vam voda še vedno ne seže do ramen. Vsemu temu pa ustvarjajo ozadje gole gore, ki se po višini sicer ne dajo primerjati z našimi v Alpah, se pa zde na pogled še višje, ker rastejo naravnost iz morja v nagle strmine.

Te gore, ki dajejo kakor naslikane kulise ozadje Boki Kotorski, so me že davno mikale; najprej seveda sam Lovčen, a obiska na njem ne bom opisoval, zakaj že preveč Slovencev je pred mano opisalo goro pesnika »Gorskega venca«. Pripovedoval bom rajši o obisku na gori, ki se vzpenja kvišku neposredno za Hercegnovim in je, vsaj kolikor vem, doslej pri nas še nihče ni opisal. To je Dobrostrica, predstraža samotnega Orjena. Visoka je samo 1570 m in je torej za 325 m nižja od poglavarja skupine, nudi pa proti vzhodu in jugu še lepši razgled. Njeno pobočje in vrh zamamita pogled vsakogar že ko se z ladjo skozi vhod v Boko ali z železnico (od Uskoplja) pripelje pred Hercegnovi, ki leži prav sredi njenega v morju tonečega podnožja.

Za vzpon na Dobrostrico sva se s prijateljem Jožetom odločila sredi julijske vročine, a to me ni motilo, ker, kakor rečeno, ljubim sonce in z lahkoto premagujem vročino. Sicer sva se pa podala na pot že zgodaj zjutraj, ko je morje in obalo pokrivala še noč. Iz Hercegnovega sva krenila navkreber po vozni poti, ki se je kmalu spremenila v tipično bokljansko »cesto«, uporabno samo za pešce in tovarne osle, zakaj zgrajena je natanko tako, kakor so bile zgrajene ceste kulturnih Indijancev v inški državi Tavantinsuju pred prihodom Špancev v zahodno Južno Ameriko — stopničasta je. To smer sva ubrala zato, da nama ni bilo treba napraviti nepotrebnega ovinka po pravi cesti čez Meljine pred Zeleniko. Na to cesto, ki drži dalje na Kamenjo in potem po Krivošiji na Crkvice in dalje v Črno goro, pri vzponu sploh nisva stopila, ker sva si izbrala smer čez Trebešin in Mokrine.

Trebešin je značilna bokljanska pobočna vas, postavljena na položno polico sredi apnenca in laporja, ki nudi nekaj prostora za skromne njivice in primitivne vinograde, obrobene z oljkami, smokvami in drugim drevjem. Hiše so kamnite in s položnimi strehami, podobne onim na našem goriškem Krasu. In prav kakor naši slovenski Kraševci, so tudi prebivalci teh bokljanskih pobočnih vasi in vasic odvisni od vremena. Če poleti vsaj kdaj dežuje, je letine nekaj, če ne dežuje, je ni nič. V okolju Orjenove gorske skupine pade sicer največ padavin v naši državi, le razdeljene so slabo. V jeseni, pozimi in spomladi je dežja preveč, poleti pa premalo ali ga po več mesecev sploh ni. Tedaj prerede prebivalstvo domače živali in oljke, trte pa bolj malo, ker je vinogradništvo v Boki še silno zaostalo. Del krivde za siromaštvo odpade tudi na zaostalost tega ljudstva, za katero se nista nikoli brigali niti nekdanja Avstrija niti stara Jugoslavija. Tu ima svoj izvor tudi neka pasivna vdanost v usodo, ki stavi tukajšnjega kmeta v pridnosti daleč za našega slovenskega. Šole, kjer so, so enorazrednice in se v ničemer ne ločijo od skromnih vaških hiš. Edino prometno sredstvo sta človek in osel, saj stopničaste ceste za vozove sploh niso uporabne.

V Trebešinu so ljudje še spali, ko sva šla z Jožetom skozi vas, zakaj tu kmetje ne vstajajo zgodaj. Od vasi dalje sva se vzpenjala že po večji strmini, nad katero je pod Dobrostrico večja planota, na kateri stoji vas Mokrine.

Z morske in z obalne strani ni vidna, zato človeka presenetiti, ko jo doseže. Ljudje so tu še bolj kakor v nižjih pobočnih vaseh navezani na živinorejo, v prvi vrsti na ovce. Že z roba planote se odpira krasen razgled na mor-sko stran, ker je pa z vrha Dobrostrice še mnogo lepši in obsežnejši, ga ne bom opisoval. Prav zato sva se s prijateljem pomudila tu le kratek čas, zakaj medtem se je že zdanilo, a midva sva hotela še pred glavno pripeko doseči vrh.

Na vhodu v Mokrine sva srečala postavnega starca v narodni noši. Stal je na vzpetini nad potjo in se oziral proti morski strani. Pozdravila sva ga in ga vprašala po najprimernejši poti na vrh Dobrostrice. Dal je nama nekaj nasvetov in jih zabelil z originalnimi rečenicami in prisposodobami, kakor je v teh krajih navada. Prav med tem našim pogovorom je prilezla po poti iz vasi priletna, črno oblečena ženica in se ustavila. Prisluškovala je nekaj časa in se nato vmešala. Ko sva ji povedala, da sva namenjena na Dobrostrico, je samo pokimala, a to tako, kakor bi hotela reči: »So tudi tako neumni ljudje na svetu, da se jim to ljubi«. Nato naju je vprašala, kakšno starost bi pri-sodila očancu v narodni noši? Ocenila sva ga na največ 70 let, pa se je na-smehnila in povedala, da jih ima že 92. »Jaz sem bila še otrok,« je rekla, »ko je bil že oženjen, pa jih imam že sama 74.« In taki korenjaki po teh revnih vaseh niso redkost.

Posloвила sva se od obeh starcev in krenila skozi vas na desno »cesto«, ki drži iz Mokrin na pravo cesto Hercegnovi—Crkvice. Vendar sva tudi to kmalu zapustila in zavila po pastirski stezi na desno v smeri vrha. Tik pod strminami sva naletela na drugo, a majhno pobočno polico in zagledala tam čredo ovac in pastirja. Sedel je na skali, obrnjen od naju, in pel:

Dobrostrice planino,
avaj mene jadnog,
volim lijepu Jelenu,
kamensrca ladnog...

Ko naju je zagledal, je sramežljivo utihnil in vstal. Pohvalila sva nje-govo pesem, pa je močno zardel in dejal, da ni dober pevec. Bilo mu je očitno nerodno, da sva ga slišala. Star je bil okoli 18 let, izrazitega obraza in krepke rasti. Povedal nama je še, da se steza, po kateri sva prišla, kmalu neha, kar pa naju ni vznemirilo, saj sva se že od začetka pripravila na vzpon »na celo«.

Zelega sva pastirju uspeh pri trdosrčni Jeleni in se poslovila. Steza se je res kmalu nehala in sva si morala dalje izbirati smer po lastni preudarnosti in terenskih razmerah. Razjedeni apnenec je precej oster in tudi sonce je že nama žgalo v hrbet. Za ta del vzpona sva rabila več kakor sva pričakovala, ker sva morala nekatere pečine obiti. Opravljena sva bila namreč bolj za izlet kakor za turo. Precej oznojena sva zato prispela končno na vrh 1570 m visoke Orjenove predstraže, ki je ves kamenit.

Od Krivošije sèm je vela rahla, osvežujoča sapa. Okrepčala sva se s požirkom žganja in si oblekla suknjiče. Nato sva se ozrla po razgledu. Dan je bil čudovito lep. Nebo globoko modro in brez oblakov. Samo v smeri Italije je bilo obzorje zavešeno z rahlo kopreno, v kateri se je v daljavi izgubljala morska sinjina. Tik pod nama je ležala osončena Boka Kotorska, v kolikor je niso zakrivali severni obalni griči. Tik pod nama, pravim, saj znaša rav-ninska razdalja zračne črte od Hercegnovega samo dobrih 6 km. Do Oštrega rta ob morskem vhodu v Boko je 13 km, do nasprotne Lušnice pa še manj. Enako oddaljena kakor Hercegnovi je dolina Sutorine, ki se proti severo-vzhodu veže s Konavljem, za katerim leži 37 km oddaljeni Dubrovnik s pre-lepim otokom Lokrumom. Za njim in za polotokom Lapadom se kopljejo v morju otoki Koločep, Lopud in Šipan ter v daljavi se izgubljajoči Mljet. Vmes so zalivi, prelivi in obale. Še više na severovzhodu objema pogled krševiti kraški svet med jadransko obalo in dolino Trebišnjice v Hercegovini ter sili v daljavo proti Popovemu polju. Ta svet je divje razrit in razbit na neštete višje in nižje hribe in grebene, povezane med seboj s soteskami, dolinicami in kamenitimi, le sem in tja obraščenimi planotami. Gozda v pravem pomenu je prav malo ali nič, več pa je grmišč, ki se proti obali spremene v makijo,

ki ji tu pravijo zelengórica. In vendar so po vsem tem svetu raztresene neštete vasi in vasice, da se zares čudiš, kje vse najde človek pogoje za skromni obstanek.

Dalje proti še višjemu severovzhodu se odpira ostali svet Hercegovine in Črne gore, v kolikor ga, zlasti proti severu, ne omejujejo nekatere nižje in nekatere višje gore od same Dobrostrice. One na severu pripadajo, kakor Dobrostrica, že Orjenovi skupini in so skoraj vse višje, čeprav le za 100 do 325 m (sam vrh Orjena, ki je viden samo delno). Nižji so vrhovi v smeri Krivošije nad cesto Kamen—Crkvice, še nižji pa oni nad Risanskim in Tivatskim zalivom v Boki Kotorski, da sega na tej strani razgled čez Kotorski zaliv na Dobrote in Njegoš ter jugozahodno na lovčensko skupino s 1749 m visokim vrhom Lovčena. Ta je lepo viden že iz Hercegnovega, še bolj pa seveda z vrha Dobrostrice. Njegove po neurjih ustvarjene »brazgotine« so čudovito podobne tistim pri našem primorskem Čavnu, gledanega od konca Gornje Vipavske doline.

Še dalje proti jugu sega pogled čez Župo v Grabalj v smeri Budve ter čez lustiške in grabaljske griče na morje. Tako sega razgled z vrha Dobrostrice na morje kar v treh smereh: vzhodni, južni in zahodni. Na severovzhodu od Dubrovnika do ustja Boke, na jugu od tega ustja proti zahodu čez obale starega Črnogorskega primorja in na zahodu, jugozahodu in jugu na bokeljske zalive. In ves ta kopni in morski svet je tako razčlenjen in raznolik kakor morda nikjer drugje pri nas.

Prav tako raznolika in burna je njegova zgodovina, segajoča v davnine starih Helenov, ki so ga prvi obpluli, prehodili in v svojih zapiskih omenili. Te strme in členovite obale so nudile pribežališče in bivališče starim ljudstvom, od katerih so se nam ohranila komaj popačena imena, pa nam še ta o njih ničesar ne povedo. Boka Kotorska ter dalmatinska in črnogorska obala so videle poleg helenskih mornarjev, trgovcev in vojščakov osvajaalne Rimljanov, Turke, Benečane, Francoze, Avstrijce, Ruse, Italijane in Nemce. Toda so se skrivali morski razbojniki in pustolovski srednjeveški križarji. Toda nobeden od teh si tu ni pridobil ne src ne domovinske pravice. Rimljani, ki so polatinili tako daljne dežele, kot sta Romunija in Španija, pred nosom jim ležeče Ilirije niso mogli, vsaj ne za stalno. Turki, ki so gospodarili nad vsem Balkanom in velikim delom ostale Vzhodne Evrope, niso tu nikoli dokončno uspeli. In prav tako ne kramarski Benečani. Črna gora in Dubrovnik sta obojim kljubovala.

To so bili burni, a tudi slavni časi, ko tod »hrastov brod vozil je slovanski rod«. Bokljanski mornarji so sloveli po vsem Sredozemlju. Oni so bili ustanovitelji ruske črnomoške in avstrijske tržaške mornarice. Toda z iznajdbo železnice in parnika je bokljansko pomorstvo propadlo. Preštevilno prebivalstvo je moralo s trebuhom za kruhom v Severno in Južno Ameriko ter celo v Avstralijo in Novo Zelandijo. Zaman je Aleksa Šantić klical Hercegovcem in Bokljanom:

Ostajte ovdje! Sunce tujeg neba
neče vas grijati ko što ovo grije!

Mesteca in naselja niso samo zakrnela, ampak deloma celo propadla. Nikjer ni toliko zapuščenih in razpadajočih hiš ter z grmovjem porastlih vrtov kakor v Hercegnovem in po drugih tukajšnjih obalnih krajih. Na nekaterih hišah stoji še streha, a iz notranjosti rastejo skozi mrtva okna že smokve. Le nekaj še spominja na čase, ko so Bokljani jadrati po tujih morjih: eksotično drevje in rastlinje. Zdi se, da so tekmovali, kdo bo okrasil svoj vrt z bolj eksotičnim cvetjem in zelenjem. Tu najdemo zato vse: pomaranče in limone, rožiče, murve, palme, kakteje, agave, bambus, mimoze, evkalipte, vseh vrst ovijalke, afriške resovce in celo poprovce, da naštejemo le nekaj najvažnejših. To je zares pravi eksotični botanični vrt.

Z Jožetom sva si potešila lakoto in žejo ter se še in še ozirala po pokrajinah in morjih, ki nam jih je odkrival ta čudoviti razgled. Le težko sva se naposled ločila od vrha te Orjenove predstraže. Za sestop sva si izbrala južnozahodno smer, ker sva hotela priti na cesto proti Kamenemu. Sonce je kljub temu še pošteno žgalo in dodobrega prepotena sva naposled zapustila kršne

strmine. Potem sva zložno prispela v vas Kameno, kjer sva se zadržala v preprosti vaški gostilnici ob sicer slabem, a za žejo prav primernem bokljanskem vinu, zato pa ob toliko boljšem domačem pršutu in ovčjem siru.

Domačini so naju kar prijazno gledali, ko sva jim povedala, kje sva bila. Od njih sva izvedela, da so zelo redki tujci, ki bi se odločili za pohod na lepo Dobrostrico. V Boki Kotorski mudeči se letoviščarji se drže samo obale in morja in silovito redki so tisti, ki bi se povzpeli vsaj do katere izmed zalednih vasi in vasic, ki leže vse na pobočjih in večinoma tudi ob stopničastih cestah.

Nekoliko več, četudi ne zadosti, je zanimanja med tujci za Orjen. Do njegovega neposrednega vznožja je mogoče priti tudi po dveh vozniških cestah. Prva ima svoje izhodišče v Hercegovnem in teče nato čez Meljine in Kameno dalje do točke, kjer se odcepi nekoliko slabša cesta na vzhod pod Orjen. Druga se odcepi od ceste Dubrovnik—Boka Kotorska pri Grudi v Konavljju in drži čez Mrcine v Vrbanje, od koder teče dalje in se združuje s prvo opisano. Ta cesta se od Crkvice nadaljuje v zahodni smeri na Ledenice in v južni v Risan, kjer doseže obalo. Ob obali gre dalje v Kotor, Tivat itd. Druga cesta pa pelje iz Risana na severni obali Boke čez Vitoglav in druge obalne kraje v Zeleniko in Hercegnovi. Z zvezne ceste ni na vrh Orjena dosti dalj kakor s ceste nad Kamenim na vrh Dobrostrice. Je pa še bolj strmo in krševito.

Kamenito sva zapustila šele proti večeru, ko se je sonce že bližalo Njegosu, tako da sva prišla v Meljine in nato v Hercegnovi že ob luninem svitu, ki je tu dosti svetlejši kakor pri nas. Vzrok je čistina ozračja. Vse naokrog je muziciralo nešteto čričkov in drugih malih muzikantov, a z drevja so se oglašali čuki in klicali drug drugega. Pri Meljinah sem si privoščil zabavo z enim izmed teh malih sovičev. Prišel sem ga tako posrečeno oponašati, da me je zamenjal za tovariša — ali nemara celo za tovarišico? — in je neutegoma priletel na murvo, pod katero sva ga čakala. Ko je pa ugotovil prevaro, jo je očitno jezen naglo odkuril v noč.

POPRAVEK k članku »Nov vrvni sedež«, Pl. Vestnik 1955, št. 6, str. 304.

Risbe v tem članku na strani 305 je tiskarski škrat postavil na glavo, oznake pod njimi pa pustil, tako da je vsa zadeva težkoumljiva. Tri risbe velja obrniti za 180 stopinj, da pride doli, kar je zgoraj, na levo, kar je na desni. S tem pridejo oznake »Sl. 1 — Sl. 2 — Sl. 3« pod ustrezne risbe v skladu s tekstom.

Novi vrvni sedež je bil med tem večkrat preizkušen uspešno, med drugim tudi v opisani kombinaciji z Modčevim dvojnimi škripčevim potegom, in sicer na navpičnem lednem odlomu ledenika Mer de Glace ob letošnji vežbalni slovenski odpravi v Montblanško skupino. Izkazalo se je, da je ta vse premalo znani tehnični pripomoček našega izuma postal z dodatkom novega vrvnega sedeža naravnost udobno, predvsem pa nad vse učinkovito sredstvo za samoreševanje iz lednih razpok, premagovanje visokih robnih poči itd., poleg že znane uporabe v skali. Ecole Nationale de Ski et d'Alpinisme ENSA v Chamonixu, ta Sorbonna gornišstva, je oboje že sprejela v svoj redni učni program pod našim imenom. Novi vrvni sedež so prav tam tudi takoj uporabili v reševalni tehniki, in sicer za navezavo reševalca pod reševalnim drogom. Ta je namreč v izboljšani, kovinski in teleskopsko raztegljivi izvedbi z ojačano reševalno vrečo zopet pridobil na važnosti v primerih, kjer Grammingerjev sedež ni priporočljiv, zlasti pri težkih poškodbah hrbtenice, glave ipd. Tudi marsikatero dolgo, nevarno spuščanje ob vrvi v izčrpanem stanju (primerjaj dogodivščine ob prvem vzponu preko Zapadne stene Malega Dru-ja) bo z njim — upajmo — postalo lažje in predvsem varnejše.

Dr. ing. Francé Avčin

Gabrijela Marovt:

V PLANINSKEM RAJU

Nagrajeno v natečaju PV 1954

Pozno popoldne je. Sonce še vedno vroče pripeka. Polni nahrbtniki nas teže. Znojni, zasopli in utrujeni že skoraj verjamemo v izrek: »Gora ni nora, tisti je nor, ki gre gor!« Dolga pot je še pred nami, nekako dve uri in pol, sence pa se že daljšajo. Treba bo stopiti hitreje. Naš cilj je Travnik in jutri Raduha. Veselim se že! Pot se strmo dviguje; nobene kmetije ni več pred nami, nikogar nismo srečali. Samo po gozdu gluho odmevajo udarci sekir. V globeli pod nami so gozdni delavci. Na ptičje žvrgolenje smo tako navajeni, da ga niti ne slišimo več. Ob potu rasto borovnice, kar upogiba se borovničevje od tolike teže. Kot polni, težki klasi vise. Mnogo debelejša in mnogo slajša so planinske borovnice. Kar težko se ločim od njih.

Visoko smo že. Pred nami se odpira prelep pogled. Mogočno kipé proti nebu vrhovi savinjskih velikanov, naše Alpe. Ojstrica jim kraljuje. Poslednji sončni žarki se ujemo v njeno skalovje in se ne morejo ločiti. Polagoma ugaša krvavi sončni svit po vrhovih. Mrak in tišina legata na vse okrog nas. Stopamo po mehki travi, ki duši naše korake. Vse je nepremično in grozeče obstalo. Zdi se, da je obstala Zemlja in z njo vse veselstvo. In z njim smo obstali mi. Nahrbtnika ne čutimo, utrujenost je prešla. Objela nas je čarobna moč planin. Nobene zvezde še ni. Temno se črtajo gozdovi okrog nas. Vse je zabrisano, megleno, nobene ostre meje ni. Nebo je težke, temne barve, lahen vetrič pihlja. Prijetno nas boža, hladi in vzbuja naše misli, ki hočejo daleč, daleč. Mladi smo. Življenje je še pred nami, kot svetla pot v črnini se nam zde dnevi prihodnosti. Se bodo izpolnile naše sanje? Je res, kar beremo v knjigah, kar nam starejši govore, da ostane v starosti človeku samo misel, da je ogoljufan, da življenje ni sreča, da je sreča samo mladost, ki sveta ne pozna? Ne, tega nočem verjeti! Lepše nam je, kot je bilo našim staršem, lepše je naše življenje.

Neopazno se je pokrilo nebo z zvezdami. Svetlo žare, med njimi pa se srebrno vije Rimska cesta. Luna sije z vso močjo, svetlo je kot podnevi.

Na vrhu smo. O, glej! Iz kočice se že kadi. Franček je šel po drugi poti in nas prehitel. Veselimo se že ognja in prijetne toplote v pastirski koči. Luka zavriska. Dolgo odmeva vrisk po gozdovih, odbija se in prihaja spet nazaj, vedno tiše in končno zamre.

Povečerjali smo; iz smrekovih vej smo napravili prijetna ležišča in pokriti z debelimi prti zaspali. V peči še rahlo tli. Lahen duh po smrečju se širi v koči. Kmalu vsi zaspimo.

Sivo jutro je. Zelo zgodaj je še. Ne da nam miru, sončnega vzhoda ne smemo zamuditi. Na vzhodu je nebo že rahlo obarvano. Zdaj, zdaj bo pokukal sončni žarek izza vrha. Nebo je medlo sive barve, spreminja se, dokler ne zažari v krasni svetlomodri barvi. Vse oživi. Sonce je vstalo izza gora in obsijalo biserno roso po travnikih. Ptičje žvrgolenje se čuje, rahle meglice se dvigajo iz dolin. Travnik sije kot posejan s tisočnimi biseri. Leskečejo se in zdi se mi, da vidim vile v dolgih belih oblekah, z razpletenimi lasmi, kako pozdravljajo zgodnje jutro. Ptičje petje se spremeni v tiho glasbo, ki spremlja vile. In takrat se mi zbudi vprašanje: »Kako bo čez tisoč let? Je mogoče, da ta lepota kdaj mine?«

Odpravimo se dalje. Hodimo po mokri travi, nabiramo borovnice in se smejemo, ker se mokro borovničevje hitreje oprime roke kot borovnica. Svetlo-

rdeči šopki gledajo iz trave — brusnice. Ne moremo se upreti želji, da bi jih ne pokusili. Niso dobre, še premalo so zrele, čeprav rdeče.

Sale se vrste vsevprek. Nahrbtniki so že lažji in še jih praznimo. V planini se vzbudi v človeku tek. Srečujemo pastirje, ki paso ovce. Gostoljubno nam postrežejo z dobrim kislim mlekom, ki ni nikjer tako dobro kot v planinah. Kako se razlikujejo današnje pastirske koče od nekdanih! Krasen brivski aparat, toaletno milo, mehke brisače, kolonjska voda, vse to človeka kar preseneča.

Hitimo proti vrhu. Že čisto pred nami je. Piramido že skoraj lahko primemo. In ne dolgo, pa jo lahko zares. Prekrasen razgled je z vrha Raduhe po Savinjski dolini. Lepa je naša domovina, prelep je košček nje — Savinjska dolina. Zdi se mi, da je najlepši. Seveda, saj sem tu rojena, vedno živim tu. Ljubim jo in ponosna sem nanjo.

Zaključili smo naš izlet. V koči pod vrhom Raduhe na Loki smo se še malo povесelili in nato krenili proti domu. S seboj smo nesli veselje do življenja, dela, do vsega. Vračali smo se močnejši in bogatejši in s sklepom, da se še vrnemo.

Stanko Klinar:

GREBEN PIHAVEC - RAZOR. PRVENSTVENA!

Pred tistimi srečnimi dnevi sem ves pobit taval po Ljubljani. Roke sem v žepih do komolcev povésil in buljil v vodo ob trnovskem nabrežju. Komaj, da se mi je ljubilo živeti. Še kopati se nisem hotel. Lahko bi me popadla skušnjava, da bi se vlegel v valove s pobožno željo, da me nihče več ne potegne na dan.

Kar me potrka po rami orjaška pest. Bil je znamenit alpinist, s katerim pa sva se bolj malo poznala. »Da te ni sram! Prostega časa na mernike, pa ti visijo roke kot okleščene veje. Tako mlad, pa tak cigan!«

Še preden sem utegnil zajeziiti hudournik njegove Hipokrene, je nadaljeval: »Tak zgubi se nekam, da ne postaneš pravoverni filister! Dam ti svoje kladivo in kline, ker vem, da rad kleplješ po stenah in si že vse zafrčkal, kar si jih imel. Zato te tudi ne veseli, da bi kam šel. A jaz ti pravim: Poberi se iz Ljubljane, da nazadnje živ ne zgniješ.«

To so bili hudi očitki. »Le kam naj grem! Vse lazi in lahko mi kdo kamen spusti na glavo, ker vedo, da sem dober plezalec in me zavidajo. Nočem v steno, tudi zato ne, ker so oprimki že vsi mastni.«

Kar vztrepetal sem ob svojih besedah, ker sem bil prepričan, da me bo ta odlični plezalec pravkar popadel za moj filistrski vrat. Toda on je le poškilil in se zvito nasmehnil. »Že vem, kakšna pogača ti mlaska! Prvenstvena tura! Kakšno kamenje in mastni oprimki! Stvar, da se z njo pobahaš! Veš kaj,« je očetovsko nadaljeval, »pa naj ti bo odpuščeno! Čaka te greben med Pihavcem in Razorjem. Doslej ga ni še nihče preplezal. Jaz nimam časa, zato ga privoščim tebi, ne, darujem ti ga! Pa veliko sreče! Če le imaš tovariša.«

»Imam,« sem zavpil, trikrat blagoslovljen zaradi božanske ideje. Ah, ideje! Razodetje, vam pravim, kot ga ni doživel noben olimpijski nesmrtnik. Kar čutil sem, kako se mi širi srce od navdušenja kot ribniški čeber. Da se nisem sam mogel spomniti na to čudežno zdravilo melanholije! Planil sem k Cenetu, ga stiskal in stresal in rjul: »Ob sedmih na kolodvoru... greben Pihavec - Razor... Prvenstvena...« Ves sem bil zasopljen od vneme, zbežal sem domov, zmetal svoje cape v nahrbtnik in bil dve uri pred odhodom vlaka na postaji.

Tura je terjala mojstra, zato sva plezala nekaj dni po travnikih v južni Pihavčevi steni in za vajo tu in tam zabila kak klin v rušo. Tudi sva — za vajo — tekla navezana po melišču pod Luknjo, da bi se čimbolj utrdila v medsebojni pomoči in tovariški zavesti, ki jo ponazarja vrv. Tretji ali četrti dan sva stopila na vrh Pihavca, da bi od blizu precenila potrebe, ki jih bo

terjala od naju ta edinstvena tura. Greben se približno na začetku druge tretjine neverjetno zoži za štiri do pet raztežajev, kar je zelo neobičajno za mehko in razpadljivo apneniško kamenino. Tančina je namreč tolikšna, da jo je nemogoče jahati, še manj zabiti kak klin, ker jo le-ta takoj predere in se omaje. Teh nekaj raztežajev je predstavljalo najtežji problem, ki pa ga je vsekakor veljalo rešiti. Vsa plezalna tehnika si je skrhala zobe na tem rezilu. Sestavil sem globok monolog, s katerim bi v patetičnem slogu izrazil najbolj gorko zahvalo alpinistu iz Ljubljane za takšno darilo. Da vsaj ne bi tako lepo zvenelo: »Prvenstveni vzpon...!«, ki se mi zdaj v obraz reži in kaže svoje izzivalne zobe. Tedaj me je iz jeze in obupa rešil Cene, ki je v svoje možganske zanke ujel eno najneverjetnejših idej in se zlobno režal.

»Tak ne draži me no!« sem zarjul, on pa mi je nagajivo zašepetal, kot da za hrbtom stoji vohun, ki nam hoče ukrasti še toplo pogruntacijo: »Za zdaj še skrivnost, a drugi teden se vrneva!« Bil sem poparjen. »No, tebi jo že zaupam.« Bil sem užaljen: kot da je on sprožil misel na prvenstveno turo! »Vrv bova ovila z usnjem in se bova izobesila vsak na svojo stran grebena ter v tegih premagovala gladke plosče.« Tedaj sem dobil velike oči in neumen obraz. Hitro, da kdo ne zve za najino skrivnost!

Z dve sto devetindevetdesetimi klini ob zalogi petih plezalnih kladiv in treh z usnjem ovitih vrvi sva se čez tri dni spustila v greben na usodno plezanje. Bila je to docela nova, specifična tehnika, ki sva jo uporabila. Prvi sedmi raztežaji so bili sorazmerno neproblematični (vedno se izogibam izraza »lahek«, ker stena ali greben nikdar nista lahka ali težka; nihče ju ne tehta; problematičen ali neproblematičen pa ima v sebi strokovnjaški zven, ki mi kot alpinistu-akrobatu pristoji), akoravno bi jim zaradi nenavadne izpostavljenosti in krušljivosti pripisal čisto peto stopnjo. Dvakrat sva se morala spustiti ob vrvi čez previs (pozabil sem se informirati, s kakšno lestvico se ocenjuje spuščanje in ne morem dati tozadevnih — za ponavljalce prepotrebnih — informacij) do kote 2143 m, ki je najnižja na vsem grebenu. Od tod raste v lahni vzpetini značilni »nož«, ki je moral odločiti o uspehu.

Ta del grebena je kot vlit. Ko bi bila kdaj pred nama mogla sem stopiti človeška noga, bi bil prepričan, da ga je izklesal kipar iz enega samega kosa. Nobene najmanjše razpoke. Sama absolutna trdnost. To in pa vedro nebo naju je navduševalo.

»Tu se ne bova prerivala za prvenstvo,« je odločil Cene. »A sedaj jejva.« Pojedla sva vse, kar sva imela, da naju ne bi težil nepotrební balast pri ekspoziciji šest do sedem. Potem sva zajahala greben, kakor sva pač mogla. »Ti na levo, jaz na desno!« je ukazal Cene. »Ena, dva, tri!« in prekobilala sva se vsak na svojo stran in idealno obvisela na nylonki. Z nogami sem komaj dosegel steno, ker je bil greben ravno tam proti meni previsen. Zato je najprej Cene v tegu splezal naprej, se uprl z nogami v steno in me potegnil kvišku do roba. Z rokami se oprijemaje za greben, z nogami vodoravno uprtimi v skalo, sem se z usločenim hrbtom splazil po mačje naprej. Potem sem odskočil, da sva spet enakomerno visela. Od tod je šlo pet metrov gladko — vrv sva z lahkoto premetavala, ker se ni zatikala — vse do nenadne zarezave grebenu. Seveda sva prav tako udobno visela, a nikakor nisva mogla spraviti vrvi iz nje. Cene me je prosil za božjo voljo, da naj pritisnem malo bolj, da bo prišel na greben in dal vrv naprej, kar sem mu jaz odločno prepovedal. Bal sem se, da ga bo moja teža potegnila z grebena in bova padla oba preko štiri sto do pet sto metrov absolutno odsekane stene prav na prodišče. Ubogal je, se navezal na drugo vrv in jo vrgel meni desno od zajede. Moral sem se ji v tegu skrajno težavno približati in se navezati, a bil sem lahko vesel, da ni bilo previsa, sicer je ne bi bil mogel doseči. Odvezal sem se od prve vrvi, ki jo je Cene potegnil k sebi. Sedaj sva lahko plezala naprej.

Hud očitek bi bil, ako bi kdo mislil, da človek v takih nevarnostih ni dovzeten za naravne lepote. Kadar je Cene plezal naprej, sem vzel iz žepa čokolado in užival. Prepričan sem, da je delal Cene prav tako.

Od približno tretjega raztežaja se je greben od »noža« doli začel trebušiti. Cela galerija gladkih previsov. A to niti ni bilo tako hudo. Greben je postal bolj »debel« in s tem sva dobila močnejše trenje ob steno in lažje

plezanje. A kolikšno razočaranje! Nenadoma so se trebuhi podvili navznoter in v grebenu je zazevala dolga, ozka špranja, ki je bila na najino srečo zgoraj zlita in je v resnici predstavljalo ozko, globoko okno. Zabingljala sva na oboku in si podala roke. Sedaj sem prvič po sedmih urah plezanja videl svojega tovariša. Bil sem ga vesel kot svojega novorojenca. A kaj sedaj? V zraku se ni mogoče upreti z nogami.

»Škoda, da je Černiševski umrl,« nenadoma topo izjavi Cene. Blazno sem ga pogledal in sem se resno bal, da niso nadčloveški naporji vplivali na njegove možgane. Vendar sem kljub temu vprašal: »Zakaj?«

»Ko bi se tako zaplezal kot midva, bi pred smrtjo napisal 'Što delat?' — drugo, popravljeno izdajo.«

To je demoralizirajoče vplivalo name. Torej tudi Cene, ta invencionalni genij, ne ve, kako se bova izmazala iz tega okna.

»Pa že skoraj na koncu najtežjega dela sva,« pravi Cene.

»Mislim, da je ta konec simboličen,« sem klavrno povetil glavo poleg napete vrvi.

»Že vem,« zarjove Cene, kot bi se po faustovsko trgal s hudiči in me pograbi za noge in potisne navzgor, da sem v hipu visel s stopali precej nad njegovo glavo. Bal sem se, da se je vrv s tem premaknila na mesto, kjer ni bila obložena z usnjem. A Cene je imel drug načrt. »Sem se že zagvozdil,« mi pravi. »Sedaj te potegnem do oboka, splezal boš naprej, preložil vrv in se spustil po njej do konca. Tako boš mene potegnil iz te hudičeve luknje.« Cene je potegnil, toda nesrečno naključje ali moja nerodnost ali Cenetova moč — še danes ne vem — s tako silo sem priletel na vrh oboka, da me je prevrglo; hotel sem se ujeti na roke, a zaman. Splaval sem po zraku proti Cenetu, zavpil mu »adijo« prav iz globine srca, z nogami kljub vsemu pripravljen, da se odbijem od stene, kot sem bil navajen iz plezalne šole. Cene pa ni poslušal mojega najiskrenejšega pozdrava, ampak se je, ko me je videl leteti, jadrno pognal skozi okno na nasprotno stran in — vrv se ni pretrgala, ko sva obvisela na njej. S kolenom sem z veliko silo butnil ob steno, ko me je pograbila vrv, in mislim, da sem si zdrobil pogačico. (Specialisti so resda mnenja, da je koleno z ubito pogačico nepregibno in da toga noga ne omogoča plezanja, kar pa prejkone velja le za povprečne plezalce — da ne rečem šodrovčke — saj mi je prav nadaljnje plezanje — torej faktum in ne teorija — prepričujoč dokaz o tem.) Človek bi dejal, da to ni nič, saj sva bila rešena; jaz pa vam pravim, da to ni nič proti temu, kar je imelo priti. Zakaj bil sem si svest počasnega umiranja na vrvi. Rešitev je bila prav iz tega položaja nemogoča.

»Cene,« pokličem s pojemajočim glasom. »Vrv me je strašno zadržnila. Odrezal se bom!«

»Tepec, jaz že pripravljam drugo vrv, da ti jo vržem skozi okno. Naveži se nanjo in prosto obvisi, da bom lahko splezal v okno, pribil kline in te zvlečem gor. Potem bova tam bivakirala. Jutri bova hitro zunaj.«

Grliło me je v žrelu. »Cene — moj rešitelj — moj največji... najboljši...« (še danes ne vem, kako da sem doživel tedaj tak moralni poraz. Le-ta je dal kasneje Cenetu povod za prilaščanje pravice, češ da je on izpeljal turo). Vse se je tako zgodilo, kot je napovedal. Drug dan sva bila zunaj. V steni ob oknu sva porabila vse kline, ker jaz zaradi ubitega kolena nisem mogel več plezati v tegu.

Vrv, na kateri sva prej obvisela, ko je Cene tako herojsko rešil položaj, se je v okenski zarezi tako globoko in tesno zažrla, da je ni bilo mogoče izvleči. Cene je pograbil svoje kladivo, ki ima dolg kljun, in izdolbel tolikšen preduh, da sva dragoceno vrv rešila. Pri tem so se vsuli na vzhodno stran tolikšni zalogaji kamenja, da je bila pobita polovica opeke na strehi Pogačnikovega doma, ki žal stoji tik pod to vertikalno steno. Ne bila bi se dosti menila za to stvar, saj po najinih nazorih je treba doprinesiti vsestranske žrtve za idealen cilj, da naju ne bi oskrbnik drugi dan ne le birokratsko, ampak brutalno prijemal, brez najmanjšega razumevanja za ekstremne plezalne vzpone. Ponosno in z občutkom, da pripadava tisti majhni skupini ljudi, ki

jih množica ne razume, sva plačala opeko. Da bi bila to noč, ko sva bivakirala v grebenskem oknu, slutila kaj o tem, se ne bi bila nikdar vrnila na Kriške pode.

Bivak je bil mučen, dasi je bilo vreme prekrasno. Na nek zamotan način sva se zavozljala v vrvi, da sva pol visela pol sedela in skozi okensko špranjo nama je mežikala večerna zarja. Spati nisem mogel, zlasti zato ne, ker mi je bila duša prepolna doživetij in želodec prazen. Cene se je zvil skupaj kot polh in dremal. Jaz pa sem premišljeval o tem, kako koristno mi poteka čas in kako ni nikjer več nevarnosti, da postanem filister... S toplim srcem sem se spominjal alpinista iz Ljubljane. Ta dan sem se ves prevzgojil. Ekstremistika, alpinska akrobacija, to ni noben šport, ampak vzgoja; še več — samovzgoja! Ves sem antifilistrsko naelektren. Moje življenje je ena sama klenska dejavnost. Konec koncev lahko z zadovoljujočim samopriznanjem za nekaj minut zadremam.

Od okna naprej se ostrina spet unese v normalen, pohleven greben pete spodnje. A le za dva raztežaja. Nato sledi do konca običajna hoja v težavah dve do tri.

Bolj ko sva se bližala Razorju, bolj mi je rasel pogum, dasi sem ga mogel podpreti le z nekaterimi drobtinami, ki so preživele v žepu med smetmi.

»Moj prvenstveni vzpon!« sem vzdihnil iz globine svoje izmučene duše. Cene me je zaničljivo pogledal. Vendar se nisem hotel prerekati z njim, zakaj vedel sem, da bom še rabil njegovo pomoč (zaradi nesrečnega kolena) pri spuščanju vzdolž Razorjeve severne stene, zakaj prerrojena, kot sva bila, se nisva hotela vračati po navadni filistrski poti. S Cenetom pa sem obračunal kasneje v bolj številni družbi, ko sem dobil več glasov za moje prvenstvo kot on za svoje.

Ker ni mogoče popisati vseh nadrobnosti ca. 3 km dolgega grebena, sem se moral omejiti le na najčudovitejše značilnosti ter osebna doživetja te edinstvene plezarije v naših Alpah. Greben je resda po težavnosti skrajna možnost, a izredno zanimiv. (Slabiču ne obeta uspeha.) Ponavljalcem priporočam, da vzamejo s sabo dve, vsaj poldrug meter dolgi lestvici, da premostijo okno, ker v zraku ni mogoče plezati, a jim ne želim podobnih avantur, kot je bila najina; tudi je dobro imeti majhno blazinicco, da vrvi pri bivakiranju ne režejo preveč. Največ previdnosti pa zahtevajo ovce, ki se pasejo po planikah na razu in rušijo kamenje, a lahko se zgodi, da pomotoma požro zeleno nylon vrv in v tem primeru je potrebno, da sta plezalca opremljena s padalom.

(Podrobnega tehničnega opisa ne mislim podajati, ker se ni mogoče zaplezati. Vse pove ocena: šesta zgornja, deloma spodnja sedma. Plezala Cene Bisaga in Jaka Masaža, AO Innominatus.)

M. M.:

V ZARJI...

Planinec! Navzgor se ozri,
nov dan se rodi iz noči,
glej! v zarji rdiijo vrhovi,
megla in viharjev domovi.

Ponižno prikloni glavo,
prisluhni — čuj! gore pojo:
o času — o morja valovih,
o soncu in snežnih vetrovih!

Žar sonca, hlad zvezdnih noči,
raz vrhe v dol skale drobi.
Iz novih tal klije zelenje,
v sožitju sta smrt in življenje.

DRUŠTVENE NOVICE

SLOVENSKA PLANINSKA TRANSVERZALA DOKONČNO IZPELJANA IN OZNAČENA

V Planinskem Vestniku št. 8 iz leta 1953 je Komisija za planinska pota pri PZS objavila sklep o izpeljavi planinske poti, ki bo držala preko Pohorja na Uršijo, čez Smrekovec na Raduho, po Kamniških Alpah v Karavanke in preko Julijcev skozi Trnovski gozd do Nanosa. Zamisel je med slovenskimi planinci — pa tudi v ostalih republikah — vzbudila veliko zanimanja in odobravanja. Pot, ki bi preko najznačilnejših vrhov in razglednih točk povezovala zeleno Štajersko z osvobojeno Primorsko in držala mimo planinskih postojank, zgrajenih z žrtvami in z idealizmom, bi nudila možnost spoznavanja naših naravnih lepot in zgodovinskih partizanskih področij pretežnega dela Slovenije. Pot naj bi šla začasno le tam, kjer je mreža planinskih postojank tako gosta, da more obiskovalec računati z možnostjo prenočevanja in prehrane. Zato tudi ni podaljšana na Snežnik, preko Blok in kočevskih hribov v Gorjance. Tam bo po zamisli komisije speljana posebna Partizanska pot.

Od pomembne zamisli je do končne izvedbe preteklo precej časa, saj je bilo marsikje treba obnoviti obstoječe markacije, popraviti in zavarovati pota, izpeljati nova in ta povezati v celoto. Nekateri markacisti so se lotili dela z vnemo ter so žrtvovali ves prosti čas, nekaj — čeprav malo — pa jih je z delom odlašalo, tako da še danes niso vse markacije vzorne. Vendar pot že obstaja in je zraven vsake pete markacije označba s številko 1. Pot je primerna za vsakega planinca.

Transverzala ni namenjena Smrekarjevim »rekorderjem«, ker ti brez nje begajo z vrha na vrh, temveč ljubiteljem prirode in gora; tistim, ki znajo v naravi uživati in se v njej učiti. Pot naj planince povezuje, naj jih duhovno bogati in plemeniti.

Za poživitev planinstva je komisija za planinska pota uvedla posebne spominske znake in jih bo podeljevala vsem, ki bodo mogli dokazati, da so pot prehodili. Dokazovanje bo mogoče z odtisi žigov vrhov, preko katerih pot drži, in kontrolnih žigov, katere bodo hranili oskrbniki postojank. Oskrbniki bodo kontrolne žige dajali le planincem, ki bodo z dokumenti dokazali, da so lastniki Dnevnika s transverzale. Odtise žigov bodo planinci zbirali v posebnem Dnevniku, kateremu je priložen zemljevid transverzale in ga bodo mogli za 60 din nabaviti pri matičnem društvu ali pri večjih planinskih društvih na izhodiščih za transverzalo. Planinsko društvo, ki bo izstavilo Dnevnik, bo v njem na notranji strani platnic vpisalo osebne podatke lastnika z označbo leta, ko se je ta odločil za pot.

Komisija bo v bližnji prihodnosti v planinski založbi izdala poseben vodnik ali priročnik o transverzali in bo s tem planincem omogočila večje poznavanje prehojenih krajev in njih značilnosti. Pri sestavi vodnika, čigar izdaja je odvisna od vrste pogojev, sodelujejo, poleg drugih, znani planinski delavci profesorja Kunaver in Planina, dr. Presern ter Vilko Mazi.

Zivojin Prosenc

PLANINSKA ŠTEVILKA „ZASAVSKEGA TEDNIKA“

V proslavo desetletnice osvoboditve je storilo agilno Planinsko društvo Trbovlje zelo uspešen korak: dalo je pobudo in sodelovalo pri izdaji posebne številke »Zasavskega tednika« (ZT) in tako doprineslo svoj delež k popularizaciji našega Zasavja, posebej še planinstva. Pri tem je treba pohvaliti tudi uredništvo »Zasavskega tednika«, da je izdalo povsem zaključeno številko o problemih našega planinstva.

PD Trbovlje je sprva nameravalo objaviti vse zbrano gradivo v posebni brošuri, pa so presodili, da bi ta knjižica ne prišla v roke vsem tistim, ki jim je namenjena. Zdaj, ko je izšlo besedilo kot posebna številka ZT, pa je prišlo planinsko gradivo v roke mnogim tisočim bralcem od Ljubljane pa prav do hrvaške meje. ZT je namreč glasilo SZDL za vse Zasavje in Posavje, za področja okraja Ljubljana-okolica, Trbovlje in Krško-Brežice. Na ta način so vsi ti sestavki, ki imajo namen opozoriti na naše zasavske in posavske hribe, res prodrli v vsako našo vas in hišo, pa tudi šolo in društvo.

ZT je list lokalnega značaja. Omembe vredno je, da se je pri nas po osvoboditvi lokalni tisk tako razvil, kakor doslej tega v naši časnikarski kroniki ne pomnimo, posebna glasila imajo Gorenjci (»Glas Gorenjske«, ki izhaja v Kranju), Novomeščani izdajajo »Dolenjski list«, posebno glasilo izhaja v Celju, v Murski Soboti in še v drugih predelih Slovenije. Vsi ti listi pišejo večkrat o našem planinstvu in tako približajo planinstvo našim ljudem na podeželju, ki jim osrednje planinsko glasilo Planinski Vestnik sicer ne pride zmeraj v roke. Prav zato je vloga našega lokalnega tiska važna in pomembna in najnovejša gesta ZT naj bo za vzgled tudi drugim tednikom, da izdajajo ob raznih priložnostih zaključene številke, namenjene vprašanjem in razvoju pa tudi

propagandi planinstva, pa seveda tudi drugim problemom. Take posebne številke bodo vsakemu okolišu v ponos, važne pa bodo za krajevno publicistiko in zgodovino še v kasnejših letih in jih je treba na vsak način hraniti kakor knjige.

Ta posebna, planinstvu namenjena številka Zasavskega tednika z datumom 15. julija 1955 (leto VIII., številka 28) je bila natisnjena izjemoma v Celjski tiskarni, medtem ko tiska redne izdaje ZT Mariborska tiskarna. Številka je za to priliko povečana, šteje 12 strani, tako bogato izdajo so omogočila nekatera zavedna zasavska podjetja in njihovi kolektivi z oglasi. Številka je zaradi mnogih člankov raznih avtorjev izredno pestra, krase jo tudi ilustracije in fotografije.

Nekaj o vsebini:

Gradiivo je bilo skrbno pripravljeno. To dokazuje uvodni članek Fedorja Koširja, predsednika Planinske zveze Slovenije, ki objavlja načelni članek s pozdravi zasavskim planincem pod naslovom: »Zasavsko planinstvo nekdanj in danes«.

Alojzij Dular piše o planinstvu v Trbovljah, Ante Beg o pogledih na planinstvo, na prvi strani pa objavljajo trboveljski planinci — tam imajo dve PD, in sicer PD Trbovlje in PD Kum-Trbovlje — spored prireditev II. planinskega tedna v Trbovljah, ki je trajal od 9. do 17. julija 1955.

Ljotze Močivnikar objavlja spomine na ustanavljanje PD v Trbovljah. Eden prvih pobudnikov za razmah planinstva v črnem revirju je bil kmalu po prvi svetovni vojni takratni mladi trboveljski učitelj Ante Beg, med nami, takratnimi planinci znan pod imenom Gamsova kost (= v dialektu: kust!). Danes gleda tov. Ante lahko s ponosom na svoje delovne uspehe pri razvoju zasavskega planinstva. Čeprav je sedaj uslužben v Ljubljani, kjer je načelnik republiškega Sveta za prosveto, je še zmeraj v najžejših stikih z revirskimi planinci in je sodeloval tudi pri akciji, ko so se zasavski alpinisti trudili za kočo na Prehodavcih v Triglavskem pogorju. Ante Beg piše poseben članek tudi o tej koči.

Karel Režun piše o začetkih svojega turističnega udejstvovanja, prav tako tudi Polde Majdič, ki je eden svojevrstnih planinskih jubilanov, saj je bil na Mrzlici že tisočkrat. Majdič razpravlja v posebnem dopisu tudi o vprašanju planinstva med delavci, Avgust Kostanjšek pa nam razkriva svoj odnos do planinstva.

Zatem sledi prikazi zasavskih gora — in to brez posebnega reda: Kum, Čemšeniška planina, Mrzlica, Veliko Kozje, Partizanski vrh (pred II. svetovno Sveta planina), Kal, Kopitnik, Ostrež, Lisca, Sv. Gora, nazadnje pa še Bohor.

Za temi prikazi zasavskih vrhov prikaže naše Zasavje še z geološke strani inž. Matija Cerovec, mr. Tone Malavasič nas seznani z zasavskimi zdravilnimi zelišči, inž. Franc Jenčič pa nam prikaže zasavsko lovstvo, Karel Mercina ribištvo, inž. Urleb pa gozdarstvo.

Tine Lenarčič je napisal vtise in spomine pod naslovom: Gora ni nora. Največ snovi je posvečene Mrzlici, kjer se je začel turizem najprej, zato so ji vzdeli tudi ime »knapovski Triglav«, obiskovalci iz Savinjske doline pa »Savinjski Triglav«. O Mrzlici piše tudi partizan Jože Stok-Korotan. Posebna številka ZT vsebuje tudi nekaj planinskih anekdot in planinskih citatov in aforizmov ter pesem nepodpisane avtorja o Mrzlici.

V eni sami košari ne moreš prinesiti celotnega pridelka z vrta, tako tudi ne moreš v eni sami posebni številki objaviti vsega gradiiva o celotni planinski problematiki obširnega Zasavja, ki sega od Ljubljane pa do Zidanega mostu. V tej številki pa je zajet svet še bolj proti vzhodu, proti Lisci, medtem ko so kraji zapadno od Litije izpušeni in tako ne vzemo nič o hribih v bližini Vač (Slivna, Miklavž i. dr.), niti ne o Jančah in drugih hribih, ki jih mnogi zasavski in ljubljanski izletniki prav radi obiskujejo in jih štejejo med zasavske gore.

V taki zaokroženi planinski številki bi bile prav gotovo dobrodošle tudi nekatere tabele, geografske skice in statistični podatki: seznam vseh planinskih društev v Zasavju s podatki o letnici ustanovitve, o številu članov, o planinskih kočah, ki jih oskrbujejo itd. Nujno potrebna bi bila geografska skica našega Zasavja z vrisanimi hribi in planinskimi kočami in domovi. Škoda, ker številka prav nič ne omenja ne ptičev v Zasavju ne podzemeljskih jam niti ne smučarstva. Pa smo bili Zasavci menda med prvimi PD v Sloveniji, ki smo že kmalu po prvi svetovni vojni organizirali na takratni Sveti planini smučarski tečaj, ki ga je vodil eden prvih slovenskih smučarjev Rudolf Badjura, litijski rojak. Ta prvi smučarski tečaj je organizirala litijska podružnica SPD, v času, ko ji je predsedoval navdušen planinec Ferdo Tomazin, rojak iz Šmartna pri Litiji (rojen 29. aprila 1869, umrl 26. oktobra 1937), velik prijatelj in propagator planinstva v Zasavju, po njem je bila imenovana tudi prva planinska koča na Sv. Gori — Tomazina koča. Takrat so bili v skupni dejavnosti litijski, šmarski in zagorski planinci. Škoda, ker Tomazina danes prepuščamo pozabi.

Podatki, ki so navedeni o Hausenbihlerju na dveh mestih niso točni. Ta mož, po katerem je dobila prva koča na Mrzlici ime, je umrl tri leta in pol pred otvoritvijo. Tudi ni bil šolnik, pač pa medicar, gostilničar in borben narodnjak, ki je ustanovil Zlačanom prvo čitalnico in dal pobudo za velik tabor v Zalcu 6. septembra leta 1868. Morda je mišljen v Režunovih spominih učitelj Rajko Vrečar, ki je vodil ob otvoritvi te prve planinske koče na Mrzlici pevski zbor in mu je bilo takrat 24 let, v letošnjem letu pa bo dočakal že 80-letnico.

V zvezi z narodnim buditeljem Janezom Hausenbihlerjem bi zapisal še, naj bi pisali njegovo ime brez »ch«, ker je na več krajih ZT zapisan s »ch«. Mož je imel res nemško ime, a izrazilo in borbeno slovensko srce in se podpisoval le kot Hausenbihler. Tako ga piše tudi Slovenski biografski leksikon. Prihodnje leto bo 11. aprila že 60 let, odkar je umrl.

Vestna zaključna redakcija bi morda lahko prečistila še ta ali oni članek in vskladila navedbe, da si ne bi bile v navzkrižju.

Zasavje in njegovi hribi pa imajo v tem pogledu slavno tradicijo, saj je pisal o naših krajih in hribeh že zgodovinar Janez Vajkard Valvasor, naš krajan, ki je živel in deloval na gradu Bogenšperku pri Litiji. O Kumu in Zasavju je pisal tudi slavni naravoslovec Baltazar Hacquet, po rodu Francoz, ki je služboval v Idriji in kasneje kot licejski profesor v Ljubljani, prepotoval je našo dolino, Gorjance in tudi druge hribe, mnogo pa tudi ostalega sveta in o vsem tem pisal.

O našem Zasavju in Kumu je pisal tudi naš najbolj priljubljeni ljudski pisatelj - naravoslovec Fran Erjavec, ki je napisal leta 1862 v celovski Janežičevi literarni reviji »Slovenski glasnik« znamenito reportažo »Ena noč na Kumu«. Z živahno besedo nam je ohranil vtise o obisku na dolenskem Triglavu sredi preteklega stoletja. Isti pisatelj nam je ohranil nekaj zapiskov o Zasavju tudi v svojem spisu »Med Savo in Dravo«, kar je potem objavil v »Zvonu«. O Zasavju so pisali tudi mnogi naši sodobniki: Josip Wester, Rudolf Badjura, nedavno umrli dr. Arnošt Brilej, in mnogi drugi. Kakor so pisali o Zasavju in njega gorah naši predniki, tako bi bilo prav, da ohranimo zapiske tudi bodočim planinskim pokolenjem. Take posebne številke lokalnih listov, kakor je bila letošnja posebna številka ZT pa kakor nalašč zbira gradivo za posebno planinsko publikacijo o Zasavju, ki bi si je želeli čim prej.

Zatorej redakciji ZT in vsem sodelujočim v tej posebni številki priznanje in zahvalo.

Jože Zupančič

Otvoritev nove poti ob Draškem vrhu na Triglav. V počastitev 10-letnice osvoboditve je PD Bled v nedeljo 21. avgusta t. l. otvorilo novo pot ob Draškem vrhu na Triglav, ki občutno skrajša pot, ne da bi pri tem izgubila na višini. Nova pot drži naprej po dosedanji poti do pod Draškega vrha, nato pa se zasuče v skalovit teren Malega Draškega vrha, ki ga preseka s izredno lepo, zračno, dobro zavarovano potjo. Pot se nato strne s potjo, ki drži iz Rudnega polja preko Konjske na Prevalu. To pot bodo uporabljali zlasti planinci, ki se bodo vračali iz Triglava preko Rudnega polja na Pokljuko, saj se pot vije ves čas v višini cca 1800 m, brez kakih večjih izgub na višini. Od Lipance do Prevala je le še dobri dve uri hoje.

Tik pred otvoritvijo nove poti je bila še spominska slovesnost in polaganje vencev ob spominski plošči padlih partizanov na Lipanci. Na predvečer pa je bil v Blejski koči družabni večer.

Prireditve se je udeležil tudi zastopnik PZS.

Planinski tabor na Trstelju za 10-letnico osvoboditve je izvedlo PD Nova Gorica dne 22., 23. in 24. julija t. l. Za zabavo je poskrbela godba iz Vogrskega.

Planinski teden PD Hrastnik in PD Dol pri Hrastniku. Prireditve sta izvedli obe društvi skupno, in sicer v času od 21. do 28. VIII. t. l. Planinski teden sta otvorili z množičnim izletom na Kal, kjer sta ob zvokih godbe razvili društveni zastavi. V dvorani DPD Svoboda je tov. Janko Blažej predaval o Julijskih in Kamniških Alpah, nato pa se je vršilo isto predavanje še v Dolu. Prav tako so vrteli film »Vzpon na Mount Everest« v Hrastniku in Dolu. V Hrastniku se je nato vršila slavnostna seja obeh društev, naslednjega dne pa so hrastniški alpinisti izvedli prikaz plezalnega vzpona na Veliki Tabor na Dolu. Planinski teden sta nato zaključili z množičnim izletom v Gore nad Dolom, kjer so se udeleženci izleta ob sodelovanju godbe prijetno zabavali tja do večera.

Planinski tabor na Nanosu. Ceravno s precejšnjo zamudo so agilni postojnski planinci tudi letos organizirali dobro uspeši planinski tabor na Nanosu, ki je bil tokrat posvečen 10-letnici osvoboditve. Z dobro propagando so uspehi privedli že v soboto popoldne; največ pa v nedeljo, t. j. dne

6. in 7. avgusta t. l. na Nanos nad 400 planincev. Ob kresu na Pleši in okrog tabornih ognjev je bilo že v soboto zvečer precej živahno. Slavnostni spored je v nedeljo otvoril kvintet postojnskih pevcev, čemur je sledil slavnostni nagovor. Za zabavo sta nato skrbela zabavni trio in pevske točke, ki so žele pri udeležencih tabora živahno odobranje.

Ugodno vreme, ki je trajalo vso noč in nedeljsko dopoldne, se je začelo kmalu po poldnevu kujati, zato se je večina planincev razšla že v zgodnjih popoldanskih urah.

V splošnem so postojnski planinci z uspehom letošnjega že tradicionalnega planinskega tabora, izvedenega pod geslom »10 let v svobodi«, kar zadovoljni.

Razvitje društvene zastave PD Rimske Toplice. Mladop PD Rimske Toplice je razvilo svoj društveni prapor dne 14. avgusta t. l. na 914 m visokem, po flori edinstvenem Kopitniku, ki se dviga nad samimi Toplicami.

Iz okoliških krajev se je zbralo lepo število planincev, predvsem pa planinske mladine in pionirjev. Razvitja prapora so se udeležili tudi zastopniki PZS in PD Dol pri Hrastniku. V manifestaciji bratstva in enotnosti naših narodov, izraženega tudi v našem planinstvu, je društvo prosilo navzočo članico PD Beograd, da razvije prapor. Njen nagovor in razvitje so planinci navdušeno pozdravili in zaključili slovesnost z obljubo mladince, ki je prevzel prapor, da bodo planinsko gibanje v svojem kraju razumeli tako, kakor terjajo to naše planinske tradicije.

Otvoritev novega doma na Kalu pod Kofcami. PD Podljubelj je dne 31. VII. t. l. na Kalu pod Kofcami (1050 nadm. višine) odprlo novo planinsko postojanko, ki bo nedvomno zlasti pozimi koristno služila svojemu namenu.

Dom na Kalu ima kuhinjo in jedilnico s kapaciteto 25 do 30 oseb, lovsko sobo za 12 do 15 oseb, eno sobo s 6 pogradi in sobo s tremi posteljami, medtem ko bo skupno ležišče za 16 do 18 oseb dograjeno v najkrajšem času. K postojanki drži več poti, med drugimi ona iz Tržiča na Dolino preko Uheca (1¼ ure ure pešhoje), iz Tržiča na Pirmance (dve uri), iz Tržiča po Ljubeljski cesti mimo Zavašnika (2 uri) in iz Tr-

Koča na Kalu pod Kofcami

žiča po Ljubeljski cesti do šole Podlublje mimo Vasovnika (2 uri). Poti so dobro markirane. Iz Kala pa so tudi lepi izleti na Kofce in Macesnovec, kjer so lepi senčnati gozdovi, ter na Kalški hrib, od koder se planincu nudi zelo lep razgled na Tržič in okolico. V neposredni bližini postojanke so tudi idealni smuški tereni.

Začasno bo Dom oskrbovan le ob sobotah popoldne in nedeljah, društvo pa bo poskrbelo, da bo čimprej stalno na razpolago.

Iz Trbovelj. V okviru Planinskega tedna, ki sta ga izvedli PD Trbovlje in PD Kum Trbovlje od 9. do 17. VII. t. l. so na skupni slavnostni seji trboveljski planinci izročili tudi srebrni častni znak tov. Režunu Karlu, odlikovanje plenuema PZS nemu najstarejših slovenskih planincev, bivši društveni predsednik PD Trbovlje tov. Slavo Sentjunc pa je prejel od društva kot priznanje za svoje večletno plodno delo v društvu diplomu.

Preimenovanje PD Mengeš. Od 14. do 21. avgusta t. l. je PD Mengeš v počastitev 10-letnice osvoboditve in v okviru odkritja spomenika mengošemu rojaku pisatelju Janezu Trdinu izvedlo svoj II. planinski teden, ki je bil po svoji vsebini zelo pester.

V nedeljo 14. avgusta so se v velikem številu udeležili odkritja spomenika, ki ga je postavil poseben pripravljalni odbor SZDL v Mengšu, nato pa so se podali na Gobavico, kjer so imeli v svoji postojanki družabno prireditev. V ponedeljek jim je predaval zastopnik TZS o našem turizmu, v sredo in četrtek pa so organizirali množični izlet na Veliko planino. Udeležba je bila zelo številna, saj se je samo mladincev in mladink udeležilo nad 80. Medtem ko so mladinci ostali na planini, so se starejši člani vrnili preko Konja v Kamniško Bistrico, kjer sta se obe skupini ponovno sestali. V petek je v nabito polni dvorani TVD Partizan predaval prof. Janez Logar iz Ljubljane o Janezu Trdinu. Pričeval je njegovo življenje in delo ter zlasti njegove zasluge za razvoj Dolenjske in spoznavanja Gorjancev. Po predavanju so predvajali planinske filme. Pri tej priložnosti so tudi na slovesen način izvedli sklep zadnjega občnega zbora, ki je sklenil, naj se v bodoče glede na zasluge Janeza Trdine pri popularizaciji Gorjancev društvo preimenuje v »PD Janeza Trdine Mengeš«. Za zaključek tedna so z avtobusom naredili izlet na Gorjance, katerega se je udeležilo nad 30 planincev. Mengeško

društvo je tako na dostojen način proslavilo 50-letnico smrti tega našega velikega pisatelja.

L. R.

Planinski dom na Mirni gori vas vabi. Dolenjska in Bela krajina sta bili do sedaj le malo obiskani pokrajini. Delno je bil vzrok ta, da ni bilo nikjer (razen na Gorjancih) nobene planinske koče ali drugega turističnega doma.

11. julija 1954 pa je za to poskrbelo agilno Planinsko društvo Črnomelj, ki je tega dne odprlo velik planinski dom na Mirni gori (1048 m), ki je eden najlepših v Sloveniji po svoji okusni gradnji, opremljen v lepem razgledu po vsej Dolenjski, Beli krajini in sosednji Hrvaški.

Celodnevna oskrba v domu je v času sezone (to je od 11. julija do 31. avgusta) 350 din za osebo, izven sezone pa 300 din. Otroci do 6 let starosti imajo 50 % popusta, otroci od 6 do 12 let pa 25 %.

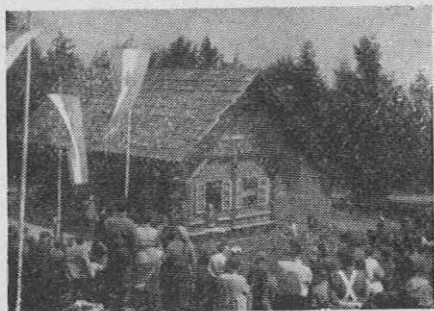
Prometne zveze so z vlakom do železniške postaje Semič, nato lahke hoje 2 uri. Po naročilu je možen tudi prevoz od železniške postaje Semič do Planine (državno posestvo), nato je še 30 minut do postojanke.

Naročilo za prevoz in eventualne rezervacije sob sprejema PD Črnomelj. Člani PD imajo pri prenočitvah 40 % popusta.

Pridite in ogledajte si naše lepe kraje, kakor tudi naš dom, v katerem vam želimo lep oddih.

Bivak pod Ojstrico — odprt. V nedeljo 28. avgusta 1955 je PD Celje odprlo alpinistični bivak pod severno steno Ojstrice, slabo uro hoda s Klemenškove planine in s Korošice. Bivak stoji med macesni tik pod steno in je lepo viden s poti na Skrbino in na Škarje. Bivak bo izhodišče za plezalne ture v severnem ostenju Ojstrice, v kateri potekajo znane smeri M. M. Debelakove, Režka, Modca, Ogrina, Omerze, Herleta in Vršnika, pa tudi povojnih plezalcev, ki so speljali preko severne stene izredno zanimivo prečnico. PD Celje je bivak sklenilo postaviti že pred tremi leti, vendar se je otvoritev zavlekla, ker je imelo društvo gospodarske težave zaradi investicij. Načrt za bivak je naredil arhitekt tov. Vlasto Kopač, vendar pri notranji opremlitvi tesarski mojster Žagar iz Loke pri Mozirju ni upošteval v celoti njegove zamisli. Delno je k opremlitvi prispevala Tovarna emajlirane posode v Celju, ki je dala kuhinjsko posodo, na roke je šla tudi Kovinarska šola v Celju, sicer pa je vse stroške za bivak nosilo društvo. Znašajo cca 250.000.— din. Od domačih alpinistov je za bivak največ prispeval pokojni Vladko Fajgelj, ki je s tovarišem Reyo prenašal material in gradil kamniti podstavek, kar je bila zanj VI. stopnja. (Tako je izjavil na lističu, ki ga je pustil v bivaku, ko je z delom končal.) Organizacija dela za bivak je bila v rokah gospodarja Planinskega doma v Logarski dolini prof. Rotarja. K otvoritvi se je zbralo nekaj 30 alpinistov iz raznih krajev Slovenije, nekaj odbornikov PD Celje in arhitekt Vlasto Kopač. Predsednik PD Celje tov. Tine Orel je goste pozdravil in v kratkih besedah očrtal pomen bivaka in proglasil »Bivak pod Ojstrico« za odprt.

Otvoritev Ruške pionirske koče. Z namenom, da postavijo Pohorškemu bataljonu dostojen spomenik in da vzgojijo mladino v ljubezni do planin, je PD Ruše že leta 1954 pričelo z ustanavljanjem pla-

Ruška pionirska koča (otvoritev)

ninskih pionirskih krožkov. Vзаjemno z Društvom prijateljev mladine je PD Ruše uspelo že v tem letu organizirati pri Ruški koči na Pohorju taborjenje pionirjev, kar je njihove starše tako navdušilo, da so sklenili, naj se taborjenje na tem mestu vrši vsako leto. Vzklikla je pobuda za gradnjo pionirskega naselja pri Arehu na Pohorju, kar so spontano podprle vse množične organizacije in občinski ljudski odbor v Rušah. Ustanovili so zadrugo, ki je po enomesečnem trdem delu s pomočjo tamkajšnjih delovnih kolektivov popolnoma adaptirala bivšo Zepovo bajto in jo preuredila v udoben pionirski počitniški dom z 31 posteljami, po potrebi pa tudi več. Kljub skromni opremlitvi je notranjost doma prijetna. Do spomladi 1956 nameravajo zgraditi še verando, ki bo služila za jedilnico in dnevno sobo v primeru dežja, nato pa bodo zgradili še kuhinjo ter spalnico za osebje kolonije, kajti sedaj kuhajo v Ruški koči. Urediti nameravajo tudi športna igrišča in celo bazen za kopanje. Za gradnjo naselja pri Ruški koči so se Rušani odločili predvsem zaradi tega, ker je ta kraj primerno oddaljen od venca planinskih postojank, ker ima izredno lepo lego in lepe prostore za igrišča, ker je Ruška koča idealno izhodišče za enodnevnne izlete, zimska kolonija pa bo imela v neposredni bližini krasna smučišča. Do postojanke drži lepa avtomobilska cesta, tamkaj pa je tudi neomejen prostor za gradnjo novih planinskih koč zaprtega tipa. V tem naselju naj bi v letnih in zimskih šolskih počitnicah preživeli otroci, ostali letni čas pa naj bi preživljali v naselju svoje dopuste delavci in nameščenci tovarn.

Slovesna otvoritev prve pionirske koče je bila izvršena dne 31. VII. t. l. ob navzočnosti zastopnikov vseh ruških delovnih kolektivov, obč. ljudskega odbora, političnih, množičnih in kulturnih organizacij. K preureditvi tega doma so doprinesli največ kolektiv Tovarne dušika v Rušah ter direktor in član častnega predsedstva tov. Viktor Stopar. PZS je zastopal tov. Tomc Miroš, tajnik PD Ruše in pionirske zadruge I. Pohorski bataljon, ki je v glavnem vodil vsa dela pri obnovi in opremitvi te koče in bil idejni vodja te lepe zamisli o ustanovitvi pionirskega naselja v višini 1900 m v okrilju zelenega Pohorja. Otvoritev in slavnostni govorom je sledil ljubeč in prisrčen nastop otrok, članov kolonije.

PD Ruše, ki išče nova pota za dvig novega kadra planincev pod geslom »Skrb za naš mladi rod«, je s tem nedvomno napravilo velik korak naprej in mu moramo zato k temu velikemu uspehu iskreno čestitati.

IZ OBČNIH ZBOROV

PD Tržič. Ker so vsi društveni odseki med letom živahno delali, je bilo društveno poročilo na občnem zboru zelo pestro in bogato. Število članstva so zvišali za 57 članov ali 11 %, velike uspehe pa beležijo tudi alpinistični, propagandni in gospodarski odsek. Alpinistični odsek šteje 36 članov in 7 planincev, najbolj razveseljiv pa je pomladek, s katerim se je pomnožil ta odsek. Odsek slavi letos pravzaprav dve obletnici, in sicer dvajsetletnico svojega obstoja ter desetletnico po osvoboditvi. Odsek je v preteklem letu izvedel preko 312 plezalnih vzponov, in sicer v Karavankah, severnem ostenju Košute, Begunjske, Storžiča ter v Julijskih Alpah, od tega večje število težkih plezalnih vzponov, med njimi dvakrat Copov steber po samostojnih navezah. Nekaj članov odseka pa se je udeležilo tudi republiške odprave v Francijo. Poleg tega so izvedli še več samostojnih izletov, ki so bili planinskega in plezalnega značaja. Adaptirali so tudi bivač v Storžiču, kamor so znosili na svojih ramenih okrog 1000 kg raznega materiala. Poleg vsega so pa tudi oskrbovali Dom na Zelenici.

Delo propagandnega odseka je bilo v glavnem usmerjeno v pripravo in izdajo prospekta, katerega so tiskali v nakladi 5000 izvodov. Pripravil je geološko karto njihovega območja, pripravlja pa se tudi na izdajo slik naših najpomembnejših planinskih postojank, cvetk in živali. Prav tako pa odsek pripravlja tudi panoramo z njihove najlepše razgledne točke — Dobrče in razglednice njihovih postojank z okolico.

Mladinska skupina na gimnaziji šteje 49 članov, na vaješki šoli pa 39 članov. Obe skupini imata nalogo v svojih vrstah širiti planinstvo in mladino odvracati od škodljivih vplivov. Skupini sta imeli tudi številna predavanja, izvedli pa sta tudi več izletov.

Investicijski kredit v višini 1500 000 dinarjev je komaj zadoščal, da so uredili Dom pod Storžičem in zvišali njegovo kapaciteto za 30 % ter adaptirali bivač v Storžiču. Danes v Domu lahko prenoči 80 planincev, ko pa bo dokončno dograjen, pa bo imel kapacitete za 110 planincev. Pri ostalih številnih postojankah, ki jih upravlja to društvo, so izvršili le manjša nujna popravila.

Markacijski odsek se je omejil le na vzdrževanje že označenih poti. Postaja GRS, ki šteje 9 reševalcev, je intervenirala v treh smrtnih primerih in še osmih drugih nesrečah. V okviru postaje obstaja tudi odsek za lavinske pse, ki dobro deluje.

Društvo je dobro gospodarilo in doseglo največji uspeh v tem, da je danes brez vsakih dolgov, ima pa na razpolago še izdatna obratna sredstva. Vodstvo društva je bilo tudi za naprej poverjeno dosedanjemu agilnemu predsedniku tov. Globočniku Karlu.

IZ PLANINSKE LITERATURE

✓ **Prvi jugoslovanski speleološki kongres**, Ljubljana 1955. Publikacijo je izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti (Inštitut za raziskovanje Krasa in Društvo za raziskovanje jam Slovenije). Uredil jo je ob sodelovanju dr. Valterja Bohinca in dr. Romana Savnika prof. dr. Jovan Hadži. Iz publikacije je razvidno izredno plodno delo Inštituta za raziskovanje Krasa, društva naših speleologov, razviden pa tudi pomen lanskega njihovega kongresa, ki se ga je udeležilo 112 delegatov iz vse države. V publikaciji je izšel najprej zapisnik o poteku kongresa, v katerem so posebno pomembni zaključki, seznam udeležencev kongresa, nato pa referati na skupnih in posebnih sejah. Prvi zaključek kongresa pravi: »Čeprav obsega kraško ozemlje zelo velik del naše države, zaostaja naša speleologija za splošnim kulturnim razvojem Jugoslavije in za speleologijo drugih dežel. Zato naj se v republikah, najpozneje v 6 mesecih, ustanove speleološka društva oziroma sekcije z obvezo, da se še leto povežejo v Speleološko zvezo Jugoslavije... Iniciativo zato je poveril kongres Društvu za raziskovanje jam Slovenije in Inštitutu za raziskovanje krasa SAZU...« Peti sklep kongresa pa nalaga speleologom naloge, ki so povezane tudi z razvojem in življenjem planinstva: »V vseh republikah naj se uvede kataster kraških objektov po enotnih vidikih in prične s sistematskim zbiranjem bibliografskega gradiva in terminologije. Posebna pažnja naj se posveti raziskovanju visokogorskega krasa ter reševanju konkretnih gospodarskih problemov...« Pomemben je tudi sklep, naj vsaka jamska ekspedicija večjega obsega zajame vse veje raziskovanja, kar bi moralo veljati tudi za naše večje planinske ekspedicije, prav tako sklep o skladnem delu znanstvenih in gospodarskih ustanov. Da bi informirali

bralce Vestnika, navajamo nekaj zanimivih referatov. Vsakega ljubitelja prirode bo zanimal članek dr. Valterja Bohinca o dosedanjem delu Društva za raziskovanje jam Slovenije, posebno pa planince, saj je delo društva povezano tudi z rastjo planinskih društev, mnogi agilni in odlični delavci Društva pa so bili tudi vidni planinci in sodelavci našega Vestnika (Ivan Michler, Pavel Kunaver, Zorko Jelinčič i. dr.). Za planince je nedvomno zanimiv referat Marija Plečničarja o Geološki problemih na Primorskem in Notranjskem Krasu, dalje Kunaverjev referat o Raziskovanju našega visokoalpskega Krasa, dr. Srečka Brodarja referat o Paleotiku na krasu, Mirka Maleza Speleološka istraživanja Učke i Čičarije in Jovana Hadžija Značaj pećinske faune za speleologiju i biologiju. Slovenski znanstveniki so prispevali še naslednje referate: Anton Melik, Kraška polja Slovenije v pleistocenu, Josip Korošec, Arheološke ostaline v jugoslovanskih jamah po paleološki dobi, Gabriel Tomažič, Posebnosti flore in vegetacije podzemlja in Krasa, Alojz Hrovat, Dinamika v kraških tleh, Pavel Štefančič, Važnost speleologije za hidrološko raziskovanje Krasa, Ferdo Miklič, Geofizikalne meritve pri Postojni, Franc Jenko, Vloga speleologije v našem vodnem gospodarstvu, France Hribar, Tehniška raziskovanja jam, Valter Bohinec, O speleološki bibliografiji in Roman Savnik, Kataster kraških objektov in problemi naše kraške nomenklature. Zorko Jelinčič je prispeval referat o Slovenskih speleoloških prizadevanjih na Tržaškem ozemlju, o čemer je poročal tudi že naš list. Referati udeležencev iz ostalih republik so zelo informativni in mikavni za vsakogar, ki se zanima za probleme naše domovine.

T. O.

Speleolog, časopis speleološke sekcije Planinarskega društva »Željezničar« u Zagrebu, br. 3—4, leto II. 1954. Revija je bila še lani primitivno razmnoževana, letos se že tiska in je dobro urejevana. Vsebina je označena na naslovni strani, ki je iz boljšega papirja in ima sliko, na drugi strani pa je naslov revije preveden v francoščino, angleščino, nemščino, italijanščino in esperanto. Vsak članek ima resumé v enem od naštetih jezikov. Glavni in odgovorni urednik je Slavko Marjanac. Članki se ne honorirajo. V pričujoči številki piše Krešimir Polak o Tektonskih pokretih in nastanku brezden (pečina), Franjo Nikolič iz Dubrovnika o Evoluciji živalskega sveta v podzemlju, Malez Mirko iz Zagreba o Veliki in mali jami na otoku Ugljanu, Nikola Stražičić iz Rijeke razpravlja o Rikavicah na otoku Mljetu (jame, ki jih je zalilo morje; ime pride od grmenja, ki nastaja zaradi zraka, ki ga iztiska nemirno morje skozi razpoke) in Dragoljub Petrović iz Kragujevca o Paleolitskem nahajališču Risovača pri Arandjelovcu. Slede še novice, med katerimi nas veseli posebno tista o našem geografu Ivanu Gamsu, ki je bil v Angliji na tečaju za podvodno raziskovanje in je po Angliji predaval o jugoslovanski speleologiji.

T. O.

The Scottish Mountaineering Club Journal 1954 — Edinburgh 1955. — Za leto 1954 izdani polletni zbornik Škotskega planinskega kluba to pot nima običajne pestre vsebine. Na 66. rednem letnem občnem zboru je bilo ugotovljeno, da šteje klub 325 članov. To je za naše pojme zelo malo, vendar je treba pripomniti, da je merilo za sprejem v vse one številne planinske klube anglosaškega sveta zelo strogo in zelo ozko. Klub vzdržuje tri planinske postojanke v škotskih gorah z razmeroma nizkim obiskom. Zbornik je bil izdan v 1000 primerkih.

V soglasju z urednikovim priporočilom za članke za prihodnji zbornik, da naj se članki — kot doslej — pečajo v prvi vrsti z domačimi gorami, vsebuje pričujoča številka dolgo vrsto opisov tur in izletov širom po Škotski. Za nas je to žal deveta dežela, kajti zaradi dolgih poročil o dogodkih v Himalaji v zadnjih letih so nam

bolj znani Himalaja, Nepal, Indija. Člani poročajo o svojih turah v inozemstvu, večinoma o švicarskih in avstrijskih gorah, ki so potemtakem tujcu še vedno najbolj znane in privlačne. To je uspeh široke razpredene propagande teh dežel. Izjemo tvorita dva opisa izletov v Pireneje, a se poročevalec pritožuje, »da je bil vedno in vedno ustavljan od obmejne policije«.

Na čelu revije je članek Fotografija za planince. Namenjen je začetnikom, ne pove nič novega in barvne fotografije na papir nití ne omenja. Članek prva pomoč v gorah razpravlja o vzrokih nesreč in je kot zanimivost za nas posneti iz njega le, da vzdržuje klub 17 rešilnih postaj. Profesor Gordon Manley piše pod naslovom Poletja, ki razočarajo, o mrzlem in deževnem poletju 1954. Trdi, da to poletje ni bilo mrzlejšje od več poletij med 1879 do 1892 in med 1902 do 1920 in navaja kot posebnost po zgodovinskih virih, da je bila leta 1695 okrog irske obale ledena skorja še v poletju. Zastopa mnenje, da se deževne in suhe dobe po nekih pravilih ponavljajo, kar velja tudi za krčenje in zopetno raztezanje ledenikov.

Poskus vzpona na Užbo v Kavkazu je članek na podlagi še neobjavljenih dnevnikov Harolda Raeburna iz leta 1913. Uvodoma poudarja urednik, da ima Užba dva vrhova, severnega in južnega, ki sta težko dosegljiva od katere koli strani, čeprav je višina le 15400 čevljev. Okrog dvajset je bilo neuspešnih poskusov na južni vrh, ki so ga dosegli Angleži leta 1913, a so Nemci traverzirali istega leta oba vrhova po štirih bivakih. Objavljeni dnevnik v živahnem pripovedovanju primerja vzpon mestoma z najtežjimi mesti na Matterhornu in Aiguille Blanche de Peuterey in pravi, da je Marinellijev kuloar na macugnaški strani v primeri s kuloarjem na Užbi »pohleven prostorček«. Vrha odprava ni dosegla, kajti odprave, obstoječe iz Raeburna, Linga in Younga se je udeleževal tudi 18-letni ruski dijak Rembert Martinson (po imenu pač ni bil Rus), ki je bil tako ješč, da jim je pred vrhom zmanjkalo hrane in so se zato morali vrniti, ne da bi bili dosegli vrh.

Dr. Pr.

The Journal of the Mountain Club of South Africa 1954 — Cape Town 1955. — Sedeminpetdeseti letni zbornik imenovanega južnoafriškega kluba, ki je že pred nekaj leti praznoval svojo šestdesetletnico, podaja v svojem letnem društvenem poročilu nekako sliko stanja planinstva v najjužnejšem delu tega kontinenta. Že v uvodnem članku poudarja urednik lep porast društva, ki se je povečalo s tem, da se mu je kot sekcija pridružil planinski klub v Natalu. Društvo ima sedaj sekcije Cape Town, Transvaal, Natal, Worcester, Stellenbosch, Vzhodne province in Pearl Ellington. Poročili sekcij Ellington in Stellenbosch sta pisani v holandsčini, kar dokazuje, da so njuni člani vse-kako po večini holandskega porekla — Buri. Skupno število članstva dosega 1500. Društvo vzdržuje dve koči: Table Mountain Hut z obiskom 2367 in Du Toits Kloof Hut z obiskom 2069 gostov. Poleg običajne klubske družabnosti anglosaškega sveta — med temi vsakoletna skupna večerja in ples — goji društvo vse panoge planinstva, od navadnega izletništva in campinga do ekstremnega alpinizma.

Naravno je, da se zbornik peča v prvi vrsti z domačimi gorami. Krstili so jih povečini nekdani holandski izseljenci Buri. Tako beremo o podvigih na Drakensberg, plezalne in druge ture v Capski provinci na Jonkerhoek, Wemmershoek, Tafelberg, Great Witzenberg, deloma prvenstvene, deloma ponovljene plezalne ture ali nove smeri. V holandsčini sta pisana dva članka, nanašajoča se na Jonkerhoek; izven južnoafriškega ozemlja na vrh Mawenzi v Kilimandžaru, podvigi v Bosutolandu, v Evropo pa vodi članek o zimskem športu na Škotskem. Avtor R. Buckland je navdušen o svojem obisku, ko pravi, da je zimsko planinstvo na Škotskem edinstveno, ki mu ni enakega na vsem svetu. Pri tem pač nekoliko pretirava, pritrditi pa mu je, ko z zadovoljstvom ugotavlja, da na Škotskem ni liftov.

Tudi letos urednik z zahvalo potrjuje, da je med drugimi planinskimi revijami v redu prejemal Planinski Vestnik.

Zunanja oprema zbornika je zelo dostojna.

Dr. Pr.

Appalachia, Boston, Massachusetts, USA, junij 1955. — Appalachia (Appalachian Mountain System) je zelo razčlenjen gorski sistem, ki se razteza na vzhodu Severne Amerike od Alabame do zaliva Sv. Lovrenca in do severne konice otokov Nove Fundlandije in Belle Isle. — Po tem gorovju je prevzel svoje ime tudi planinski klub gorenjega imena, ki izdaja svoj zbornik po dvakrat na leto. Pričujoči snopič podaja poročilo o društvenem delovanju za leto 1954. Klub šteje 6044 članov, kar je za ameriške razmere prilično veliko, kajti tudi tukaj so v reviji objavljeni pogoji za spremenem v klub, ki vrši poleg tega tudi v anglosaškem svetu običajne klubske dolžnosti, precej strogi.

Značilno za letošnjo publikacijo je dejstvo, da vsebuje poleg člankov, ki po svoji vsebini morajo spadati v planinsko revijo, kar dve »short stories« — kratki štori, ki to pot niti po svoji obliki, še manj pa po svoji vsebini, s planinstvom nimata najmanjše zveze. Vsekako koncesija ameriškemu okusu. Od člankov se prijetno bere Vzpon na Kilimandžaro od J. N. Bootha, ki pravi, da ta najvišja gora Afrike ne nudi nobenih težav v plezanju, ker ni navpičnih sten in gre v vsakem primeru le za to, da ima kdo dovolj odpornosti zoper hitro menjavo klime, zoper mraz in redek zrak v višinah. Pri tem ima seveda v mislih glavni vrh, ker stranska vrhova Mawenzi in Kibo bi, po slikah sodeč, že nudila priložnost za plezarijo. Planincu so na razpolago tri zavetišča iz valovite pločevine. — Zelo obširen, znanstven in stvaren, opremljen s številnimi slikami in diagrami je članek o raziskavanju plazov, ki so ga sestavili kar štirje avtorji kolektivno. Med drugim obravnava umetno proženje plazov z minami. — Med raznimi poročili se omenjajo na kratko in pregledno odprave preteklega leta v Ande, Karakorum, Himalajo in arktične pokrajine, obširnejše je poročilo o italijanski odpravi pod vodstvom znanega, starega Piera Ghiglioneja na Api v Himalaji. List pravi, da je bila to najbolj usodna in najbolj nesrečna odprava v vsej himalajski zgodovini.

V knjižnem pregledu se obravnavajo vse važnejše publikacije, ki so izšle v angleškem in nemškem jeziku,

med njimi tudi zadnja izdaja švicarskih Berge der Welt in znana Buhlova knjiga. Kritiki S. E. White sicer priznava švicarski knjižni, da je »veličastno izdanje«, vendar ugotavlja, da je bilo 62 % izdaje za leto 1953 in celih 76 % izdaje za leto 1954 posvečenih samo Himalaji. »Kaj je s Francozi na Aconcagui, Američani in Francozi na Grenlandu, kaj s planinskimi izkušnjami v Antarktiku, na Novi Zelandiji, v Južni Ameriki, zapadni Kanadi, Aljaski, kaj z Japonci v evropskih Alpah, na Norveškem in Švedskem.« Vsega tega da v knjigi manjka. — Buhlova knjiga je bila marsikje drugod, pa tudi pri nas sprejeta z odobravanjem in občudovanjem. Kritiki Frederik Marcus pa tukaj piše o tej knjigi, izdani ob prvem uspešnem vzponu na Nanga Parbat, to-le: »Knjiga je planinska avtobiografija Hermanna Buhla... ki se konča v vzponu na Nanga Parbat. Med tem, ko se zdi, da hoče slednji vzpon biti predmet knjige, mu je dejansko posvečenih samo petdeset strani... Knjiga se nagiba k nekaki sentimentalnosti, detajlirano opisovanje izkustev izključno enega samega človeka brez primerjanja s prejšnjimi, omembe vrednimi alpinisti v teh pokrajinah, postaja skoraj monotono. Vrh tega knjiga z uvodom 300 strani, katerim sledi samo 50 strani, posvečenih večjemu prvenstvenemu vzponu, ni izbilancirana. Zaželeno bi bila karta Himalaje, pregledna karta vzpona, morda v primerjanju s prejšnjimi poskusi in pa več slik. In zopet bi kratek pregled prejšnjih poskusov na Nanga Parbat povečal zanimanje.«

Dr. Pr.

Hermann Buhl: Achttausend, Drüber und Drunter. Nymphenburger Verlag, München 1954. 350 strani, 19 fotografij.

»Na misel, da bi napisal knjigo o svojem vzponu na Nanga Parbat, sem prišel jeseni 1953. Takoj sem jo pričel pisati, vendar je Herrligkofer kasneje zahteval, da sme znašati v moji knjigi poglavje o Nanga Parbatu le 15 % vse knjige. Ker napisanega nisem hotel več krajšati, je moral pač obseg vse knjige tako narasti, da je bilo tej zahtevi zadoščeno. Tako sem napisal skoraj vso knjigo spomladi 1954 v dveh mesecih. Če bi danes knjigo po-

novno pisal, bi marsikaj predrugačil ali izpustil.« To nadvse zanimivo in prav gotovo zapisa vredno izjavo o genezi svoje knjige je podal avtor, ko se je mudil v Sloveniji.

Kljub naglici, v kateri je nastajala, je Buhlova knjiga odlično delo. Ena izmed glavnih odlik tega dela je njegova idejnost. Vsako literarno delo krije v sebi neko idejnost ali vsaj tendenco in torej tudi vsaka knjiga, ki opisuje doživljanja v gorah. Običajno govore alpinistična dela o lepoti gora ali o pripadnosti ljudi goram, a Buhlovo knjigo odlikuje še neka potencialna, vprav strastna zapisanost goram. Alpinizem je v svojih ciljih in v sredstvih za doseg teh ciljev v svojem skoraj dvestoletnem kontinuiranem razvoju zelo napredoval in prav danes znova očitajo plezalcem, predvsem najmlajši, tkzv. ekstremistični generaciji, da je izmalčila nekdanje vzvišene ideale in namene alpinizma. Buhl je otrok najmlajšega časa in po svojih dejanjih ekstremist, še več, v primeri z drugimi ekstremnimi plezalci zasluži tudi imeni super — ali ultraekstremist¹, vendar je prav njegova knjiga z vso svojo vsebino najboljša apologija skrajnih dejanj v skali. Na strani 35 piše: »Starejša generacija nam mladim pogosto očita, da nimamo več spoštovanja pred gorami. Kolikor iz svojih izkušenj lahko rečem, bi dejal, da je spoštovanje ostalo popolnoma enako, le odnos do plezanja, do tehničnih težav se je spremenil. Mislim, da nima mlad plezalec, ki stoji dandanašnji pod močno steno nikakršnih drugačnih občutkov, kot so jih imeli že drugi pred njim. Občuti neko svojstveno mešanico zagnanosti, navdušenja, pričakovanja, spoštovanja pred naravo in pred stvarstvom in — kar lepo priznamo — tudi krepak zalogaj strahu. Saj vendar pozna gore in njihove nevarnosti, kako bi torej mogel izgubiti spoštovanje. Res napove sicer pri vsaki turi boj naravi, ki mu je dobrohotna prijateljica, a včasih tudi neusmiljena sovražnica. Tako tolmačim tudi tisto močno čustvo, ki nas obhaja, ko stojimo po prestanem trdem

¹ Oznako »superekstremizem« je pri nas Slovincih prvi zapisal Igor Levstek (PV 1955/6), oznako »ultraekstremizem« v zvezi s Hermannom Buhlom dr. ing. Avčin (PV 1955/330).

boju z nasprotnico naravo na vrhu, v svesti si zmage in žareči od veselja, čeprav tudi trudni. Takrat smo eno z naravo; prijatelji smo ji in prijatelji vsega lepega na svetu — dobro pa se zavedamo, da nismo ukrotili silne gorske narave, temveč le sebe samega. Prav mi plezalci, posebno pa še mi ekstremisti, lahko spoznamo, kako neskončno drobcen in nepomemben je človek v vesoljstvu. »Buhlova pot v gore je bila trda in že kmalu se je v gorah srečal s smrtjo, ko se mu je ubil prvi tovariš na vrvi. »Hude in težke preizkušnje koristijo mladim plezalcem, toda le, če ostanejo živi« (str. 23). In ko je zletel preko pisatelja, ki je plezal v Scharnitzspitze, samohodec in obležal razbit več sto metrov niže na grušču, beremo: »Dneve in tedne kasneje sem od tega dogodka še vedno tako prizadet, da sploh ne morem pogledati svoje plezalne opreme. Mislim, da moram svoje plezanje zaključiti, čeprav sem komaj prišel plezati. Vedno znova vidim, kako leti skozi zrak telo živega človeka, iz mesa in krvi. Ponoči sanjam o tem. Spoznal sem, da postane lahko plezanje tudi nevarno in da je nagel konec čisto zelo blizu« (str. 30).

Že iz teh nekaj opomb lahko spoznamo, da je prva vsebina knjige večni odnos med goro in človekom; odnos do mrtve materije, ki danes dviga človeka v nadzemeljske višave, jutri pa ga ubija, zavratno in v hipu, ali pa okrutno in počasi, ko mu polagoma izsesava moči. Buhlova knjiga ni črno-belo opisovanje velikih dejanj niti ne samo zgodovina vzpona na Nanga Parbat. Buhl se prikaže pred nami kot skromen, normalen človek, ki pač doživlja v gorah le to, kar so pred njim že tisoči drugih doživeli. Na njem občudujemo le silno voljo, ki ga žene od uspeha do uspeha, pa tudi njegove izredne plezalske sposobnosti, ki ga rešujejo v najtežjih položajih. Buhl je v tej knjigi tako preprost, skromen in občečloveški, da mu lahko z lahkoto in z zanimanjem sledi sleherni človek, tudi neplezalec in podoživlja njegova doživetja.

Toda takšna občeveljavnost, ki ima v sebi nekaj tako splošno človeškega, da pronikne v vsa človeška srca in preide tako v splošno kulturno zakladnico nekega naroda in v prevodu

tudi med kulturne dobrine vsega človeštva, se posreči le velikim umetnikom in ustvarjalcem v velikih delih. Buhlova knjiga je tako veliko delo, eno najtehtnejših in najznačilnejših alpinističnih del, napisanih v desetletju po zadnji vojni.

Snovno zajema knjiga vse Buhlovo življenje od prvih plezalnih početkov do vzpona na Nanga Parbat in v refleksiji na koncu še leto dni več. Dolga vrsta vzponov, vrhov in sten, pa tudi cela galerija ljudi se zvrsti pred nami. Gore okoli Innsbrucka, Wilder Kaiser, Schüsselkar, direktna smer v Lalidererski steni, Dolomiti, Furchetta, Civetta, zopet Schüsselkarwand pozimi, Marmolata, Zapadne Alpe, Grandes Jorasses, Matterhorn, zopet Cine v Dolomitih, stena Piz Badila, stena Eigerja in končno zasnežena stena Watzmanna kot zadnja priprava za Himalajo. Precej Buhlovih dejanj naši bralci že poznajo, toda šele ta knjiga v celoti podaja bogato življenje alpinista, ki je spoznal in preplezal vse najtežje smeri v Evropi in se nato izkazal tudi na azijskih velikanih. Le malokomu je to dano, večina plezalskih karijer obtiči že na začetku te poti ali pa se konča na pokopališču.

Hermann Buhl je izreden mojster besede, kar je dokazal tudi s svojimi predavanji pri nas. Pri šestih predavanjih v Sloveniji ni niti dvakrat enako govoril. Buhlovo izredno nadarjenost za jezik kaže tudi lahkota, s katero se uči tujih jezikov. Precej dobro govori francosko, svoja predavanja v Angliji in Italiji si je sestavil sam ter jih nato bral v angleškem in italijanskem jeziku s koncepta. Tudi pri branju knjige bralec nima vtisa, da bi se opisi posameznih tur ponavljali ali bi si bili podobni, čeprav je skoraj popolnoma nemogoče, da bi se pisatelj pri taki obilici opisov docela izognil neki shemi ali šabloni, posebno še, ker itak vse plezalne ture potekajo po nekem splošnem kalupu. Knjiga se stopnjuje in bralec dobro čuti razvoj in rast, ki imata svoj vrhunec v vzponu na vrh osemtisočak, a prav ta vrhunec je še nekako najmanj prepričljiv. Besedni zaklad je bogat, način izražanja v tako izrazito alpinističnem delu seveda alpinističen in v tem tudi tehnično in jezikovno dovršen.

Buhl je mlad in duševno zdrav človek, kar se odraža tudi v psihološkem doživljanju v tej knjigi. Vsi doživljaji so zajeti iz resničnega življenja in torej iskreni, zato tudi ne morejo biti psihološko neverjetni in neresnični. Vendar je Buhlovo psihološko doživljanje dognano in zaključeno, brez večjih globin, ki bi dopuščale še nadaljnje možnosti. Kakih rafiniranosti v knjigi ni, čeprav bi bilo tudi potapljanje v lastno duševnost pri tako ekstremnem plezalcu lahko nadvse zanimivo. Psihološko dogajanje je v Buhlovi knjigi podrejeno dinamiki plezanja in ga stopnjuje. Ta pomanjkljivost utegne biti posledica pisateljeve pomanjkljive rutine pri pisanju svojega prvega dela, čeprav je sicer Buhl v mnogoličnosti in v prehajanju iz enega položaja v drugega ter v izpuščanju zaviralnih momentov in opsov nadvse spreten.

O estetski ceni, ki je le eno in nikakor ne edino izhodišče vrednotenja, je pri taki izrazito idejni in etično močni knjigi težko govoriti. Toda v kolikor jemljemo delo kot skladnost med obliko in vsebino, kot idejnost, ki je našla svoj adekvatni izraz v stilu, tedaj učinkuje knjiga na nas kot dovršena celota, kot prava besedna umetnina. Tako moremo torej lepoto te knjige, njeno estetsko vrednost, bolj dojeti in jo občutiti v celoti, kot pa jo analizirati in jo razumsko presoditi.

Knjiga je imela to smolo, da je izšla v senci Herrligkoferjevega dela, ki je sicer neprimerno slabše,² a je imelo tik po odpravi celo leto prednosti pred Buhlovo knjigo in zato tudi štirikrat večjo naklado. Toda ta knjiga še vedno leži po policah knjigarn, medtem ko pripravlja Buhl že svojo drugo nemško izdajo. Francozi bodo izdali njegovo delo v 20 000 izvodih, pripravljajo prevod v angleščino, ameriškanščino in celo v japonščino. Tudi nam Slovencem obljublja založba »Polet« knjigo v slovenskem prevodu in upajmo torej, da bomo kmalu lahko brali Buhla v svojem jeziku. J. B.

² Tudi v Herrligkoferjevi knjigi je najboljši del posnet po Buhlovem poročilu o vzponu na vrh, kar je razvidno tudi iz ocene v PV 1955/6. Po Buhlovi izjavi je to poročilo močno spremenjeno in potrjeno. Dr. Herrligkofer je pred sodiščem tožbo, s katero je hotel dokazati resničnost podatkov v tej svoji knjigi, izgubil.

De berggids, Orgaan de Koninklijke nederlandse Alpen Vereeniging, junij 1954, januar, marec 1955. Glasilo holandske planinske zveze izhaja v Amsterdamu, vodja redakcije je J. M. A. Tadméa Kruger. Vsaka številka obsega 16 strani, letno doseže obseg glasila 200 strani. V glavnem sestoji iz literarnega dela, le na zadnjih dveh straneh prinaša društvene novice in kratke, značilne notice iz nemških in švicarskih planinskih revij. Izhaja na sijajnem papirju, a v dokaj skromni opremi. V januarški številki 1954 sta dva članka posvečena Matterhornu, prvi o zgodovini te gore, ki ga je napisal M. W. Jolles, član redakcije, drugi pa vzponu po grebenu Furggen, ki ga je izvršil in popisal A. G. C. Roelfsema. Obe priloženi sliki nista kaj posebnega. Tretji članek je posvečen koroškim goram, Visokim Turam. Sledi poročilo o plezalni šoli holandskih študentov z dokaj primitivno fotografijo. V januarški številki priobčuje Paul C. Van Lookenen Campagne svoje plezalne ture v Aiguilles Dorées in Dent du Requin, T. G. Hanedoes pa svoje vtise v Schleierkante v Cima della Madonna v Dolomitih. H. A. Foyer priobčuje kratek članek o flori in favni v Maatsrosenu. V marčni številki piše spet Jolles o traverziranju Scherhorna, R. Leopold pa o plezanju v Mönchner-schneide v Zillertalskih Alpah, E. H. Snetheage pa posveča članek Walliškim Alpam. V rubriki Excerpta Alpina je redakcija zabeležila »Nagrobno pesem umrlim v gorah«, enega zadnjih planinskih spisov Samivela, literarni odraz ekstremistične miselnosti, ki je danes v Franciji visoka moda.

T. O.

To Bouno, periodiko Ellenikou oreibatikou syndesmou, dimeninaia ekdosis. Pri roki imamo tri zvezke za prvo polletje 1955. Grškemu planinskemu klubu (Club Alpin Hellenique) je treba priznati, da iz leta v leto izboljšuje svoje dvomesečno glasilo po vsebini, obliki in opremi. Letos je pridobilo nov ovoj, preprost, a okusen, boljši papir, ki omogoča že kar dostojne slike in priloge, pa tudi večji obseg. Vsako številko oklepajo reklame, kar je značilno za vse inozemske planinske revije. Reklame to izboljšanje revije tudi omogočajo. Za

Grke je značilno, da v svoji planinski organizaciji združujejo tudi smučarstvo, kar pomeni, da razvoj še ni prišel tako daleč kakor pri nas, kjer tudi v BiH ustanavljamo samostojno smučarsko zvezo. V literarnem delu prve številke je vodilni članek »Na Kilimandžaro«, ki ga je napisal Faidonos E. Meimarides. (Članek opisuje turo grških planincev na najvišjo goro Afrike. Članek je razdeljen na tri poglavja po zavetiščih, ki omogočajo pristop na goro tudi manj izurjenim ljudem.) Na vrhu so se slikali z dvema domačima »hodegoi« (vodnikoma), priobčeni pa sta še dve slabi sliki. V drugi številki je načelen članek »Planinstvo in turizem« (Oreibasia kai tourismos), ki ga je napisal Tzartzanou in članek o smučarskih stremenih (vprašanje, ki ga je načel dr. Campell in smo o njem poročali v našem listu). V tretji številki pa najdemo več člankov o 25-letnici solunske sekcije CAH. Drugi del številke obsega stalne rubrike: Društvene novice, Alpinistične novice (Oreibatika), Smučarstvo (Hionodromika), Zaščita narave, Knjige in revije, Poročila o sekcijah, Poročila o smučarskih sekcijah. Vsaka številka ima dve dostojni prilogi v bakrotisku in v celoti nudi dober vpogled v življenje in delo grškega planinstva, smučarstva in deloma jamarstva.

T. O.

Šumarstvo, časopis za šumarstvo i drvnu industriju. Organ šumarskog društva NR Srbije. Br. 5., god. 1955. Revija prinaša poleg čisto strokovnih člankov iz gozdarstva tudi članke, ki zanimajo tudi planince in slehernega ljubitelja narave. Planinca posebno zato, ker se mnogo giblje v visokogorskem gozdu, po katerem so včasih preveč pohlepno posegle žičnice in katerega ohraniti v njegovi prvobitni podobi je naša dolžnost. V pričujoči številki opozarjamo na članek ing. C. Jovanovića: Da li se pomoću mikroelemenata mogu podizati ekspresne šume?

T. O.

Glas planinara, izdaja Propagandni otdel planinarskog društva »Treskavica« u Sarajevu. Pri roki imamo prvih pet številka za l. 1955. Glasilo sarajevskih planincev ne izhaja v ambiciozni obliki, vendar je po vsebini prijetno informativno in pestro. Kot

uvod v številke se razvrščajo načelni članki o problemih, napakah in na-logah planinske organizacije, sledi literarno-opisni del, medtem ko je noviški del skromen. Za naše razmere bo nedvomno zanimivo branje, ki izpričuje dokaj živahno planinsko življenje v prestolici BiH, kjer delujejo poleg »Treskavice« še društva »Željezničar«, »Priatelj prirode«, »Bjelašnica« i. dr. Ta razcepljenost društev je za ožji stik s članstvom gotovo koristna. Med društvi pa je prišlo do trenja zaradi nekaterih članov, ki so si dali ne ravno po domače zveneče ime »hirslederi«. Razčiščevanje takih razmer bo gotovo rodilo dobre sadove za pravičen razvoj planinstva v Bosni, ki ima razmeroma že staro izročilo. Krbešević objavlja članek »Izlet na Tirolske Alpe«, znani Drago Entraut pa opis plezalne ture v severni steni Oblika (naveza Butorović-Novaković). Slovence bo gotovo zanimal Ilićev članek o zgodovinskem razvoju smučarstva v svetu in pri nas, saj je Ilić eden prvih smučarskih učiteljev v bratski BiH (druga generacija), v članku pa srečujemo sama znana slovenska imena. S področja botanike objavlja Hilda Riter članek »Dali postoji planinska ruža na Bjelašnici« (rhododendron hirsutum). Vprašanje je odprto, avtorica pa poziva bosanske planince, naj iščejo sleč po bosanskih planinah, prelepi alpski cvet, ki v Bosni raste samo na Vranici. Ing. Fukarek pa se zavzema za sistematično zaščito ruševja (burje mu pravijo v Zg. Savinjski dolini), ki mu v Bosni pravijo krekovina bora. Iz planinske higijene je zelo informativen članek dr. Milana Zona »Tehnika hodanja«, iz planinske tehnike pa članek o »Orientaciji u planini«. Iz časopisa izvemo, da je Slobodan Krstanić prvi kandidat za mojstra umetniške fotografije in po slikah, ki so kljub slabim klišejem tiskane v drugi številki, moramo reči, da z vso pravico.

T. O.

Proteus, ilustriran časopis za ljudno prirodoznanstvo, leto 1954/55, št. 9. Časopis prinaša v tej številki Jožeta Štirna članek »Nova odkritja na Malih Podih« (Poročilo Društva za raziskovanje jam), ki bo zanimal vse

ljubitelje gora, saj so brezna, mimo katerih hodimo, gotovo ena od najbolj skrivnostnih mikavnosti, katere na gorskih potih srečujemo. Poročilo je opremljeno s črteži, opis sam pa stvaren in jedrnat. Avtor nam vendarle slikovito približa ta podzemni gorski svet in njegove »zimsko alpinistične« probleme, ki so jih drugod že davno začeli reševati, pri nas pa se delo požrtvovalnih mladih speleologov še vedno ustavlja zaradi pomanjkanja opreme in sredstev. V isti številki Proteusa opozarjamo na članek Ivana Gamsa »Spremenljivo vodovje Sovjetske Srednje Azije«.

Turistični Vestnik, izdaja Turistična zveza Slovenije, št. 2-7. V pričujočih številkah je več člankov, ki se tako ali drugače dotikajo planinstva in planinsko-turistične problematike. Tako je prof. Franjo Baš odprl vprašanje, kako se turistični objekti vključujejo v prvobitno naravo, dalje vprašanje domačijskega varstva in pomembnost pozitivnega izročila in to ob pokrajinskem izročilu Gorenjske. Avtor pravi, da »Gorenjska izraža prirodno, kulturno in industrijsko pokrajino v taki enotnosti, kakor redko katera slovenska, pa tudi jugoslovanska pokrajina.« Janko Trošt piše o Idriji in njenem čudovitem svetu, prof. France Planina pa o Sloveniji in njenih zemljepisnih osnovah za turistično propagando. Pri tem obravnava tudi njen gorski svet, poda kratek, a sistematičen pregled naših Alp, vrhov in dolin in najpomembnejših znamenitosti in mikavnosti. V posebnem poglavju obravnava avtor naše gričevje. Pomemben je članek Vekoslava Sršena »Nekaj misli o nastanku in razvoju turizma«, ki skuša turizem, ta množični pojav moderne dobe, sociološko in filozofsko utemeljiti. Upravičen je klic Ivana Varge »Pospešujemo varstvo prirode z ustanavljanjem narodnih parkov in zelenih pasov!«, ki upošteva predvsem gorski predel Slovenije. Vprašanje naših nacionalnih parkov se res nikamor ne premakne, pa se bo v interesu turistične kulture moralo premakniti. Planince bo zanimal tudi članek Boža Prevorška »Planšarstvo in turizem«, kar je pred vojno za marsikoga pomenilo edino možnost letnega oddiha. Celjska številka Turi-

stičnega Vestnika prinaša vrsto člankov, ki se prepletajo s planinskimi problemi, kajti turistična zgodovina Savinjske doline je ozko povezana s turizmom. Tine Orel razpravlja o planinsko-turističnih zadevah tega področja v naslednjih člankih: Promet v Savinjski dolini (vprašanje cestne zveze se je zdaj premaknilo in ugotovitve članka k sreči ne drže več!), Celjska planinska organizacija, Planinska društva v Savinjski dolini, Planinske postojanke v Savinjski dolini. Isti avtor piše o Logarski dolini in njenem turističnem pomenu. Stane Terčak na kratko opiše spomenike NOB v celjskem okraju, Dušan Beg podaja Geološki pregled celjskega okraja z zaledjem, dr. Pavel Strmšek pa nas seznani z malo znano Obsozelsko pokrajino, Štajersko Švico, deželo izrednih pokrajinskih lepot. Kdo od planincev ne bo pritrdil slavošpevu, ki ga bo bral v članku Jožeta Jeraja »Bohinj, čuda polna kranjska zemlja — daleč ti enake ni.« Zanimiv je članek našega dolgoletnega turističnega in planinskega publicista dr. Fr. Mišiča »Od zavetišča pod Ojstrico do Mure in morja«. Vsak, ki se kakor koli ukvarja s planinstvom ali turizmom, bo upošteval opazke, grajo in hvalo izkušenega planinca popotnika in pisatelja in skušal popraviti včasih zares prehude napake, ki jih počenja pri našem turizmu. Razveseljive so novice v Zupančičevem članku o Gornjem gradu, ki se, vsaj videti je, prebujajo k novemu turističnemu prerodu, a prav tako v Ravljenovem članku »Dolenjsko«. Planinstva se dotika Razboršek v članku »Turist po Makedoniji in njenih planinah«, globinske alpinistike pa članki o Postojnski jami. Z našimi nalogami se bavi tudi članek dr. A. Piskernikove »Turizem, varstvo prirode in Gorska straža«. Prav je, da je št. 7 priobčila Pravilnik Gorske straže združenja tabornikov Slovenije in Zakon o turističnem šotorjenju, ki posegata tudi v življenje človeka, živečega z gorami in gorništvom.

T. O.

Mitteilungen des Österreichischen Alpenvereines, Innsbruck, januar-maj 1955. Skromni bilten AV je vendarle prikupno urejeno glasilo velike avstrijske planinske organizacije. V vsaki številki se zvrstijo v drobnem

tisku dva, trije članki planinske ali smučarske vsebine, nato pa slede v še drobnejšem tisku razna društvena in strokovna poročila. Naj omenimo nekatere: Hans-Heinz Seidl piše o planinski pisariji. Čemu se ravno v tem športu toliko piše, zakaj drugi športi skoraj nikoli ne navdihujejo tistih, ki jih goje, da bi popisali svoja doživetja? Odgovor je jasen. Planinstvo, življenje v gorah, je po svoji vsebini tako raznoliko, tako polno najrazličnejše vsebine, da sili tudi tiste, ki nimajo posebnih pisateljskih sposobnosti, da primejo za pero. Heinrich Klier piše o tehničnih pridobitvah, ki so vplivale na spremembe v alpinizmu. Klier ni romantik. Prepričan je, da bo šel razvoj planinstva naprej, ne nazaj. Vsaka generacija bo v njem našla svojo obliko in vsebino. Podobno tolerantno stališče zavzema tudi Strobach v pogovoru »O razvrednotenju srednjih težavnosti«. Tudi ekstremisti plezajo iz golega veselja nad težavami in so otroci svoje dobe. Nekeč bodo gotovo našli pot do zlate srednje poti. Tehniki ali romantiki, borci ali uživači — vsi najdejo v gori tisto, kar iščejo in kar — nosijo s seboj. Tudi Heinrich Holzer se ukvarja z ideološko problematiko v članku »Strah za obstanek in gornišstvo«. Gornik, plezalec tega strahu ne pozna, ker išče stika z naravo, ker se mu zdi boj z nevarnostjo samo ob sebi umeven. Sodeč po teh dveh člankih, AV prevzema miselnost ekstremizma, saj ga razširja v svojem biltenu. Med poročili omenimo poročilo prof. dr. R. Klebelsberga iz Innsbrucka o avstrijskih ledenikih v letih 1953/54 in poročilo, da se bodo v kratkem obnovili najožji stiki med špansko planin. organizacijo in ÖAV. Podpredsednik CAE (Club Alpino Espanol) J. V. Esquer je že obiskal predstavnike ÖAV. V čast ti stiki našim sosedom gotovo ne bodo.

T. O.

Mitteilungen der Sektion Österreichischer Gebirgsverein des Österreichischen Alpenvereins, 66. letnik, januar - junij 1955. Kakor kaže naslov je ÖGV obdržal v ÖAV toliko samostojnosti, da je celo obdržal svoje starodavno glasilo. Sestoji v glavnem iz množice obvestil, ki naznanjajo udom ÖGV, kje in kdaj se vrši članski sestanek, kje je alpinistična šola,

kje ima plezalno šolo akademska skupina, kje mladina, kje prirodoslovna skupina, kje kajakaši, plesalci, smučarji itd. V literarnem delu ni omembe vredne pisarije, če izvzamemo Siebertovo poročilo o Durmitorju in Greitbauerjev članek »Gornišstvo, ki ga ne razumemo«. V tem članku se naslanja na Schopenhauerjevo definicijo vzvišenega in na njegov nauk o vplivu tistih elementov, ki ogrožajo eksistenco. Plezalec s svojim premagovanjem nevarnosti počenja nekaj globoko človeškega, splošno človeškega, ker nevarnost omalovažuje in s tem potrjuje veselje nad bivanjem, nad eksistenco. Mlad človek išče v gorah obliko svoje osebnosti, vrednost in uveljavljanje svojega jaza. Greitbauer konča: Če nas drugi imenujejo odljudne idealiste, norce, fanatike, blazneže, vidimo v njihovih besedah njihov strah, strah tistih, ki v vzvišenem vidijo samo sovražnost.

T. O.

Österreichische Touristenzeitung, Mitteilungen des Österreichischen Touristenklubs, februar - junij 1955. ÖTK ima podobno glasilo kakor ÖGV s tem razločkom, da je literarni del še manj ambiciozen, bolj izpopolnjen pa je informativno - objavljen del. Zanimivo je poročilo o camping - turi po Švici in Italiji, obliki planinskega udejstvovanja, ki ga nekateri nič več ne čislajo, češ, v Švico in Italijo naj gredo individualne subvencionirane naveze, camping ture pa ostanejo za visoke gore na drugih kontinentih. Toda za »turistični« klub so take camping ture gotovo zelo prikladen in smiseln način udejstvovanja.

T. O.

Tourisme mondial (World Travel) je glasilo Mednarodne zveze potovalnih organizacij in izhaja v Zenevi. V redakciji so Danec, Nizozemec in Francoz, šef redakcije je Robert C. Lonati. Pri roki imamo št. 2-3 1955. Revija ima res podobo mednarodnega glasila in je kozmopolitska v pravem pomenu besede. Problem, ki jo načelno zanima, je, ali naj se v prometu bolj razvija cesta ali železnica. Kar bi posebej mikalo planinca, revija ne prinaša, čeprav se članki nabirajo iz vseh koncev sveta. Pač pa kažejo mednarodne organizacije, ki omogočajo promet med celinami, kako

tesno so danes povezane med seboj ne le države in dežele, marveč tudi kontinenti.

T. O.

Photo - magazin. München, julij 1955. Kdor se hoče orientirati v pridobitvah moderne nemške optike in v fotografski literaturi, mu bo razkošni magazin dober vodnik. Vsaka številka magazina stane 2 DM.

Nos montagnes, 34. leto, št. 340, Zürich, februar - maj 1955. Revija je solidno glasilo Švicarskega ženskega alpskega kluba (CSFA, Club Suisse de Femmes Alpinistes). Nekaj članov: M. Fath - Giroud objavlja potopis, v katerem opisuje tri najvišje afriške gore, med katerimi imenuje Kenyo (5800 m) afriški Matterhorn. Nellie Piguet priobčuje šaljiv sestavek o srečanju z opicami na turi, ki so jo začeli z motornim čolnom po Zambezi. Vsekakor ženske ture, ki pri nas še moškim niso blizu. S. V. Wegelin nadaljuje svoj potopis po Jugoslaviji. Človeku se dobro zdi, ko zapiše: »Ptičev čujemo tu vedno več. Pozna se, da nismo v Italiji. Ljudje so tu pridnejši in zanesljivejši in o beračenju ni sledu...« Omenja Jablanico, Neretvo pa piše zdaj Meretva zdaj Neretta. Pisateljica se je povzpela na Lovčen in ne more prehvaliti razgleda, sicer pa vidi predvsem brezvodnost kraške pokrajine. Prepotovala je vso Dalmacijo in obiskala tudi Trst. Zdi se ji tako lep, da ni nič čudno, če teče taka pravda zanj. Ena številka je vsa posvečena kongresu CSFA v Brigu. Iz nje so razvidni vsi podatki o tej edinstveni planinski organizaciji. Majska številka je posvečena mladini in mladinskim vprašanjem v planinski organizaciji, kar je posnemanja vredno.

T. O.

Die Alpen - Les Alpes, 31. letnik, 1955, št. 2-7. V št. 2 priobčuje urednik L. Seylaz članek o zgodovinskem vprašanju, kje je stalo mesto Tauredunum, l. 563 razdejano po strašni narodni katastrofi, o kateri poročajo viri iz merovinških in kasnejših časov (l. 563). Velikanski podor je zajezil Rhône, reka je zalila mesta in vasi. Seylaz kritično presoja vse vire in jih med seboj primerja ter sodi, da je pravda o Tauredunu končana. Članek je opremljen s fotografijama Cime de

l'Est in masiva Gagnerie in Dents du Midi, ki naj ponazarjata veliki dogodek pred štirinajstimi stoletji. P. Jaquet poroča o vzponu preko zapadne stene zapadnega vrha Argentine, Richard Hechtel pa o boju za Peutereyski greben, ki je trajal od leta 1877. Članek ugotavlja, da je v Alpah nastala prava inflacija pojmov o težavnosti: kar je bilo še včeraj najtežja tura, postane danes modna tura, ki jo moraš narediti, brž ko si se lotil alpinizma. Avtor je sam eden od alpinistov, katerih ime je povezano z zgodovino tega grebena v zadnjih letih, o čemer smo že poročali. Danes povezuje južnega grebena Aiguille Noire z Arête de Peuterey in vzpon na Mont Blanc v eni sami turi ni več senzacija prvega reda. Izvirna hvalnica Matterhornu je sestavek P. Meriana. Z lepimi slikami je opremljen članek A. Wettsteina o Unteraltal in grebenu Portgéra. — Marca je izšla posebna številka, posvečena društvenim novicam in problemom, alpinistični kroniki in literarnim zapiskom. — Izredno bogato gradivo prinaša aprilsko številka, posvečena znanosti o plazovih in nivologiji. Izšla je v dvojnem obsegu in najdemo v njej vse, kar je v 200 letih človeška izkušnja in znanost ugotovila o spremembah snega in nastanku plazov. Številka ima namen, povečati zanimanje za borbo s plazovi in pritegniti čim več planincev in smučarjev k sistematičnemu opazovanju tega pojava. Ker je jedro skoraj sleherne številke kak članek iz zgodovine alpinizma, je urednik M. Oechslin tudi za to številko poskrbel za zanimivo paberkovanje, kako so plazove opisali starejši avtorji od 16. stoletja dalje, še bolj zanimivi pa so bakrorezi, ki njihove opise ponazarjajo. R. M. Winterhalter priobčuje bogato ilustriran članek o snegu, M. de Quervain o delu Švicarjev za preiskovanje snega in plazov, Rohrer pa o gibanju zraka pri pršnih plazovih. Quervain in R. Haefeli ponovno razporejata plazove in se pri tem opirata na gradivo obsežne literature od l. 1706 do zadnjih časov, v katerih se vidijo sadovi inštituta na Weissfluhjochu. Zingg, prav tako sodelavec tega inštituta, priobčuje članek o vremenskih in snežnih katastrofah, M. Schild pa o nastanku poročila o snežnih razmerah, lavinskega biltena. Urednik

M. Oechslin, sam priznan nivolog, poroča o boju proti plazovom v različnih časih in o raznih zgodbah, kako se plazovi poigrajo z ljudmi in objekti. André Roch obširno razpravlja o mehanični obrambi zoper plazove, o raznih umetnih sidriščih in plazolomih, pridejani pa so še trije krajši sestavki, ki se vsi nanašajo na ta strašni prirodni pojav. Številka je seveda opremljena z množico ponazorilnih fotografij in risb in je gotovo najtehtnejša številka zadnjih let. — Majska številka je povečini posvečena domačim Alpam: Gross Ruchen, Mont Blanc, Tomli in Bernina, St. Gothard, Chamonix. Ta domačijski alpinizem pretrga le Otto Meiling s člankom o vzponu na Cerro San Valentin (4058) v Patagonski Cordilleri, o čemer smo poročali v prejšnjih letnikih. Meilingovo poročilo je pisano v dokumentarnem slogu z namenom, da se vzpon zabeleži v renomirani švicarski reviji. Bolj pester značaj ima junijska številka, ki prinaša članek o plezanju v Zinah (Gauchat in Bron), članek o folklorni arhitekturi v Grimentzu in o detlih (Walkmeister). Zelo poučen je Furrerjev članek o strukturi tal v subnivelnem pasu in Saxerjev o jelkovem gozdu v Derborence. Dörigov članek bi utegnili imenovati aeroturizem, saj opisuje svoje aspekte na Oberland iz letala. Tujim goram je posvečen Vigerustov članek. — Julijska številka prinaša spet zgodovinski članek o prvem vzponu na Dufourjev vrh (4634 m) pred 100 leti. Avtor E. Ambühl končuje svoj članek optimistično, češ, dovolj je še »dela« za različne »nacionalne« alpinizme, dokler je v Himalaji 1100 šesttisočakov in nad 200 sedemtisočakov. Ene- mu od poslednjih je posvečen članek »Ekspedicija na Api 1954«, ki ga je napisal P. Ghiglione. Članek je zanimiv, ker je opremljen z izjavo vodilnega šerpe Gyaltse na Norbu o smrti dr. Barenghija in dr. Rosenkrantz. Podoba je, da sta obe žrtvi bili za Himalajo premalo izkušeni. Ostali del številke obsega Seylazov članek o vzponu na Monte Roso pred 100 leti in poročila o spremembah na švicarskih ledenikih, ki jih pišeta P. L. Mercanton in A. Renaud.

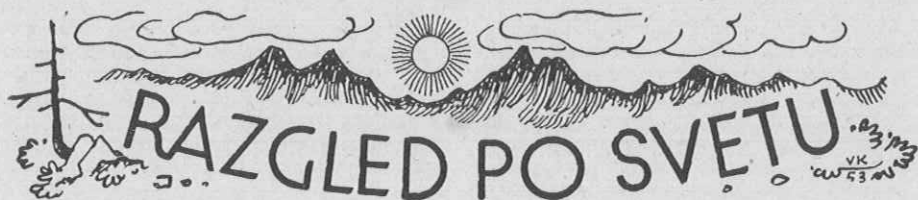
Vodilna švicarska planinska revija bo še nadalje izhajala v tradicionalni

obliki in opremi. Redakcija uteme- ljuje to z ekonomskimi in bibliotečni- mi razlogi. Revija noče postati alpin- ski magazin, marveč bo še nadalje vztrajala pri klasični alpinistični ideo- logiji ne glede na nove pojave, ki jih prinaša čas.

T. O.

Österreichische Alpenzeitung — januar - junij 1955. Glasilo ÖAC (Österreichischer Alpenclub) izhaja 73. leto in ga ureja zdaj S. Walcher. Med stalnimi sodelavci revije sreča- mo elito avstrijskih alpinistov vseh generacij (dr. Grassler, dr. Paul Kal- tenegger, dr. Erwin Mehl, Franz Bieherl, Hubert Peterka, Radio-Radiis, R. Stöcker, Erich Waschack, Rolf Werner. V prvih šestih številkah (iz- hajata po dve skupaj) 73. letnika pri- naša naslednje pomembnejše sestav- ke: dr. Kaltenegger primerja Huntovo knjigo »The Ascent of Everest« in Herrligkofferjevo »Nanga Parbat 1953«, pri čemer se najbolj ustavlja pri pre- piru, ki je nastal po ekspediciji in pri pomanjkljivostih, ki so bile pri Herr- ligkofferju že večkrat omenjene. Glavna je pač ta, da sam ni prišel dosti dalj od glavnega tabora in je bil zato navezan v glavnem na infor- macije in dnevnik druge udeležene- cev. Nad knjigo je recenzent razočar- an, kritične pripombe pa daje tudi celotni organizaciji ekspedicije, ki ji je priporil uspeh pravzaprav le fenom- en — Hermann Buhl. V naslednji številki najdemo več kratkih sestav- kov. 80-letni Nieberl piše spomine na svoje ture v Švicarskih Alpah. Tretji zvezek vsebuje poročilo dr. Jonasa o avstrijski ekspediciji na Saipal, Avči- nov sestavek o Modčevem škripčevem potegu in ideološko presojo Magno- nove knjige »Zapadna stena Drujev«. Glasilo ÖAC se prav tako kakor Die Alpen drži svojega utrjenega izročila po vsebini in obliki. Recenzija Magno- nove knjige izpričujejo zvestobo ideo- loškim izročilom, ki jo zasledimo tudi v drugih člankih. Veliko prostora za- vzemajo knjižne ocene in skrbni se- znami vzponov in smeri, ki jih pri- naša sleherna številka. Veliko skrb posveča revija spominskim člankom in osmrtnicam, kar pogloblja vtis ozke zaključenosti te pomembne av- strijske planinske organizacije.

T. O.

Kajak je prvotno služil Eskimom za lov in ribolov. Gradili so ga iz lahkega lesenega ogrodja in ga prevlekli z brezovim lubjem in kasneje s kožami morskih živali. Tu je dobil idejo o zložljivem čolnu (Faltboot) bavarski arhitekt M. Heurich in ga konstruiral l. 1905 ter ga preizkusil na Isari. Johann Klepper v Rosenheimu ga je začel izdelovati, »Klepperwerke« pa so postali v kratkem ena največjih športnih trgovskih hiš. Vodni šport s kajakom praznuje tedaj 50-letnico.

Gozdovi so najboljše varstvo pred plazovi. Mnogo snega se ujame na večjeve, sneg v strnjeno pogozdeni pokrajini ni nikdar tako visok kot na golem. Gozd zavira kot sidrišče poljenje snega in zavlaučuje hitro kopnenje. Najboljša obramba zoper plaz je mešani gozd z močnim podrastkom različne velikosti in starosti. Iz takega strnjene gozda se še nikoli in nikjer niso sprožili plazovi. V Vorarlbergu se je 12. jan. 1954 resda iz visokogorskega gozda sprožil plaz, toda to je bil star, redek gozd. Plazovi v zadnjih letih so se sprožili le nad ali pod gozdno mejo. Umetna sidrišča so zelo draga, drago je tudi njih vzdrževanje. V pošteev pridejo le nad gozdno mejo za zaščito večjih objektov. Pod gozdno mejo pa se proti plazovom pametno gospodarstvo bori samo s pogozdovanjem. Tudi na to bi morali misliti vselej, kadar eksploatiramo večje komplekse visokogorskih gozdov.

V Ruvenzori gre za 60-letnico obstoja TV »Naturfreunde« znanstvena ekspedicija avstrijskih socialističnih planincev. Pokroviteljstvo nad ekspedicijo je prevzel dunajski župan Franz Jonas. Pogorje Ruvenzori leži na meji med angleško — belgijsko kolonialno mejo (Uganda — Belgijski Kongo) med Albertovim in Edvardovim jezerom. Visok je 5119 m in valjivejši od Kilimandžara, ki je že pre-

več obljuden in je pot nanj uglašena in lahka. Sestoji iz kristalastih prakamenin (gnajs, granit). Največja težava je tropsko podnebje, stanovitno deževje, globok pragozd. V jeziku bantu pomeni Ruvenzori kralj megle, oče dežja. Obsega še vedno več širitisočakov, na katere še ni stopila človeška noga. Ekspedicija bo posvečena tudi biogeografskim, morfološkim in glaciološkim študijem, zdravnik se bo baval tudi s patofiziologijo višinske pljučnice, za dunajski etnološki muzej bodo skušali dobiti zbirko orodja in gospodinjskih predmetov plemena Toro. Tako menijo »Naturfreunde« počastiti alpinistično in kulturno politično izročilo svojega društva. Udeleženci: ing. Fritz Moravec, 33 let star, udeleženec Avstrijske himalajske odprave l. 1954; dr. Franz Muhar, 34 let, specialist za pljuča; prof. Hans Slanar, 30 let, geograf; Heide Novak, 25 let, specialistka za merjenje žarčenja, znana alpinistka; Karl Kobinger, 41 let; Otmar Kucera, 23 let, dve leti soplezalec znanega Karla Preina; Stephan Pauer, 32 let; Franz Vogler, 32 let. Vsi udeleženci so obljubili, da se bodo ves čas vzdržali nikotina in alkohola. Ekspedicija je krenila 27. junija 1955 iz Trsta v Mombaso, od tam z železnico v Nairobi (Kenia) in Kampalo (Uganda). Od tu s tovornim avtom v Bugoye, dalje pa s kolono nosačev do jezera Bujuku, kjer je glavni tabor. 30 dni je posvečenih delu, tako da bi ekspedicija morala priti na Dunaj 7. sept. 1955. TV »Naturfreunde« je doslej od l. 1930 organiziral 8 ekspediciij v inozemske gore, eno na Kavkaz, tri v Himalajo. Tudi to je lep zgled za nas.

Wienerwald je za Dunaj to, kar Fontainebleau za Pariz. Tudi ta pljuča največjega evropskega vele-mesta so v nevarnosti. Od l. 1870 je bilo razdeljenih v njem 43399 stavbnih parcel, parcelira pa se še naprej; nova avtocesta privablja nove inte-

resente za stavbne parcele; največji del gozda leži zunaj mej mestne občine na področju revnih občin, ki se ne morejo ozirati na potrebe dvamilijonskega mesta. Ustanovil se je poseben odbor za zaščito tega gozda v okviru Avstrijske zveze za zaščito prirode. Spomladi je odbor priredil javno diskusijo o problemih Wienerwalda v Prirodoslovnem muzeju, na vse oblasti in vplivne osebnosti pa je odposlal natančen načrt za ohranitev tega dragocenega zelenega področja v okolici Dunaja.

V Tian-Šanu omenjajo v l. 1951 in 1952 naslednje vzpone: Prečenje Talgara (Zailijski Ala — Tau), vzpon na Tujuk — Su z juga, Alamedin (Kirgijski Ala — Tau), Pic Komsomol (4376 m) po severovzhodni steni, Pic Majakovski (6096 m) po zapadni steni, ponovitev Khan — Tengri (6995 m) v l. 1954, na katerega so l. 1936 prišli Švicar Lorenz Saladin, E. Abalakov in drugi. V l. 1952 in 1953 je v Tian-Šanu delalo več ekspedicij okoli Pic Pobjeda (7439 m), vendar na vrh niso prišle.

Elbrus postane poleti nekak laboratorij, kjer dela do 100 znanstvenikov. Z avtom pridejo do višine 3800 m. V višini 4200 m je »Zavetišče XI«, tronadstropno, opremljeno z znanstvenimi aparati, s centralno kurjavo in elektriko. Zavetišče IX (4250 m) je pravcato mestce, ki obkroža meteorološko postajo. Pod šotori pa delajo znanstveniki še više, na Selbi (5320 m) in vrhu Elbrusa (5595 m). Predvsem se mude tu astronomi, fiziki, geofiziki in biologi.

Ruska akademija znanosti je ustvarila vrsto svojih postaj tudi v Pamiru in Tian-Šanu. G. Avsjug preučuje ledenik Inylček, poleg ledenika Fedčenka najdaljši ledenik v SZ v vznožju Khan Tengri. Drugi ledeniki, ki jih preučujejo sovjetski glaciologi so: Sokalski in Pastuhov (Pastuhov je znamenit ruski topograf in alpinist.) Geograf Timašev poroča v zborniku za l. 1953 o Pic Moskva (6785 m) v gorski skupini Peter Veliki. Pic Moskva je v bližini najvišjega vrha Pic Stalin in v Pogorju Akademije znanosti. Gorska skupina Petra Velikega ima več šesttisočakov: Pic Leningrad (6587 m), Pic E. Abalakov (6447 m). Na Pic Severcev je Timašev

našel kredne sloje še v višini 5400 m. Timašev poroča o 6000 m visoki planoti, ki obsega 20 km² v vznožju Pic Stalin in Pic Leningrad. S te planote se stekata ledenika Walter in Fortambeg. Iz literature, ki govori o Tian-Šanu se omenja Pogrebecki z naslovom »Tri leta boja za Khan Tengri«. Leta 1951 pa je v Moskvi izdal I. Čerepov knjigo »Uganke Tian-Šana«. Opisuje ekspedicije, ki jih je l. 1937 in 1938 vodil Letavet. Kritika delu zameri, ker še vedno govori o orografskem vozlišču, iz katerega kakor žarki potekajo gorske verige Tian-Šana. Idejo o tem vozlišču je dal že Merzbacher (po njem se imenuje veliko ledeniško jezero pod Khan Tengrijem), povojna ruska orografija pa je dokazala, da niti Khan Tengri niti Pic Marmornata stena niti Pic Pobjeda niso vozlišča, marveč da poteka v Tian-Šanu vzporedno pet gorskih verig. Omenja se knjiga »Dolina Bezingi«, ki jo je napisal znani alpinist Garf.

»Za kulisami himalajskih ekspedicij« je naslov članka sovjetskega avtorja Jermaševa, ki podaja kratko zgodovino himalaizma. Ugotavlja, da so predvojne angleške, ameriške in nemške ekspedicije služile prav toliko kolonialističnim kot športnim in znanstvenim ciljem. Finansirale so jih večji del privatne tvrdke. Izkušnje druge svetovne vojne kažejo, da se nemški alpinisti niso branili pomagati pri nacističnem osvajanju sveta. Avtorju ni prav, da se na himalajskem terenu po vojni pojavljajo iste nemške planinske organizacije v družbi ameriških in angleških, in se boji, da nimajo zgolj športnih namenov. Tudi ekspedicije, ki jih organizirajo nevttralne dežele, večkrat uživajo ameriško in angleško podporo. Gospodarski in nacionalistični interesi zakrivajo športne in znanstvene in vnašajo med alpiniste nešportnega duha. Kaj bi rekli k temu? V celi gori zrnja se verjetno skriva zlato zrno žalostne resnice.

Sovjetski avtorji kategorično odklanjajo naziv Everest (ker vidijo pač v tem simbol angleškega kolonializma) in pišejo vedno o Čomulungmi. V zborniku l. 1953 Dorofeev in Bašmašnikov kritizirata Lambertovo ekspedicijo na Everest, češ da je storila

več napak in da je bila po moštvu, po tehniki in aklimatizaciji siabo pripravljena: najvišji tabor je bil pre-nizko (biti bi bil moral v višini 8650 ali 8700 m), jedila ne bi bila smela zmrzniti, ključji za kisikove aparate bi bili morali biti prav razdeljeni (zaradi tega da je v taboru IV umrl en šerpa) itd. S. Losev in A. Suslov pa poudarjata, da so Švicarji l. 1952 omogočili Huntuov uspeh iz l. 1953, poleg tega pa še lepo vreme, šerpe in dobri kisikovi aparati.

Satulovski, znan sovjetski alpinist in planinski pisatelj, kritizira ekspedicijo Shiptona in Tilmana na Mustag-Ato. Dimitrijevič pa oporeka norveški ekspediciji na Tirič-Mir in drugim ekspedicijam v Himalajo, Hindu-kuš in Kven-Lun, da premalo vzpo-rejajo svoje delo in da vse skupaj kažejo premalo znanstvenega duha. — To utegne biti res.

Himalajsko imenoslovje je pač vprašanje, o katerem se razpiše skoraj vsak, ki pozna to ali ono področje tega 2400 km dolgega gorstva, prav pa bi bilo, da bi tudi naše pisanje himalajskih imen uredili po enotnem načelu v smislu naših pravopisnih načel. To seveda ni tako lahko, ker smo odvisni od vseh mogočih tujih virov, nič pa ne poznamo iz »avtopsije«, ker nimamo neposrednih stikov z ljudstvi, ki žive okoli Himalaje. Zato grafične in ortoepične substitucije (pravopisni in pravorečni nadomestki), ki jih najdemo v angleški, nemški, švicarski literaturi, za nas niso zanesljive, zapisi se ne ujemajo vselej z mednarodnimi načeli transkripcije, da ne govorimo o fonetiki. Če gre za goro, ki jo v našem listu kratko zapišemo s »Kanč«, delamo to zato, ker je v literaturi zapisana na razne načine od Kanjinjunge do Kangchendzönge. Imenoslovje je kočljiva veda tudi zato, ker so krajevna imena po navadi starejša od jezika, ki ga danes govore hribovci po raznih gorstvih planeta. Krajevna imena po navadi prežive vrsto političnih, zgodovinskih vespememb. Tudi v Himalaji je večina imen predtibetanskih. V odseku Ladak, kjer govori 95 % ljudi tibetsko, je dve tretjini imen turških, kašmirskih, dardskih in tudi imen iz jezika bedha. Za pravilen zapis imena je dobro poznati tudi starejše zapise in

primerjati izgovarjavo imena v različnih variantah. Oboje je posebno v tem predelu sveta težko. P. Vittoz, ki smo ga v našem listu nekajkrat omenili kot prvoprstopnika na Nun, se peča z mislijo, da bi bilo treba najti praktično, poenostavljeno in uporabno metodo za zapisovanje himalajskih imen, kajti udje ekspedicij ne poznajo najrazličnejših diakritičnih znamenj, ki se z njimi lahko zabeležijo najsubtilnejše fonetične inačice. Glede vokalov naj bi se držali nemškega sistema, kajti pri angleščini in francoščini pride najlažje do zmešnjave. N. pr. v besedi Gaurisankar Francoz in Anglež izgovarjata dvoglasnik v prvem zlogu kot o.

Težave so tudi pri aspiriranih soglasnikih. Za aspiracijo predlaga Vittoz apostrof. Pisalo naj bi se torej L'asa, ne Lhasa. Nato navaja vrsto pojmov, s katerimi se himalaisti največkrat srečajo in predlaga določen zapis. Za »transliteracijo« v naš jezik bi se bilo dobro odločiti, katerega tujega zapisa naj se držimo. Gotovo je nepotrebno pisati ch za č, j za ž pa tudi ts za c. Gotovo je stvar lažja pri indijskih besedah (sanskrt, hindustani ali nepalščina), kjer se drže v pisavi fonetičnega načela, težja pa je pri tibetanskih, kajti tu velja historično načelo in je razloček med govorjeno in pisano besedo precejšen.

Nacionalni šovinizem diha iz knjig, kakršne so »Alpinismo italiano nel mondo« (o tej gl. PV 1955, str. 39), tako ugotavlja Marcel Kurz, znani švicarski alpinist in planinski pisatelj v glasilu Švicarske ustanove za raziskovanje gora. (Journal, Vol. I. nr. 20. IV. 1955). Toda, pravi Kurz, to je naravno in opravičljivo, kakor egocentričnost avtobiografij. Če preberemo oceno dr. Pr. v našem listu, se zdi, da je primera vendarle preveč prizanesljiva.

Nekaj citatov iz Magnonove knjige »Zapadna stena Drujeva«: »Naši poskusi so morali poglobiti prepad, ki loči že dalj časa klasično in moderno smer v alpinizmu. Nasprotovanje zoper naše delo temelji na stališču ljudi, ki ljubijo gore romantično in idilično. Večina današnjih alpinistov je šele pred kratkim prišla do svoje strasti (passion). Naravno je, da se čutijo pionirje... Vsakdo želi, da bi

njegovo drznost nihče ne prekosil, njegovo tehniko nikdo ne izboljšal in spremenil. Stari bi želeli, da bi alpinizem obstal v stadiju, do katerega so ga privedli oni... Priznajo, da se alpinizem in šport ne moreta ločiti, da se stapljata in pronicata drug v drugega. To ne spreminja etičnih, estetičnih in čustvenih kvalitet alpinizma... V Evropi žal ni več nobene neodkrite dežele... Ekspedicije v tuje kontinente pa so tudi vse prežete z razvpitim duhom tekmovanja in konkurence...

Za modernega plezalca je samo po sebi umevno, da premaga strah. Pri petega na steno obhaja strah, toda o tem ne govori. Zunanje, tehnične težave in objektivne nevarnosti nimajo z duševnim svetom nobenega opravka, nanje človek ne more vplivati...

Dandanašnji terjajo vedno težje plezalne ture, da se plezalec navadi na nevarnost. Premagati jo, to je naloga, ki jo prevzameš, in se tveganja popolnoma zavešaš...

Gora je tu zato, da človek premeta svoj strah, ne pa, da se mu predaja, kakor je to delal Guido Lamer.

Poezijo nosiš v sebi...

Nihče ne ve pravzaprav, kaj žene plezalca v stene... Vemo pa, kaj je njegovo plačilo. V prejšnjih časih je na vrhu mogel vzklikniti kakor Balmat, ko je stopil na Mont Blanc: »Jaz sem kip na tem ogromnem podstavku!« Današnjemu plezalcu to ni več mogoče. V boju z najstrašnejšimi in najodvratnejšimi stenami, v obvladovanju najgroznejših težav išče svojo izpopolnitev... V alpinizmu uresničuje »čisto« dejanje, ki zadošča samo sebi, preprosto igro... Ne priznava več starih postavk in njihove morale. Z novo tehniko je gora postala laže pristopna...

Pierre Vittoz v že citiranem Journalu (20. IV. 1955) razpravlja tudi o imenih šerp. Navaja njihova imena v običajnem pravopisu, predlaga pa nov pravopis za skoro vsa imena — k sreči jih ni veliko. Za Tenzinga n. pr. predlaga pisavo Tensin. Največjo težavo za pravilno zapisovanje teh imen vidi v dejstvu, da je vsako ime kontrakcija dveh besed v eno. N. pr. Ach'ung je nastalo iz Ang Ch'ung, Aila iz Ang Yila. Nekaj drobtin: Bho-

tia (Vittoz piše B'otia) so Tibetanci, ki so se preselili na južno stran Himalaje. Dava (Pasang Dava Lama) pomeni ponedeljek, kar pomeni, da se je ta šerpa rodil v ponedeljek. Lama pomeni meniha, lahko pa tudi menihovega sina. Pasang Dava Lama je bil že menih ali vsaj novic. Beseda šerpa (tibet. šarpa) pomeni »prebivalca na vzhodu.« Serpe so po veri, jeziku, navadah in mongoloidnih potezah Tibetanci, ne Nepalci. Doline okoli Solo Khumbu v vzhodnem Nepalju so njihova domovina. Tensin pomeni pristaša nekega nauka, čuvarja vere. Končni g ni utemeljen niti s fonetičnega niti z etimološkega stališča.

V drugem članku razpravlja o imenoslovju okoli Everesta, v katerem je seveda največ zmešnjave, ker je najbolj popularna gora. Vittoz ne potrjuje niti pravilnost zapisa »Como-Lungma«, predlaga za Čo-Oju pisavo Č'oyu, za Gaurisankar pa Gauri Sankar (Gauri je boginja Devi — Sijajna, Sankara ali Šankara pa njen mož Šiva). Khumbu pomeni marelico, ker je v vzhodnem delu doline mnogo tega sadja. Verjetno pa je to ljudska etimologija. Lhotse in Lhola pomeni Južni vrh. Makalu (8470 m) je spačeno iz sanskrt. Maha — Kala, pridevek boga Šive, ki pomeni divji, strašen. Namche bi se moralo pisati Naoche in pomeni velik gozd.

Zanimive Vittozove navedbe so gotovo upoštevane vredne, saj že dolga leta živi v vznožju Himalaje in dobro obvlada jezik šerp in tibetansčino.

Občutek sreče na vrhu osemtisočaka Čo-Oju je opisal dr. Tichy na kratko takole: »Ne vem, kaj je čutil Pasang, ko me je objel na vrhu Čo-Oju in so mu tekle solze preko razoranega obraza. Ne morem reči, kaj je občutil Sepp Jöchler, ko sva pod roko stopila na vrh. Vem le, da je tudi on imel solze v očeh... Jaz sem imel notranji občutek, da sem bližje nebu kot kdajkoli prej v življenju. Ko smo sestopali, je rekel Sepp: 'Po osemtisočaku nisi več isti.' Mislim, da doživetje vrha ni mogel krajše in natančneje izraziti.«

Reichenstein (2247 m) ima mogočno severno steno in je v skupini Gesäuse najmarkantnejši vrh. V vzhodnem delu stene je izpeljal smer Zsigmondy in jo ocenil s IV. Smer je

kasneje doživela dva popravka, od katerih enega iz l. 1933 prinaša letošnja Österreichische Alpenzeitung. Naredila sta ga Dollinger in Kaschl.

V Schoberggruppe sta Hubert Peterka in F. Martin izpeljala novo smer na Hoher Prijakt (3064 m), 4. septembra 1954. Višina stene 450 m, čas plezanja 2½ ure. Sodeč po tem je to plezanje klasičnega kova, ocenila pa sta ga III—IV. Isti Peterka je avgusta l. 1954 izpeljal varianto sestopa s Faniskarspitze (2800 m v Vzhodnih Dolomitih). Isti Peterka ima v ÖAZ (marc — april 1955) obširen seznam plezalnih tur v Dachsteinski skupini (Windlegerspitz, Eiskarbturm).

Roter Turm v Lienških Dolomitih ima nekaj težjih smeri, narejenih po l. 1950. Toni Egger in Heinrischer sta 150 m visoko severno steno plezala 11 ur in jo ocenila s VI. Hans Sauscheck in Mayer južno steno 22 ur, ocena VI+ in višina komaj 130 m, 60 m previsa. Severozapadni raz, 200 m visok, sta Sauscheck in Filafer plezala 7 ur in ga ocenila s V +.

Ženski švicarski planinski klub ima 53 sekcij in 5287 članic. Lani je priredil tečaj za vodnice. Ima tudi 5 mladinskih skupin. Dve Švicarki sta šli v ženski ekspediciji, ki jo je pripravil Ladies Scottish Climbing Club (Škotski ženski plezalni klub) na Jugal Himal v Himalaji. Ekspedicijo vodi Monica Jackson iz Ženeve.

Poročila DAV (marec 1955) govore o doslej najvišjem južno—ameriškem vrhu Ojos del Salado, ki naj bi bil 80 m višji od Aconcague, torej 7115 m. Ker vrha ni na karti niti se doslej ni pojavil v literaturi, se je treba vprašati, če ga ni rodila želja — Amerika namreč nima sedemtisočaka kakor Afrika ne šesttisočaka.

GASS je kratica za Švicarsko zračno reševalno službo (La Garde aérienne suisse de sauvetage), ki so jo ustanovili 27. aprila 1952. Služba ima helikopterje in avione, s katerimi pristaja v gorah ali pa s padali spušča živež, zdravila in zdravnike, seveda le v primeru, če dovoljuje vreme in če je ugotovljeno, kje je pomoč nujna. GASS ima svojo padalsko šolo v Klotenu. Je vključena v Švicarsko reševalno družbo (Société suisse de sauvetage), ki je izšolala že deset tisoč reševalcev. Predsednik družbe je

dr. Rudolf Bucher iz Züricha, ki se že od leta 1940 trudi, da bi v reševalni praksi uveljavil načelo, da je hitra pomoč dvojna pomoč.

Makalu II (7660 m) so Francozi l. 1954 dosegli. O tem poročata v »La Montagne« Jean Franco in Guido Magnone. Drugi udeleženci so bili še Pierre Bordet, Jean Couzy, Jean Bouver, Pierre Leroux in Jean Rivolier. Imeli so 160 nosačev, od katerih je vsak nosil 40 kg. Že v višini 4000 m so se morali spoprijeti z monsumom in s pijavkami, ki so jih napadale v izredno vlažnem, gostem gozdu. Bazni tabor so postavili v višini 4900 m in pod Pic 4 ob vhodu v dolino Barun. Nosače so izplačevali v snežnem metžu monsuma, ki se ni hotel poleči, v snegu in dežju so postavili šotore. Tu so pokopali šerpo Dillija, ki je umrl za pljučnico kljub penicilinu in kisiku. V bazno taborišče so prišli 15. septembra 1954, svoj načrt pa so začeli izvajati 1. oktobra. Povzpeli so se najprej na celo vrsto vrhov od 6500 do 6700 m zaradi aklimatizacije in pri tem postavili nekaj rekognoscijskih taborov za Makalu, ki so ga namerali načeti v drugi polovici oktobra. Tabor I. so postavili v višini 5300 m, tabor II v višini 5800, tabor III v višini 6400, z dvema naslednjima pa so dosegli višino 7000 in 7410 m. 16. oktobra jih je zajel hud vihar in raztrgal dva šotora. Naslednji dan so okoli šotorov naredili obrambni naspis iz snega in izkopali igluje. 21. oktobra se je pooblačilo, vsa pobočja pa je zajel vihar. V najvišjem taboru je padla temperatura na —20° C. Vendar niso odnehal in se jim je posrečil vzpon na Makalu II. severozapadno od Makaluja. Vihar ni odjenjal. Temperatura je padla na —30° C, hitrost vetra narastla na 150 km, zameti so grozili šotorom, šerpe so izgubljali voljo, ker niso bili opremljeni za višino 7400 m, nekaj pa je bilo bolnih. Vihar ni pojenjal in 29. oktobra je Franco zatrobil k umiku. Vendar 6 tednov ogledovanja, pri katerem so dosegli višino 7800 m, ni bilo zastoj. Francoski himalaizem se je spet obogatil z izkušnjami. Maurice Herzog zatrjuje, da raste važnost materiala z geometrično postopico v primeri z višino gore. Vrhovi od 7500 do 8000 so v pogledu težav in torej opreme čisto nekaj drugega kakor vrhovi

od 8000 do 3500 m. Tu se organizem neprimerno bolj izčrpa, v teh 300 do 400 m je treba dodati še dva ali tri tabore. Guido Magnone, ki je skrbel za opremo, je skušal doseči čim večjo varnost ob čim manjši teži opreme za tropске razmere pri dostopu in polarne pri vzponu. »Dolinska« oprema je obstajala iz nepremočljivih čevljev in golenic, dolgih in kratkih hlač, (pri prehodu skozi gozd so dolge potrebne zaradi pijavk), klobuka, ki jih je čuval pred vročino še v višini 6000 m, polivinilne pelerine brez rokavov in dežnika, ki se bolje obnese kakor razni dežni plašči. (Poznavalci bodo temu radi pritrdili). Šotori so imeli dvojne stene, imeli so tudi skupni šotor, ki jih je združil pri obedih, v šotorih postelje, ki niso bile težje od dveh kilogramov. Imeli so s seboj tudi gumijast čoln. »Polarna« oprema: specialni čevlji (takih, ki bi varovali pred mrazom in mokroto popolnoma, še ni!) z golenicami; sedem različnih rokavic (nobene niso varne pred mokroto in v višinah jih je težko sušiti, še najbolj se obnesejo nylonske); nahrbtnik za šerpe, nalašč zanje prirejen, preprost, a obsežen, z jerimenom za čez čelo. Osebna oprema (perilo, golenice, specialen »duvet«, ki se je obnesel tudi pri —30 C, nylonski anorak) je tehtala 4400 gr. Nylon se je spet sijajno obnesel. Iz nylona je bila celo podloga pri rokavicah (krzno), platno in svila sta pa tudi odigrala svojo vlogo. Izkušnje z gorilnikom so pokazale, da se najbolj obnese propan, tudi pri —35° C. Vendar so obdržali tudi butan. S seboj so imeli tudi sprejemni in oddajni radijski aparat, švicarski altimeter »Thomen« in kisikove aparate (imeli so 150 steklenic, ki so tehtale po 5 in pol kg in so vsebovale po 80 l kisika), narejene po najboljših izkušnjah, ki so se sijajno obnesli. Ves pratež ekspedicije je tehtal 6000 kg. Poseben problem je embalaža, ki mora prenesti vročino, mraz in dež. Večji del je bila iz polivinila, hrana v posebnih posodah (71 containerjev), opremo so spravili v 30 mornarskih vreč in 50 zabojev. Zabojev ne priporočajo, ker so po deževju narastli od 35 na 45 kg.

Kontingent izkušenj na Makalu je bil precejšen, zaključuje svoje poročilo Guido Magnone.

»Sneženo kačo« naziva znani smuški strokovnjak C. J. Luther smuči. Pravi, da ima to poimenovanje svojo osnovo v ugrofinskih nazivih za smuči, pa tudi v slovanskih. Mordvinski naziv zanje je šuks, soks in tokh, kar pomeni črva ali kačo. Vikingi so svoje ladje s kačjimi krmami imenovali morske smuči. Tudi Tunguzi in Ostjaki se drže tega naziva za smuči, prav tako Japonci. Litavsko smukti pomeni drseti in smoku kačo. Slovenske nazive smučar, smučka in smuk šteje Luther med najlepše dokaze za to. Tudi ruske lyšy (od lisati — drseti) so pojmovno sorodne.

Rakapoši (7788 m) so skušali doseči lani Angleži in Švicar Tissières po jugozahodnem grebenu, po katerem so že l. 1947 poskušali prvi pionirji. Prišli so do višine 6500 m (Menihove glave), nadaljnjo pot so jim zaprli plazovi in opasti.

Brod Peak (8047 m) pa je l. 1954 zavrnil dr. Herrligkofferja. Ta se je namenil na K2, toda tu so dobili prednost Italijani. Ni izbral — po Dyhrenfurthovem mnenju — najboljše poti, doletela je nesreča Senna, Maaga in Mareka in ekspedicija je morala obrniti v višini 7100 m. Težave je dr. Herrligkoffer imel tudi z nosači iz rodu Balti.

Gaurisankar (7145 m) in Melungtse (7181 m), dve drzni gori v območju Everesta, sta bili cilj l. 1954 Švicarju Lambertu in Francozinji Koganovi. Ker tam ni bilo sreče, sta se obrnila k Čo-Oju, toda tu je bil že dr. Tichy. Poskušala sta doseči ponovitev, toda v višini 7600 m sta se vdala mrazu in viharju in se umaknila. Ga. Koganova pa je s tem dosegla višinski rekord, ki ga je doslej držala gospa Dyhrenfurthova s svojim vzponom na Sia-Kangri v Karakorumu 7315 m v družbi z G. O. Dyhrenfurthom, Ertlom in Hecktom.

Olimp, goro grških bogov, so začeli odkrivati l. 1870. Leta 1913 so se nanj povzpeli švicarski študentje. Vzrok za to je bil baje strah pred hajduki. Tudi v letih od 1945 do 1948 je bil vzpon na Olimp praktično nemogoč zaradi državljanske vojne. Kartografski posnetek Olimpa je l. 1921 izvršil znani Marcel Kurz, ki je v francoščini napisal tudi monografijo o Olimpu.

Ob vsakem času boste najbolje postreženi

v restavraciji

»SLAVIJA«

(SLAMIČ) LJUBLJANA

GOSPOSVETSKA CESTA ŠT. 6

Telefon številka 20-972

Sprejemamo tudi rezervacije

PODJETJE

ELEKTRO LJUBLJANA OKOLICA

UPRAVA LJUBLJANA
PARMOVA ULICA 33

Z OBRATI:

Domžale, Grosuplje, Notranjska, RTP Kleče-Črnuče, Grad-
bena skupina, Elektrokonstruktorske delavnice Tacen in
Števdne delavnice

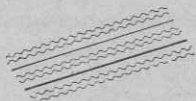
dobavljamo električno energijo industriji in široki potrošnji, gradimo
in vzdržujemo naprave za prenos in razdeljevanje električne energije.

LJUBLJANA

Trgovsko podjetje

TEKSTIL

na veliko

nudi pod najugodnejšimi pogoji vse vrste volnenega
in bombažnega blaga, odeje itd. v bogati izbiri

Ljubljana, Ciril Metodova 2-3

MARIBORSKA TEKSTILNA TOVARNA

MARIBOR

Poštni predal 9 / Telefon 24-32 / Brzojavni naslov: TEKSTILTIVOR
NB podružnica Maribor št. 640-T-150

**PREDILNICE
TKALNICE
BARVARNE**

**TISKARNA
APRETURE**

Proizvaja:

bombažno prejo, sukance za šivanje in vezenje, hlačevino, klote, bombažne in umetno svilene podloge, flanele, popeline za srajce in pižame, tiskanine iz bombaža in stanične volne

Vse naše tkanine iz stanične volne ter tropikala so apretirane proti mečkanju in so opremljene s posebnimi zaščitnimi znaki, ki jamčijo za obstojnost apreture tudi po večkratnem pranju.

Izvaža:

sukance za šivanje, klote, svilene serže, popeline, ce-firje ter tiskanine za moško perilo in ženske obleke

Uvaža:

surovine, barve, kemikalije, utenzilije itd.

Vsi naši izdelki so znani po izredno dobri kvaliteti in nizkih cenah

Železniška tiskarna

Ljubljana, Kolodvorska 39

Telefon številka 39-231 — interna 339 in 349

Obrat: ZAGREB, PETRINJSKA 87

Knjižni tisk, litografija,
knjigoveznica, tiskarna
voznih kart

**KVALITETNA IZDELAVA V ENOBARVNIH
KAKOR TUDI V VEČBARVNIH IZVEDBAH**

*Tiskamo vse vrste kartonskih
voznih kart*

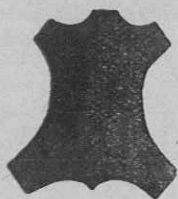
TOVARNA USNJA

R

U

N

O

TRŽIČ

TELEFON ŠTEVILKA 3-37

TEK. RAČ. PRI NB 6112-T-9

IZDELUJEMO

RAZNE BOKSE,
BARVASTO OVČJE
IN KOZJE USNJE,
OBLAČILNO USNJE IN PODLOGE

*Predajte se športu in užitkom,
ki vam jih nudi lepa priroda!*

*Na opreznost nikar ne pozabite —
riziko pa predajte zavarovanju!*

*Zoper nezgode, za primer
smrti in doživetja zavaruje:*

DRŽAVNI ZAVAROVALNI ZAVOD

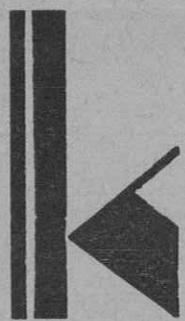
**Direkcija za LR Slovenijo
v LJUBLJANI • Telefon 39-121**

**Zastopniki
v vseh večjih krajih**

Planinci,

*zahtevajte v trgovinah
kvalitetne športne volnene
tkanine cenovnicane tovarne*

BRANKO
 rsmanovič

**Tovarniško skladišče v LR Sloveniji
LJUBLJANA, MESTNI TRG
ima na zalogi tudi za pla-
ninske postojanke primerne
vlnene odeje**

PARAČIN